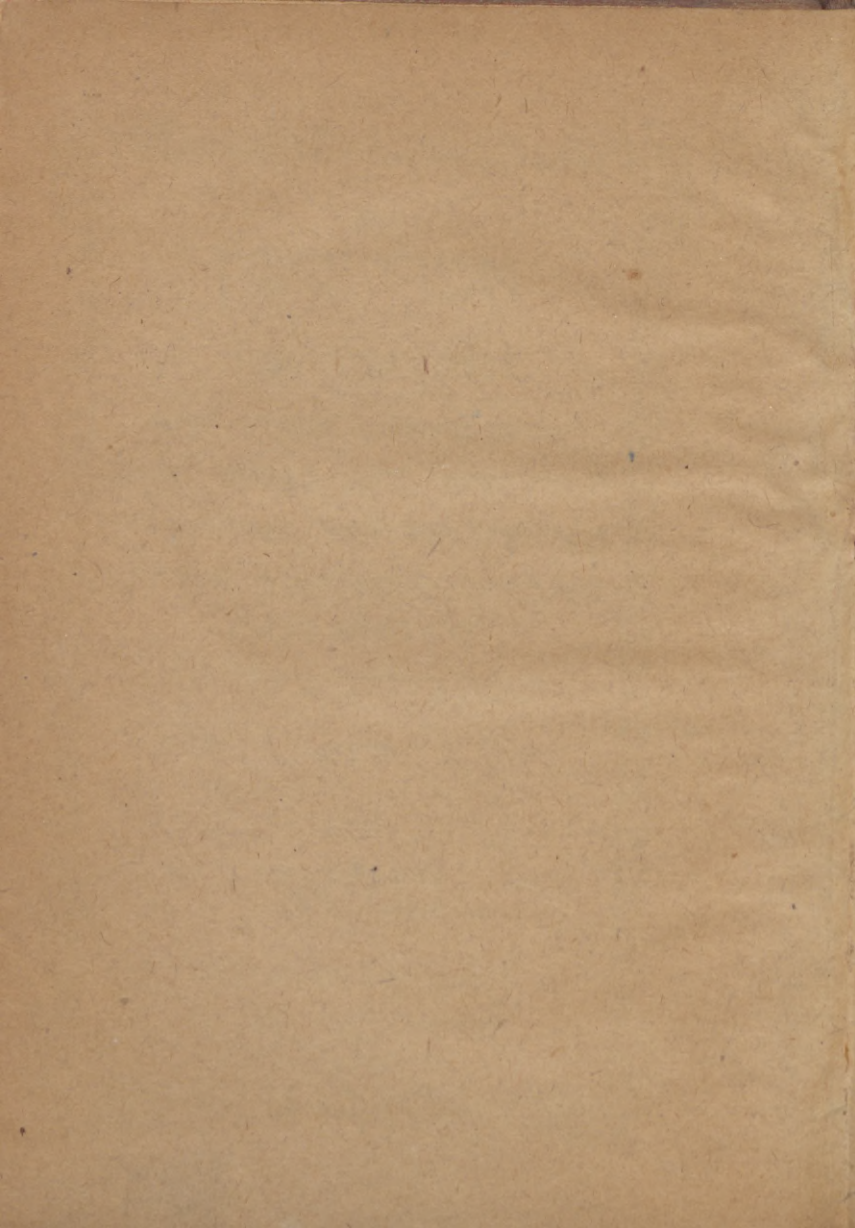

KAUFMANN
DÁVID
KÖNYVTÁRÁ

B. 83.

סדר

אמרי ששון

הנותן אמרי שפר

אמרות טהורות . מפנינים יקות
הנהגות ישרות . ויחנו במוסרות . לדעת
מוסר השכל לפתי ולסכל . מאת הרב הגדול
מעוז ומגדוד . המקובל האלהי סוכר הרוזם
רבין חסידא בקשית

ששון כרדכי משה ולהיה

לניח

הרנ"א

פנת

נדפס

יע"א

בגדאד

פה

נדפסו הסדקם של סחי סדכ"ל

שלמה בכור הרצין ס"ט

במהלת אל הגילת נה סכנין

אנטבע מונב רלצתנאמה נוי תמן מאייה וסכעה
ותסעין מן נצארת אל מעארף אל גלילה :

הסבמת הח' השלם והכולל אור גולל זר"ק בנש"ק
איש צדיק תמים כמהר"ר י' צחק ח' מרדכי הי"ו
נכד הרב המחבר זלה"ה *

מה מאד שמח לבי ויגל כבודי בראותי כי קצת
מכתבי מו"ז סבא קדישא הרב הגדול מעוז
ומגדול המקובל האלהי בקש"ת שישון מרדכי
מישה זלה"ה י' יצאו לאור הדפוס

בהוצאות שב"ח הי"ו * בשם אמרי שישון
ויה"ר שיראה פרי בעמלו * ויצו ה' אתו
את הברכה ושישון ושמחה ישיג מעתה ועד עולם
אכ"ר * והנני כדל * מסכים הולך לבלתי ישיגו אחרים
את גבולו לשוב ולהדפיסו מכאן עד כ"ה שנים *
ולהשומעים ינעם ועליהם תבוא ברכת טוב ;
החותם פה בגדאד בש"א לחדש סיון בש' ש"ש"ם
ושמחים לעשות רצון קוניהם ;

הצעיר י' צחק ח'

מרדכי ח"ר

שישון
יצ"ו

הקדמת המו"ל

הספר היקר הזה . אשר אנכי נותן לפני בני עמינו
היום הזה . הוא מעשה ידי אומן . זרוע המיומן . מור
ניהו רבא . הרב הגדול . מעוז ומגדול המקובל האלהי

ח"ק לישראל . כקש"ת שישון מרדכי משה

זלה"ה . חד מקאמ"א

מבני עליה . מחכימי בכל . אשר בדורות שלפנינו .
אשר זרחה שמשו בש' תק"ז . ונתבקש בישיבה של
מעלה בש' תקצ"א וכבר יצאו מוניטין שלו בעולם
בספריו היקרים והם ס' קול שישון וס' מזמור
לאסף וס' דבר בעתו

אשר נדפסו מזה רבות

בשנים ונתקבלו ברצון ובשמחה רבה אצל בני עמינו .
והרב החסיד הזה עשה עוד ספרים הרבה . והמה
בכתובים בהקדמת ס' קול שישון . אך לדאבון
נפשינו רובם ככולם נשרפו בשנת
תרכ"א . ולא נשאר מהם כי אם הם' הזה ועוד איזה
קונטרסים וספרים קטנים . אשר נשארו כאוד מוצל
מאש אצל נכדו הח' משה שפיר הי"ו והספר הנחמד
הזה היה בחומר מבדי צורה . ואנכי הקטן סדרתיהו
ועשיתי לו שערים וקראתי בשם אמרי שישון .
והוצאתי אותו לאור על הוצאותי .

ותקוותי חוקה ששארית ישראל לא יעשו עולדה
להשיג את גבולי לשוב ולהדפיסו מכאן עד כ"ה שנים
כאשר גזר אומר נכדו רב רחומ"א הרב הצדיק יצחק
ירנן הי"ו . הבא על החתום בש"א לחודש שניתנה בו
תורה לישראל בש' שישי אנכי על אמרתך . פה בנדאד

שלמה בכור

חוצין ס"ט

רבי לוי גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד.
 שנאמר שובה ישראל עד ה' אלהיך . אומרו
 שמגעת עד כסא הכבוד מפרשים במדרש .
 בשעה שעלה משה לרקיע מצא כתות של מלאכים
 פתחו לפניו ס"ת וקראו במעשה יום ראשון .
 ופסקו והתחילו לספר בשבחה של תורה :
 עלה לשני מצא חבילות של מדאכים קורין מעשה
 יום ב' ופסקו והתחילו לספר בשבחה של תורה
 ושל ישראל :
 עלה לשלישי מצא מלאכים וכרובים . קורין
 במעשה יום שלישי ופסקו והתחילו לספר
 בשבחה של ירושלים :
 עלה לרביעי ומצא אראים קורין במעשה יום רביעי
 ופסקו והתחילו לספר בשבחו של משיח :
 עלה לחמישי . ומצא מחנות מחנות קורין במעשה
 יום חמישי ופסקו והתחילו לספר בעצבונה של גיהנם :

שער פרק א התשובה

עלה לששי . ומצא מלאכים קורין במעשה יום ששי ופסקו והתחילו לספר בשבחה ומעשיה של גן עדן :

עלה לשביעי . ומצא אופנים ושרפים וגלגלים ומלאכי רחמים ומלאכי חסד וצדקה ומלאכי רתת וזיע מיד אחז משה בכסא הכבוד :

התחילו לקרות במעשה יום שביעי ויכולו . ופסקו והתחילו לספר בשבחה של תשובה :

לז"א גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד שכל דברים החביבים הנו' תורה וישראל וירושלים

ומשיח וג"ע כלם משבחים אותם ברקיעים התחתונים . אבל התשובה משבחים אותה ברקיע העליון אצל

כסא הכבוד כאמור ולא יש עליה קטגור . וזהו שמגעת ר"ל מגיע שבחה עד כסא הכבוד . עוד נודע

שתשובה שהאדם שב כשהוא בכחו ולא ע"י יסורין ולא מחמת זקנה . זאת היא תשובה שאין עליה

קטיגורים אבל תשובה שהיא מחמת שאין בידו אותה העבירה יש עליה מקטרגים ליסרו . וזהו הפרש

הפסוקים שדרשו ז"ל יש פסוק שמורה שהתשובה ביד האדם כמ"ש שובה ישראל שובו אלי ואשובה

אליכם ויש פסוק בהפך השיבנו ה' אליך ונשובה וכן הרכה פסוקים ופירשו ששני מיני תשובות יש

כשהאדם אינו בכחו ואין מצוי לו אז התשובה נק' ע"ש הקב"ה וזהו ה' אליך שהתשובה נקראת שלך

ואינה נקראת על שמינו מאחר שלא עשינו כלום .

אבל הנביא אומר לישראל לא זו הדרך אלא שובה
 ישראל מחמת עצמך ובעורך בידך ומצוי לך שאני
 רוצה שהתשובה שלך אז לא יש עליה קטרוג ועולה
 למעלה לרסיע העליון עד כסא הכבוד ואין מי שיכול
 לדחותה וזהו מאמר התנא אם אין אני לי הכונה
 אם איני נזהר ושב בעודי בכחי שאני לי ומצוי בידי
 לעשות מי ילמד עלי סנגוריא משמים ממעל ומהלל
 את מעשי ותשובתם באומרים זה השב כבר הפסו
 כוחותיו ואין בידו לעשות עבירות . אבל כשאני לעצמי
 ר"ל בעוד שאני לעצמי וברשותי אז מה אני לשון מה
 רב טונך . כמה מעולה אני שכבשתי יצרי . וזהו
 שסיים ואם לא עכשיו בימי הבחירות אם איני שב
 אימתי אעבוד כי בימי הזקנה אין עבודתי נחשבת
 לכרום כאמור : אין אם אין אני לי שלא יתנאה
 האדם בעשרו ורוב חכמתו ובכל תועליות הע"הו כי
 היום או למחר ימות וילך לו בדא חמדה . כצל ימינו
 עלי ארץ הכואי כצלו של כותל וצלו של אילן אלא
 כצלה של דבורה . שאין אדם בטוח בחייו ואפילו
 רגע א' . וזהו שאמר אם אין אני לי אפילו אני איני
 שלי הכונה אפילו הגוף הדבוק בי ואינו חוץ ממני
 אפילו זה אינו לי שאיני בטוח בחיים אפי' רגע א' .
 א"כ מי לי לא נשאר לי שום דבר שהוא שלי שהכל
 הוא חוץ ממני . וכשאני לעצמי ואם אומר אני עדיין
 בחור ואני אומר עוד היום גדול . ואני לעצמי ולא
 ראיתי מן העולם שום דבר . עכשיו מה אני . לשון

ונחנו מה מה אנוש כי תזכרנו וכיוצא כי גם הבחורים
מעותדים למיתה כמו הזקנים . כמ"ש על חסיד אחד
שהיו אומרים לו למה אתה מתבודד ומסתגף ולא
ראית בעולמך כלום . א"ל כמה יש בבית הקברות
קטנים ממני . א"נ אם אין אני לי מי לי יש בני
אדם כשרואים שאין אחרים מוכיחים אותם אינם
מוכיחים את עצמם . באמרם שאם היה בהם שום
דופי היו מוכיחים . לז"א אם אין אני מוכיח עצמי
ומסתכל במעשי ולשוב ולתקן מי לי שמא אין בני
אדם נותנים לב עלי . וכשאני לעצמי דהוא שהאדם
חייב לשום עיניו על חבירו ולהדריכו בדרך הטובה
כמו עצמו . וזהו עקר אהבת אדם לחבירו שצותה
תורה ואהבת לרעך כמוך . וזהו וכשאני לעצמי שלא
אחוש על אחרים ולא אוכיחם אלא אני אתהסס
בעצמי . גם זה לא טוב ולזה אמר מה אני שלא
אחשב לכלום בעשותי מדה זו . ובזה הניעור בלילה
והמהלך בדרך יחידי וכו' הרי זה מתחייב בנפשו עיין
בהרש"א : א"נ וכשאני לעצמי אף כשאשתדל
בעבודתי ג"כ מה אני כי אני נמשל לעירוני שלקח
בת מלכים אפי' אם יאכילנה מערני עולם לא יצא י"ח ;
א"נ אם אין אני לי מי לי עמ"ש הזוהר מ"י על המב"ה
כמ"ש מי ברא אלה שהוא על חמשים שערי
בינה והוא בהיות האדם בהלוכו ובקומו שם השם
נגד עיניו ואינו מרוד בעסקי גופו . כי אם בהקב"ה
אז הקב"ה יהיה קרוב לו ועושה מבקשו . ע"ד גול על

ה' דרכך ובטח עליו והוא יעשה . לז"א אם אין אני
 די ר"ל אם אין אני משתדל בעצמי ובצרכי
 גופי אז מי . שהוא הקב"ה לי . הוא מתקן דרכי
 כאלו יש לי חמשים שערי בינה (מ"י גמטרי"א
 חמשים) הפך האומרים זה הוא מחסרון דעת וכינה
 וכשאני לעצמי . ר"ל אם איני משתדל כי אם בצרכי
 גופי אז מה אני נחשב לכרום שגם הקב"ה יתרחק
 ממני והוא מדה כנגד מדה . כמ"ש בגמרא ר' פלוני
 היה עוסק בתורה בגליל העליון ומניח טליתו והולך
 לו והיה מוצאו בגליל התחתון .

א"נ אם אין אני לי ע"ד שאמר הלל אם אני כאן
 הכל כאן : ועוד אני והוא הושיעה נא :
 ואם לא עכשיו אימתי . הוא לפעמים אדם אומר
 אם היום אתכטל מהתורה מעט . (או סביעותי)
 אשלים למחר מה שחסרתי בו כי אין להתהלל
 ביום מחר כי הלואי שיעמוד על עצמו ויפרע את
 שלו כמ"ש פרעה כלו מעשיכם דבר יום ביומו ואל
 תתהללו ביום מחר . כי גם הוא מי התירו לכם . הלא
 אתם חייבים לעשות למחר כהיום הזה א"כ אימתי
 תשלימו החסרון :

א"נ אם לא עכשיו אימתי שאם יניח רגע זה יהיה
 עליו לטורח לעסוק בתורה ובמצות ברגע העתיד
 כי ההרגל על כל דבר שלטון :
 א"נ אם לא עכשיו בימי הנערות אימתי כי בודאי
 בימי הזקנה לא יוכל כי נעשה אילן עקום כמ"ש

שער פרק ב התשובה

אשר בנינו כנטיעים מגודלים בנעוריהם . כי הנשע
בעודו קטן יוכל לגדלו שיהיה עצו ישר ולא עקום
אך אחר שגדל עקום הוא קשה לתקנו כן האדם ג"כ

שער פרק ב התשובה

בעבור ז' דברים יקדים אדם לעשות תשובה בבחרותו
הא' כי התורה ועבודת הש"ת רבים הם ועליהם נאמר
ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים . ואמרו היום

קצר והמלאכה מרובה והפועלים עצלים .

משל למלך שצורה לעבדיו לילך למקום אחד על
כל פנים והדרך מליאה לסטים וברקנים . כמה יש
לו לאדם להקדים כבקר באשמורה ולחגור מתניו כי
לא ידע כמה יקראו מן העכובים כן הבן אדם ג"כ .

ואפי' אם יעבוד עבודה קטנה . בלבד שתהיה בכל
יכלתו . והקב"ה חושב אותה לגדולה . וברבד

שיעבוד בכל כוחו . כמ"ש ע"פ כי הוא ידע יצרנו .
משל למלך שנתן שדה לעבדיו ואמר להם לעבדה
ולשמרה ולהביא ממנה שלשים כורים והם

טרחו בה ועבדו אותה היטב והביאו לפני המלך ה'
כורים א"ל מה זאת עשיתם . אמרו לו אדונינו המלך
שדה שנתת לנו זבורית היא . ואנחנו בכל כחינו

עבדנוה ולא עשתה יותר מזה כשיתכרר למך שלא
נתעצלו אלה זה מה שעלה בידם אז אינם ראויים
לעונש כך האדם אם הוא עסוק במזונותיו

ובשעה שהוא בטל עובד את ה' על זה אמרו סתוקה

שער פרק ב' התשובה ו

שיגרת העובד אם מעט ואם הרבה יאכל :
הב' אם יאחר זמן תשובתו עד שיצבור ויאסוף הון
אז יחמוד ויכסוף יותר כמ"ש ז"ל אין אדם מת מן
העולם וחצי תאותו בידו יש לו מנה יכסוף למאתים
וע"ז נאמר אוהב כסף לא ישבע כסף :

הג' הזמן מתמעט וצריך תיקון הנפש . זמן הרבה
כנגד אותם הימים שמיעט במלאכת שמים
הד' כשיתאחר לתקן נפשו אז היצר מתגבר הרבה
ומתקשה לבו וכבר הורגל בעבירות וכל העבירות
הם בעיניו כהתר

הה' מי שאינו רוצה להקדים לשוב אולי לא יאריך
ימים וימות מרם שישוב . על כן הזהר בכל
עת יהיו בגדיך לבנים :

הו' כשיתאחר לשוב יהיו עונותיו ישנים . וישכח ולא
ידאג להם כמו בתחלה :

הז' כשהוא בא בימים וירד ויחלש כח היצר לא
יקבל שכר על התשובה כמו בימי בחרותו .

והנה אם יתאחר האדם מלשוב בתשובה כ"ש שלא
יוכל לשוב אח"כ שהרי אם בעוד שלא היה לו תוקף
צ"הר כ"כ חטא . כ"ש כשנתחזק יצרו ונעשה לו חייל
מאד כ"ש שלא יוכל לו כי דהנה הוא :

משל לאחד שנלחם עם אחד והפיל אותו למחר
באו להלחם עוד . ואורתו שיכול על חברו
הביא עמו אחר ונעשו שנים היתכן שיוכל לו . והנה
בעודו א' כנגד א' לא יכול לו כ"ש בהיות כנגדו שנים

שער פרק ג התשובה

או ג' או כ"ש יותר . וזהו הטעם עבירה גוררת עבירה . ומצוה גוררת מצוה . כ"ש בהפך שיהיה סניגורים הרבה בעזרי . לזה רמז עיר קטנה זה הגוף ואנשים בה מעט שבעודו קטן אינו עושה מצות הרבה כי אם מעט מזער . אח"כ ובא אליה מלך גדול וסנב אותה ובנה עליה מצודים גדולים שהם מבח העבירות כיצד עתה יוכל לו אכל ומצא בה איש מסכן וחכם ומלט הוא את העיר בחכמתו . שהוא אפילו אם יהיו הרבה נלחמים כנגד א' אם הוא בעל עצה ותחבולה יכול עליהם אף שהם רבים . וכן היצ"הט ע"י שיאמר לו תזכור יום המיתה דע מאין באת וכו' אז בזה הסגולה שנופלים כל אנשי הייך יצר הרע לפניו כאיש אחד .

שער פרק ג התשובה

אלו תנאי הבעל תשובה . הא' שידע מעשיו ויכירם הב' החרטה . שיאמר אוי לי שהחלפתי עולם עומד בעולם עובר . ויכוין כמו ששמח את הקליפה בעשות העבירה כמו כן בהפך לשמח הקדושה . הג' עזיבת החטא . ובתנאי שיעיד עליו יוצר הכל שלא לשוב לאותה עבירה . הד' שלא יסתכל בקטנות העבירה . כי אם על גדולת המלך שהזהירו עליה כי האדם חושב כי אין התשובה לקלים אלא על הגניבה והניאוף וכיצא . כי הלא ארו"ל העובר על דברי חכמים חייב מיתה

שער פרק ג התשובה ז

משא"כ העובר על דברי תורה . כי הלא הקלים הרבה אין להם מספר ואם לא ידע איך יתחרש מהם . הה' צריך החוטא לידע ולהאמין מעומק הלב שיש עונש גדול לעובר על מצות המלך .

הו' עוד צריך שיאמין מעומק הלב שהתשובה היא רפואה שלימה לעבירות כי החודה שאינו מאמין שרפואה שעושין לו היא תרפא אותו לא יחוש לאכול הרפואה או לשחות המשקה אבל כשידע תועלת הסם והמשקה אז יתאוה לסבול מרירות הרפואה . וכן בדין כי יוה"כ אינו מכפר אלא דמי שמאמין בכפרתו אבל מי שאינו מאמין בכפרתו אינו מכפר לו :

הו' צריך לחשוב בלבו הטובות שעשה לו הבורא יתברך מעודו עד היום הזה והיה לו להודות עבוד הטובות וזה לא עשה אלא עבר מצותיו . ועקר גדול לחשוב שהפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה . כמ"ש ז"ל לפי שיצה"ר פורע לאלתר וא"כ ע"י השקול ששומל אז אינו חוטא . וצריך שיאנח וידאג כי האדם כשמפסיד דינר א' הוא דואג ואיך לא ידאג מי שנתאבד כר עשרו ורא נשאר בידו כלום . כי כל כמה שיהיה הצער גדול כך הנשמה נטהרת והמכ"ה מרחם על האדם בהיות נשמתו בצער :

עוד צריך בושה כמ"ש בושתי וגם נכלמתי כי נשאתי חרפת נעורי . והנה החוטא יתבייש

שער פרק ג התשובה

מלעשות עבירה נגד בני אדם כ"ש לפני הקב"ה .
 עוד צריך הכנעה ושפלות כי המכיר את בוראו ידע
 ערך ושפלות וכמ"ש זכחי אלהים רוח נשברה
 לב נשבר ונדכה אלהים לא תבוה . ואל זה איש
 אך עני ושפל רוח מענה רך למחרפו וקול נמוך ושח
 עינים יושיע . שבירת התאוה ישים אל לבו כי
 התאוה מקלקלת כל המעשים . והפורש מן המותר
 הוא גדר גדול שלא יכשל באיסור .

ותימונו יהיה מגביל לפנים כמ"ש ז"ר הצדיקים באבר
 שחוטאים בו מתרצים עשה חבילות עבירות יעשה
 חבילות של מצות כנגדם . רגלים ממהרות לרוץ
 לרעה ירוצו לדבר מצוה . פה שדבר סרה אמת
 יחנה חכוי ירים שופכות יתן צדקה לעניים . עינים רמות
 שח עינים . לב חורש מחשבות און בלבו יצפין
 אמרי דעת וכן כל שאר העבירות .

וזהנה ארז"ל ארור אשר לא יקים את דברי התורה
 הזאת לעשות אותם . משל למך שצוה לבי
 עבדיו לא' שאל שיביא לו מים ולאחד צוה לו דבר
 גדול מזה והזהיר כל אחד כנפשו בודאי כל מי שעובר
 חייב מיתה שעבר על מצות המלך . כי הלא תולין
 מי שננב דינר כמו מי שגנב אלף דינר . ככה הזהירה
 התורה שמור את כל המצוה ארור אשר לא יקים את
 כל דברי התורה כלל חמורות וקלות . אם גול ממון .
 תיקונו תלוי בהשבתו ואם אין לו לפרוע יהפלל להקב"ה
 שיזמין לו ממון ויתרצה . וכשהקב"ה רואה טוב כינתו

שער פרק ד התשובה ח

ודאי יזמין לו . כמ"ש ברצות ה' דרכי איש גם אויביו
ישלים אתו דהיינו שלא יניח להיצה"ר עליו תרעומת
באיזה עבירה שלא תקנה לא הקב"ה מכרבהו ומתקנו
לעולם עון המעט . יהיה אצלו גדול בערך נשמתו
היקרה בת מלך וזלזל בה וכל מצות שעושה
לא יראה שעשה כרום בערך נשמתו שהיא בת מלך
כמ"ש משל לעירוני שנשא בת מלך אפילו מאכילה
מעדני עולם לא יצא י"ח מאחר שהיא בת מלך . והו
ולפני מי אתה עמל כשתעשה מצות תראה לפני מי
אתה עמל ובערך השי"ת * והנשמה שהיא בת מלך
לא יצאת ידי חובתך ולא נראה עמך בערך גוסך .

שער פרק ד התשובה

ארבעה דברים יש בעניני התשובה *
הא' השב מחזק הכרתו באלהיו והוא כעבד הכורח
מאדוניו וכשחושב בטוב אשר גמלו * מרצונו
מבקש מחילה ממנו ועל זה אמר הכתוב אם תשוב
ישראל נאום ה' * קודם העונש אני אקרבך לגמרי *
הב' השב מהמת שיש לו מוכיחים המכלימים אותו
לשוב * והוא כעבד שברח מאדוניו * ופגע בו עבד
נאמן והוכיחו על שגרה והוא מיעץ אותו לשוב *
הג' כשרואה העונשים שהשי"ת מעניש לעוברי
רצונו * ואז ישוב אליו מיראת העונש והוא כעבד
הכורח מאדוניו כשישמע דהעונש שעשה למי
שברח ממנו אז ישוב :

שער פרק ד התשובה

הדי שבא עליו עונש וצרות עד ששב והוא כעבר
שברח ופגעו בו לסטים ותפשוהו ויסרוהו על
בריחתו ושב • והמשכיל יאחז תשובתו בדרך הראשון
ולשוב מאדרכת גדולתו יתברך ורוממתו :

כשיבואו לאדם איזה צרה אם קטנה או גדולה חייב
ליתן אל לבו ולעורר את נפשו כי אין יסורין
בלא עון וישוב אל ה' כמ"ש ומצאוהו צרות רבות
וגו' ואמר על כי אין אלהי בקרבי מצאוני הרעות
האלה • ותשובה זאת היא מרוב רחמיו יתברך היפך
ב"ו כמ"ש ביפתח מדוע באתם אלי עתה כאשר צר
לכם • ועל זה נאמר שובה ישראל עד ה' אלוהיך אפי'
שכבר כשלת בעונך • ומצאוך צרות רבות ורעות וכו'
אקבל אותך שאין מדתי כמדת ב"ו • ואם אין האדם
עושה תשובה בעת צרתו ענשו כפוד ומכופל כמו
מלך ב"ו שעבר אחד על דבריו • ומייסר אותו ואינו
רוצה לקבל מוסרו אז יוסיף לייסרו ויכביד עלו • כמ"ש
ואם עד אלה לא תשמעו לי ויספתי ליסרה אתכם
וכו' וכ"ש בכוא ימים הניראים ולא יתן א לבו לשוב
כי הוא נענש יותר משאר ימות השנה כי המה ימי
דין ולא שם לבו לדינו יתברך :

ואם לא יתבונן שהרעות הם מפני חטאיו אלא
שיאמר מקרה המה בזה יש קצף גדול ב"מ תדע כי
מוסר השם שמיסר לאדם הוא להטיב לו או לכפר
עונותיו כמ"ש ראה עניי ועמלי ושא לכל חטאתי •
הב' להוכיחו ולהשיבו מדרכיו הרעים כמ"ש אמרתי

שער פרק ה התשובה ט
 אך תיראי אותי תקחי מוסר . ואם לא עשדה
 תשובה . מפני הצרות אז אוי לו שסכל יסורין ולא
 נתכפרו עונותיו ועוד נכפל עונשו שאינו מאמין
 שנתזיסר בעונותיו . אלא יש על הבוטח ב"ה לידע
 כי הצרות לטובתו . כמ"ש אל תשמחי אויבתי לי
 שאומר על היצה"ר כי נפלתי קמתי כי אשב בחשך
 ה' אור לי . וארז"ל אלמלא שנפלתי לא קמתי
 ואלמלא שישכתי בחשך לא היה ה' אור לי . עוד
 אם קרבו ימי הזקנה ולא שב עונשיו כפולים . כי זה
 הוא דומה למי שבא לו צרות רבות . שקרב עתו לירד
 מדרגה אחר מדרגה . ולא שת לבו ליום דינו
 וחשבונו . כמה אמיצות לב יש לו וכמה הוא רחוק
 מהשי"ת ח"ו . וכמה הוא מן המציטי אמנה בהקב"ה
 ואם שב תשובה שלימה ובאו עליו יסורין . יסתכל
 ביוסף הצדיק שאחר שכל כך נתגבר על יצרו באשת
 אדוניו . אח"כ נחבש בבית האסורין מפני זה . ואפ"ה
 לא הרהר על דרכיו י"ת כ"ש מי שיש בידו עונות
 ופשעים שצריך מרוק .

שער פרק ה התשובה

ד' מיני תשובות הן . תשובת הבאה . תשובת הגדר .
 תשובת המשקל . תשובת הכתוב .
 תשובת הבאה . אם חטא באשה או בגנבה וגזל
 או דבר אחר . ובאה אותה העבירה לידו
 והיה יכול לחטוא ככראשונה . והוא עדיין באותה

שער פרק ה' התשובה

תאווה ובחזוק יצרו . ועוצר רוחו . ומנתק תאוותו מפני
יראת שמים זהו התשובה השלימה . והיא תשובת
הבאה שכאה אותה עבירה לידו .

תשובת הגדר . הוא עושה גדר בכל המצות כדי שרא
יכשר באיזה מכשול . שאם לא יעשה הגדר

אפשר שיכשל ויחטא כאשר ילך למקום העבירה .
לא כמו הראשון . יש אדם אינו מתאוה לעכירות כלם
אלא לאחת מהם . יראה באיזה עבירה נפשו מתאוה
יותר . יעשה לו גדר כי כן ארז"ל אכרהם אבינו ע"ה .

היצה"ד השלים עמו ולא הוצרך לעשות מלחמה
עמו . דוד המלך ע"ה הוצרך לעשות עמו מלחמה
עד שהרגו שנאמר ולכי חלל בקרבי . יש אומרים
שהרגו בתענית . ויש אומרים שהרגו שפירש מן
האשה גמרי . כי ירא פן מן ההתר יבא לאסור .

כמו שהיה בתחילה בבת שבע . הגדר המעולה
להכניע יצרו למעט תענוגי העולם ע"ד שאמרו סעודה
שהגאתך משוך ירך ממנה וכן בטוילים וכיוצא שכך
דרך היצ"ר מסיתנו בהתר ברבוי ההנאות המותרות
כדי שיהיה לו פתח שיביאנו לחמור ולאסור . וכן
ימעט ראיתו ממי שאינו שלו . ובזה נקרא צנוע וביישן
כמ"ש בגמ' כמה צנוע אדם זה שלא הכיר באשתו .
תשובת המשקל . כפי הנאה שנהגה מן העבירה .

יעשה צער בתענית או סגוף אחר . ובענין
כל ההנאות ימעט וכן כתב הרב האר"י ז"ל ע"פ וחלצו
את האבנים אשר בהן הנגע ועפר אחר יקח וטח ארז

הבית . שכל ההנאה והתענוג ורבויו חלב ודם שנתרבה מכת העבירה ומרוב הרעות . צריך שיתמעטו ברוב הצער כנגד אותה התאוה . וזהו וחלצו את האבנים ואתו עפר שבהם הנגע * אותו החלב והדם שנתרבה בעשייתו בעברו על מצות השם והביא אבנים אחרות ועפר אחר . שיהיה שמח במצות ה' ומתענג בעבודתו כנגד אותם האבנים והעפר הטמאים .

תשובת הכתוב . והוא כי האדם אינו מרניש בעשייתו העונות . כמה עונות יש לו וכמה דברים שדש בעקיביו . כשחוזר בתשובה ולוקח ספרים של מוסר ולומד . או שומע מאחרים . אז כשיראה אותו הענין שעבר עליו אם הוא מדברי תורה או קבלה או גדר של חכמים או אזרחות יצטער ויתמרמר בקראו אותו הענין . ויתן לב לשוב ולעזוב אותו החטא . ואם אדם עשה תשובה וחזר לסורו . ואפילו עושה כך הרבה פעמים לעולם יכול לעשות תשובה אך יש להחמיר בתשובה שנייה ושלישית . ותר מהראשונה . וכל אותם שאין להם חלק לעוה"ב גדונין בניהנם לרורי דורות דווקא אותם שמתו ברשעים אבל אם עשו תשובה אין כך דבר שעומד בפני התשובה כי חרי ירבעם שחטא והחטיא את הרבים . א"ל הקב"ה עתה תשוב והוא לא רצה :

אם האדם החוטא הוא חלוש מאד ואינו יכול לסבול צער ענויים וסנופים ירבה למודו ויעשה חסד ואמת כמ"ש בחסד ואמת יכופר עון . ויתפלל

שער פרק ה התשובה

בכוונה שלימה . ובהכנעה ושכירת הלב . ויבקש
 מחילה מאת ה' . וימנע עצמו משחוק וטיוח ים
 ודברים בטלים . ומלשמוע חרושי העולם . ויתענה
 כפי יכולתו . ואותו יום שיתענה יפנה עצמו מכל
 דבר שבעולם . ולהיות מר רוח על שעמד במרד נגד
 המלך הגדול ביה וכן יתמיד כל ימיו עד שימצא חן
 לפני המלך העליון .

ועקר הרחשובה הוא לאחר שעזב החטא ישתדרי
 לעשות מעשים טובים ועסוק בתורה . כמ"ש
 התנא תשובה ומעשים טובים כתרם בפני הפרענות
 כי הלא יש בני אדם אויבים מגן וצנה כנגד החצים
 והבלסטרות . אבל אם אינם יודעים לכוין אותם
 היטב אפשר שיבאו עליהם החצים . ולכן התשובה
 היא כמו התרים בפני הפרענות . ומ"מ אפשר שאינו
 יכול לכוונה היטב . אבל ע"י המעשים טובים . יהיו
 ממש כתרם בפני הפרענות תהיה מכוונת כנגד
 החצים . ומונעתם מלגעת בו :

כתרים בפני הפרענות . בא לומר כי התשובה מועלת
 אפילו אחר שבאה עליו הצרה . כמ"ש
 ומצאוך כל הדברים הלא דהיינו צרות רבות ורעות
 ושבת עד ה' אלהיך וכי כי הוא ממדתו יתברך למחול
 הפך הבני אדם לזה אמר תשובה ומע"ט כתרם בפני
 הפרענות אפילו לאחר ביאת הפרענות נעשית תרים
 לפנייהם ומונעתם :

תשובה ומע"ט כתרם . והוא מי שכל ימיו במעשים

שער פרק ה' התשובה יא

טובים . ומי שכר ימיו ברשע אבל עשה
תשובה על החטא . והמע"ט של הצדיק שלא חטא
מעולם כתרים בפני הפרענות . ומה שהקדים תשובה
של הרשע להמע"ט של הצדיק שלא חטא כד ימיו
בארמונו שבמקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים
נמורים יכולים לעמוד :

עוד מדרכי התשובה . להיות נכנע ושפל ולא יהנה
הרבה מהנאות הע"הו . כמ"ש ז"ל מי שאינו יכול
להתענות כשיראה עצמו שאכילתו הנאה לו ימשוך
עצמו וידו בעוד שהוא תאב . וזאת יחשוב לו הקב"ה
לתענית . ואסמכוהו אקרא לחם חמודות לא אכלתי
וכו' וסוך לא סכתי . וא"ל המראך מיום שנתת אר
לכך ר' התענות לפני אלהיך נשמעו דבריך . נמצא
אעפ"י שאכל כיון שלא אכל לחם חמודות מאכל
מלכים ותענוגי עולם נקרא שהתענה . וכל התורה
היא רמזים למוסרים כמו שרמזה באלו הפסוקים
נעברה בארצך שהוא דבר יצה"ט והנשמה . למלך
אדום שהוא יצה"ר בעה"ז שהוא בארצך . לא נעבור
בשדה ובכרם ולא נשתה מי באר וכו' ע"י במקומות
אחרים שכתבנו פי' פסוקים אלו היטב .

ובזה פירשו הו' זהירין ברשות בדבר הרשות והמותר
לכם ע"ד יקדש אדם עצמו במותר לו שאין מקרבין
לו לאדם שאין מגיע זנאה מהם לבני אדם כי אם
לצורך התענוגים שנראים כאוהבים בשעת הנאתן .
ואין עומדים לו לאדם בשעת דוחקו . ע"ד שאמר

שער פרק ה' התשובה

הקב"ה לדוד הע"ה אני רוצה לנסותך בערודה .
מה עשה דוד הרבה בתשמיש שנא' ויקם דוד מעל
משכבו וכו' שהפך משכבו של לילה לשל יום כדי
שישבע מן ההתר ואפי"ה כשנא אריו יצה"ר בבת
שבע לא עמדו לו אותם התאוות שהשביע עצמו מן
ההתר לא עמדו לו בשעת דוחקו שאדרבא היה לו
להרעיב את עצמו יותר .

שער פרק ו' התשובה

זכור את בוראיך בימי בחרותיך עד שלא יבואו ימי
הרעה והגיעו שנים אשר תאמר אין לי בהם
חפץ . הכוונה ימי הרעה ימי הזקנה ולמה לא מהניא
הזקנה לתשובה כ"כ . שהרי אותם הימים אתה
בעצמך תאמר בפיו שאין לי בהם חפץ . ר"ל אין
אני חפץ בשום תאוה מתאוות העולם א"כ אינו דומה
מי שכובש יצרו למי שכבר אין לו יצר .

ודרשו בוראיך . באריך . בורוך . ע"ד שאמר עקביא
בן מהללאל הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בזה
לידי עבירה דע מאין באת ולאן אתה הולך ולפני מי
אתה עתיד ליתן דין וחשבון מאין באת מטפה סרוחה .
ולאן אתה הולך למקום עפר רמה ותולעה . שהוציא
אותם מזה הפסוק בוראיך בורוך באריך . בוראיך זה
הקב"ה שתסתכל שעתיד ליתן דין וחשבון . באריך
שנא מטפה סרוחה . בורך הוא הקבר . כנגד ולאן
אתה הולך . ומדקדקים מאין באת מטפה סרוחה .

שער פרק ו' התשובה יב

בשלמא לאן הוא הולך ולפני מי הוא עתיד ליתן דין
 וחשבון זה מכניע לב האדם . אבל מאין באת מטפה
 סרוחה . לא יכנע כי מאי דהוה הוה . אלא הכוונה
 שכל החולאים וקוצר ימים הוא להיותו נכרא מטפה
 סרוחה . ונעשים ד' מראות וכשהם אינם שקולים אז
 מעותד לחולאים . ולזה התנא אומר לאדם מאין
 באת מטפה סרוחה ואיכ אתה מעותד לחולאים רעים
 ונאמנים . והמסתכל ביום המיתה וביום החשבון לכו
 נכנע כי הרי הירא מן השם ואינו מסתכל אינו עושה
 עבירה . אבל אם תבא לידו אינו יכול לכבוש יצרו
 אלא שאינו הולך בדרכי יצרו ובהרהוריו אבל
 המסתכל תמיד במיתה וביום החשבון עליו אמר ואי
 אתה בא לידי עבירה . שהיא תבא לידך ומזדמנת לך
 ואין אתה נמסר בידה ותרויח כאלו עשית מצוה גדולה
 כל זה בהסתכלך בג' דברים אלו כי יכנע יצרך אפי'
 אם תנא לידך .

עוד הפרש יש בין עובד אלהים והירא שאינו מסתכל
 בחשבון ובדין ובמוסר . בין מי שמסתכל ביום
 הדין ולאן הוא הולך . כי הירא ואינו מסתכל אינו
 נכשל בחמורות אבל בקלות ידוש איתם בעקיבו .
 אבל המסתכל בג' דברים אלו אינו נכשל אפילו
 בקלות . לז"א ואי אתה בא לידי עבירה . לידים של
 עבירה שהם הקלות שהם הידים שכתחלה יחשיאנו
 בקלות . ואח"כ בעבירה וכארו הם אזנים וידים
 של הכרי למילו בהם . באופן כשיסתכל בשדשה

ער פרק ו התשובה

דברים ארו לא יסור ימין ושמאל ולכו נכנע כי איך
ערב לו טובות והנאות בעולם כנגד מה שיש דין
לאחר מיתה וכמ"ש .

חסיד אחד שהלך מעיר לעיר וממדינה למדינה .
לראות ולהתבודד בינו ליקונו וללמוד
מוסר השכל . ראה הנשים שבונתם רבד . והאנשים
לבו . ראה קברותיהם בתוך בתיהם ראה כלם לבושים
מלבוש שוה בדמים ובצבע ובכל עניניהם שווים
ושאלם על זה השיבוהו כר זמן שאדם דר עם
האשה ועם בני ביתו אינו יכול להתבודד . וקברותינו
בתוך בתינו כדי שנראה המות תמיד ולא נסור ימין
ושמאל . ולבוש אחד אנחנו לובשים שלא יגבה
לב העשיר מן העני . ושלשה דברים אלו הם שורש
לכל מדות טובות וכמ"ש שלמה הע"ח עד אשר לא
תחשך השמש והאור זה הפדחת . והירח זו הנשמה
והכוכבים אלו הלסתות . וישבו העינים אחר הגשם .
שנחשך מראה עינים של אדם ביום שיזועו שומרי
הבית אלו הכסלים והצלעות . והתעוותו אנשי החייל
אלו שוקיים . ובטלו הטוחנות אלו השינים . וחשכו
הרואות בארובות אלו העינים . וסגרו דלתים בשוק
אלו נקביו של אדם . בשפל קור המחנה בשביל
קרקבן שאינו טוחן ויקום למול הצפור שאפילו
צפור מנודתו משנתו . וישחו כל בנות השיר אפילו
שירים ושירות דומות עליו כשוחה . עד אשר לא
יתק חבל הכסף זה חוט השדרה ותרוץ גלת הזהב

שער פרק ו התשובה יג

זה אמה ותפד האביונה זה תאותו של אדם . ותרוץ
הגלגל אל הכור זה הכרם . הדא הוא דכתיב וזיריתי
פרש על פניכם פרש חגיכם אלו פני אדם שכל
ימיהם כחגים . שלאחר ג' ימים כרסו של
אדם נכסעת וכו'

והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה . תנה לו כמו
שנתנה לך במהרה . משל למלך ב"ו שחלק
בגדי מלכות לעבדיו פקחים שבהם קפלום והניחום
בקופסא . טפשים שבהם עשו בהם מלאכה שמח
המלך לקראת פקחים וכו' אמר לו ינתנו לאוצר . ואלו
ינתנו לכביסה . עד אלו נאמר והיתה גפש אדוני
צרורה בצרור החיים . ועל אלו נאמר ואת גפש
אויביך יקלענה בתוך כף הקלע .

שער פרק ז התשובה

דרשו ר"י בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב . יעזוב רשע
דרכו ואיש און מחשבותיו אמרו רז"ל או עשרה ימים
שבין ר"ה ליו"ה . וכי תימא מי כה' אלהינו בכך
קראינו א"ו ותירצו כאן בצכור כאן ביחיד שבעשרת
ימי תשובה אפילו ביחיד מתקבלת תשובתו . לז"א
דרשו ה' בהמצאו בעשרת ימי תשובה וכי תימא
והלא כל השנה מי כה' אלהינו בכל קראינו א"ו רז"א
הפרש יש בעשרת ימי תשובה שהרי יעזוב רשע דרכו
אפילו יחיד ואיש און מחשבותיו שאפילו יחיד ג"כ
מהני באלו הימים כ"ש כשיהיו רבים .

שער פרק ז התשובה

וארבעה מדרגות לתשובה זו מעולה מזו יש לך אדם
 שהוא ממדת הצדיקים שתכף ומיד נשהם
 חוטאים מרגישים בעצמם ומתודים כמ"ש איש או
 אשה כי יעשו מכל חטאת האדם למעול וגו' והתודו
 את חטאתם אשר עשו והוא מצות עשה מן התורה
 מקיים תכף במצות הודוי. ומהני ליה שרא ישאר
 רושם החטא בנפש מאחר ששב תכף לה' בכל לבו.
 והם נקראים מארי דחושבנא שלפחות בכל ד' ילדי
 ודילה יחשבו מדה שפעלו ועשו כמ"ש אם חבור
 תחבול שלמת רעיך עד בא השמש תשיבנו לו. והו'
 לא ישכב עד יאכל טרף וג"כ מוציא נצוצות קדושה
 עמו לפי שעשה תשובה תכה. והו' שסמך ודם חללים
 ישתה. הם"א נק' חלל ופגר מת שאין לה חיות כי אם
 מן הקדושה בעונות הרבים. והו' חוץ ממה שיאכל
 טרפו כי אם דם חללים וחיותם ישתה ויברר.

מדרגה ב' בע"ש שיעשה תשובה ויתודה בכל ע"ש
 כמ"ש העה"ז דומה לע"ש ועוה"ב דומה
 לשבת. מי שלא טרח בע"ש מה יאכל בשבת והוא
משל לבן יחיד שהוא בן המלך. ושלחו
 למסומות מרחקים שיש שם חכמים גדולים
 ונכונים בכל דבר ללמדו חכמות ויש באותה המדינה
 ששלחו שם תענוגים רבים לאין קץ וחשפן ישתקע
 ויצוהו שכל ימי ישיבתו שם יניח על שדחנו מאכלים
 של צדה לדרך עיי' בספר קול ששון במוסר
 לשבת ע"ש והו'.

והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו . אמרו את
אשר יביאו .

משל למדינה אחת שאין סוחר נכנס לשם עד שיש
בירו סחורות שימצאו באותה מדינה ואם לא
ישללוהו ויחזירוהו ריקס הפך העולם . בא אדם
פמרחקים שאינו יודע בטיב אותה מדינה . והביא כל
סחורותיו מדברים שלא ימצאו באותה מדינה . והיה
פשתבח . כשראו אוניותיו . יצאו בני העיר לקראתו
לראות מה הביא . א"ל הבאתי דברים שלא נמצאו
במדינתכם לעולם . ותקף שללוהו והולוכוהו למכר .
וזהו . והיה ביום הששי והכינו דבר שיכולים להביאו
עמהם לעולם הבא .

וכן אדה"ר שמצינו שנתקבלה תשובתו בע"ש כמ"ש
בא שבת והגין עליו ופרח ואמר מזמור שיר
ליום השבת :

מדרגה ג' בכל ערב ר"ח והוא כפור קטן יושבים
ומתבודדים . ועושים תשובה ואותו זמן שהוא מעוש
הירח נקרא זמן כפרה . לכל תולדותם . למה אמר
לכל תולדותם והיל"ל זמן כפרה לישראל . אלא אמר
לכל תולדותם בכל דור ודור אפי' כשאין בהמ"ק קיים
כשיחזרו בתשובה בכל ערב ר"ח הוא כפרה להם :
מדרגה ד' ביום דהדין והנורא בר"ה שכל העולם
עוברים לפניו בכני מרון ולית דין צריך בושש
ומי שאינו שב באלו הימים אפילו הוא בינוני אותו
עון שלא שב יכריעהו לחובה . ונקרא רשע . כמ"ש

שער התשובה

זיל ג' ספרים נפתחים בריה . של צדיקים גמורים .
ושל רשעים ושל בינונים וכו' בינונים תלויים ועומדים
ולמה תלויים ועומדים . והלא מטה כלפי חסד אלא
זהו הטעם . לפי שלא שבו באלו הימים ולא פחדו א'
ה' אפי' שהם בינונים נכתבים עם הרשעים :

לא יראה את עצמו שקשה עליו דרכי התשובה .
טאהר ישכר נתלמד ונשתרש בחטאים .
שהקב"ה עוזר אותו תקף בכואו לפתוח כחודה של
מחט . והוא פותח לו פתח גדול כמ"ש כי רצא
למלחמה על אויביך וראית סוס ורכב עם רב . שכנה
היציאה עליד מצדים גדולים וחרמים . הוא ממך
שאתה פעלת אותם . שלא שכת תקף בכל חטא
עד שנשתרשת בהם"א

לא תירא מהם . מאחר שנתקרבת למרחמה .
והתחלת לשוב . שוב לא תירא מכל אותם
העבירות . כי ה' אלהיך וכיו המעלך מארץ מצרים
ששם נשמעתם במ"ט שערי מומאה . ועכ"ז הוציאך
מארץ מצרים . שנכתב בתורה יציאת מצרים
חמשים פעמים שהוציאך ממ"ט ש"ט .

והיה כקרבכם אל המלחמה . ונגש הכהן שהקב"ה
נקרא כוהן עליון שתקף כשתתקרב למלחמה
נגש הכהן לסייעך . כמ"ש עיר קטנה ואנשים בה
מעט . שהוא הגוף הכקנה הגוף כשארם קטן אינו
בר מצות וזהו עיר קטנה . ואנשים בה מעט שאינו
מחוייב במצות לא בחנוך דרכנו וא"כ אינו פועל

מצות הרבה . וזהו ואנשים המסייעים בה מעט .
 ובא אליה מלך גדול . שהוא הוצ'הר שמלמדו
 ומדריכו ומשרישו בחטאים . ובנה אליה מצדים
 גדולים . שכבר למדו על מעשה הרע . ומצא בה
 איש מסכן שהוא יצ'הט שיבא לבסוף וקראו מסכן
 ע"ד וחכמת המסכן בזויה . ודבריו אינם נשמעים
 שמיעצו על צד הטוב . ואין מי שישמע לו מאחר
 שכבר למד ונשתרש בחטאים כל אותם השנים
 שעברו . אבל ומלט את העיר בחכמתו שחכמה
 גדולה צריכה לזה . שלא יעשה הדבר שלא בהדרגה
 שאז אינו יכול ואינו שב . אלא מעט מעט ילמד את
 עצמו כמו קימת הבוקר תחלה בעלות השחר . אח"כ
 מעט קודם . אח"כ מעט קודם . וכן עזה"ד בכל
 המצות והעבודה . ובזה רמו ואמר אלהם שמע ישראל
 אתם קרבים היום למלחמה . וכו' כמ"ש בזכות שמע
 ישראל לכד שאם תקיימו מצות ק"ש כהלכתה ערב
 ובקר בכיונה דא אהנייא לכו שתקרבו היום למלחמה
 ער אויבכם . א"נ שמע ישראל כשחקבלו
 עליכם בשמיעה לכד דרכי העבודה . מאותה העת
 אתם יפולים לקרב וכו' :

א"נ שמע ישראל . בזכות האוזרות שתקבל עליך
 מצות ואהבת דרעך כמוך . שהיא שקוקה כנגד
 כל התורה . בזה תוכל להלחם ותכפרו שאז נחשב
 לך זכות הרבים עמך . וזהו סדר . בשלום נפשי מקרב
 לי בהלחם עמי יצה"ר מאחר כי ברבים היו עמדי זכות

שער התשובה

רבים שקברתי עלי מצות ואהבת לרעך כמוך :
א"נ שמע ישראל אתם קרבים היום למלחמה . ע"ד
שארו"ל אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית
המדרש אם אכן הוא וכו' אי אזיל מוטב . ואי לא
יקרא ק"ש שע"י שיאמר שמע ישראל . ויזכור אחדותו
יתכרך . וימסור נפשו בפסוק שמע ילך ממנו יצה"ר .
אל תיראו ואל תחפזו . לשון חפזון . כי היצה"ר בא
ושכרו בידו . ודיצה"ט בא בהקפדה . ששכר
מצית בהאי עלמא ליכא וזהו ול תחפזו . בלבד שלא
תמהרו על שכרכם בעולם הכלא והנפסד שהוא
עצת היצה"ר :

מי האיש אשר בנה בית חדש וכו' . נטע כרם וכו' .
ארש אשה וכו' . הג' כנגד נר"ן הבית כנגד הנפש
שהיא מבחוץ לרוח ונשמה . שהרוח ונשמה כמו
שרים השוכנים בתוך הבית שהבית נשמי בערך הדרים
ברתוכו . כרם נגד הרוח שהוא למעלה מן הנפש
שהכרם עושה פירות והוא רוחני בערך הבית שד"א
הנפש . האשה כת זוגו של אדם . והיא כנגד
הנשמה . לזה ג' דברים מכריזו שלא יאבדה בעונותיו
א"נ טעם הכרות ג' דברים הללו ומאי נפקא מינה .
אם נטע אם ארש וכו' אלא הכיונה כדי לעורר
לבות בני אדם . אם חסה התירה על ביתו של אדם
וכרמו ואשתו כמה ראוי לו לחוס הוא על נפשו ורוחו
ונשמתו וכזה ישוב וזהו תשב אנוש עד דכא ר"ת
דירה כרם אשה . שתשיב אנוש על לו מן המלחמה

הטעם כדי לעורר לבות בני אדם וזהו ותאמר שובו בני אדם . אם אני חסתי על דירתכם וכרמכם . למה לא תחסו עיר נפשיכם :

שער פרק א ההנהגה

סדר הנהגת האדם החסיד בדרך קצרה . בכל מעשיו כל ימי חייו למען לא ימוט . וזהו ענינה והם כמו חרוז של מרגליות שבהתר א' מהם נופליות כלם וכו' כך כשעבר אדם על א' מסדר זה עבירה גוררת עבירה . ואם נזהר יהיה כחרוז של מרגליות שיש לו קשר למטה ולא יפול אפילו אחת מהם ומצוה גוררת מצוה .

א' בכל לילה בלכתך לישן זכור כי היא מיתה הקטנה מזכירך המיתה הגדולה האמתית .

ב' והסתכל בכל המעשים שעשית באותו יום והתודה עליהם שכן דרך כל המומתין מתוודין .

ג' תסכל עליך עיל מלכות שמים באחד בקרית שמע שעל המטה .

ד' ידקדק בקריאתה לאמרה בכוונה גדולה . ומלה במלה . ולשים ריוח בין הדברים

ה' יאמר תחלה אל מלך נאמן . שמע וכו' כדי שישלים רמ"ח תיבות . וכוזה יהיה מרכבה שלימה

ברמ"ח אבריו לקדושה . ואו . אחר שברכת ברכת המפיל לא תספר בדברים אחרים .

ז"ן הפקד רוחך בידו יתברך . בפסוק בידך אפסיד

שער ההנהגה

רוחי . בעיני המיתה האמתית . שנאמר בה והרוח
תשוב אל האלהים אשר נתנה . אמנם עתה המיתה
הקטנה . תנה לו בתורת פקדון להחזירה לך חדשים
לבקרים . לפגרים מתים . ואתה נותן דין על מעשיך
בכל יום ויום כמ"ש ותפקדנו לבקרים לרגעים תבחננו
לכך תישן בלא עון ובתשובה . ח . כאשר תקיץ
משנתך לא תשאר מושכב על מטתך . אלא תכף
תקום . בזריות כי גורמת לך טומאה . ט . לא תלך
ארבע אמות בלא נטילת ידים . ואם יש לו אונס והוא
רחוק מן הכלי ילך פחות פחות מארבע אמות .

יוד תטור נטילה הגונה כדת וכהלכה . שלא יהיה
הכלי נקוב . ולא ישפך מהנטילה לקרמך . אלא
בתוך הכלי ולא יתז מהכלי על בגדיו . כי כר אלו
גורמים להתדבק ס"א בגופו

י"א יתן הודאה להש"ית תכף ויאמר מודה אני לפניך
ה' אלהי שוחזרת כי נשמתי בחמלה רבה אמונתך .
י"ב אחר שיפנה . (וכונתו תהיה לקיים מצות אה
תשקצו) וירחץ ידיו יברך הברכה .

בכוונה גדולה ולא ילבש מלבושיו בעת הברכות לא
אחר שלבש כל מלבושיו . יברך באימה וכיראה ולא
כשהוא לובש כי זה היא איסור שאין לו אימה ויראה
ופחד משי"ת . ועוד יברך שלא בכוונה . שאם יעשה
כך ולא יכוין קרוב שיהיו ברכותיו לבטלה .

יג ומאז ישים השם נגד עינו . ויצויר האדם בשכלו
שם הויה כמ"ש שויתי ה' לנגדי תמיד . כי

מימיני כל אמוש כי אין ישיבת האדם ותנועותיו בכיתו
 כמו שהוא עומד לפני המלך ק"ו בנו של ק"ו לפני
 ממ"ה הקב"ה שע"מ עליו ורואה במעשיו . כמ"ש אם
 יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאום ה' מיד יגיע
 אליו הבושה וההכנעה בפחד ה' ובשתו ממנו תמיד .
 יד מדברי רז"ל קימת לילה היא חסידות . כמו שאמר
 דוד לפני הקב"ה שמרה נפשי כי חסיד אני
 לא חסיד אני שכל מלכי מזרח ומערב ישנים עד ג'
 שעות ואני חצות לילה אקום להודות לך אכל מדברי
 הזוהר חיוב גמור לקום . ומאן דלא קם גזיף אידרו
 למריה . וכל אדם אינו חייב אלא כשיעורו .
 מו יסתיר מעשיו מבני אדם . שלא יכירו בו . כ"ש
 שלא יגלה כי הוא עונש גדול . שאם יראוהו
 בני אדם מתנמנם ביום וישאלוהו לא יאמר .
 מו ילבש מלבושו בעסקו בתורה . וזהו מפסוק הכון
 לקראת אהיך ישראל כמ"ש בזוהר .
 יז ותחלה קודם הכל . תתודה בלב נשבר ותשוב
 בתשובה .

יח וסדר זה הוא כך תחלה יצטער בצער השכינה
 שהיא עמנו בגלות ויקרא תיקון חצית . ואם
 א"א לו לפחות יאמר מזמור על נהרות בבל ומזמור
 לאסף אלהים באו גויים בנחלתך . ויתמרמר עד הגלות
 כי כל מי שלא נכנה בהמ"ק בימיו . כאלו נחרב בימיו
 על זאת ידו כד הדויים . ולכן אנו אומרים עונותינו
 ועונות אבותינו חרבו עירנו . וכי הוא לא היה חרב

שער ההנהגה

מקודם . אלא הכוונה לפי שלא נבנה בימיו כאלו
נחרב בימיו ולכך שפיר אומר עונותינו וכו' .
יט אח"כ תכף יעסוק בתורה כל מה שאפשר לו דין
הרבה דין מעט .

כ והעקר לחבר לילה ביום . שבעוד שעודה השחר
הוא עוסק בתורה .

כ"א טוב מעט תחנונים בכוונה מהרבות בלא כוונה .
כ"ב אם יקרא תהלים לא יקראנו במרוצה באין מבין
כי הקב"ה אינו דן את האדם כמה קרא ושנה כי
אם כוונת הרב . ולא יאמר איני יכול לסיים הספר
אקראנו במרוצה אלא יקרא מעט מזמורים ויבין
ובתחנונים . ולא יסיים הספר .

כ"ג לא יפסוק מרוח עלי שיח כי יצא שכרו בהפסדו
כי הוא עון פלילי . כי מה לאדם לעשות מצוה .
ויעשה מחמת המצוה עבירה שהיא יותר מאותה
המצוה . כ"ד וביציאתו מפתח ביתו . ינשק המזוזה
ויאמר כנגד שם שדי שבמזוזה שדי . ויאמר שדי
ישמרנו מיצה"ר . כי היא סגולה שרא יחטא . ברב
שתהיה המזוזה כשרה .

כ"ה ובעלות השחר ירוץ לבית הכנסת ומצוה לרוץ
כמ"ש אחרי ד' אלהיכם תלכו כאריה ישאג .
כ"ו לא יפנה אנה ואנה בעסקו בדברים אחרים שלא
יפסיק החבל הנמריץ . כ"ז . ואסור לאדם קודם
תפלה לעשות חפציו קודם חפצי שמים . לא יקדים
לפתח חבירו לשאול בשדומו קודם תפלה .

כ"ח. תשתחוה באימה ביראה. וברעדה באמרך ואני
ברוב חסרך אבוא ביתך אל היכל קדשך ביראתך.
וכיצד יהיה לבו פינה אנה ואנה באמרו ביראתך.
ויהיה פסוק זה כאלו מצות אנשיבג מלומדה.

כ"ט וקודם התפלה יקבר עליו. מצות ואהבת לרעך
כמוך והרני אוהב את כל אחד מישראל כנפשי
כדי שתהיה תפלתו כלולה מכר ישראל.

ל' ויסתכל בנדולת הכורא יתברך ושפרות האדם.
ועכ"ז בחר בו לשמש לפניו. קודם כל

תפלה כדי שתעלה תפלתו ברצון: ל"א וצריך
שיקבל עליו אלו הדברים קודם התפלה יקבל עליו

מצות אלהותו יתברך. והוא אחד יחיד ומיוחד שדיש
בעליונים ובתחתונים לעשות בו כרצונו. כורא עולם.

וכל יצורים. יודע נסתרות. מעניש לרשעים נורחן
שכר לצדיקים מחיה מתים. מצמיח גאולתנו. משה

אמת. תורתו אמת. ונבואתו אמת. וכל מצות שצונו
הנביאים אמת. והריני מקבל עלי כל מ"ע ול"ת. הן

פדברי תורה הן מדברי קבלה הן מדברי סופרים. ואם
ובאולי עברתי על א' מהם או כולם או מקצתם ברוב

רחמך תמחול ותסלח: ל"ב ויתודה ויתחרט אם
עבר על איזה מצוה או סיג או נדר. ל"ג ויקבל

עליו מצות אהבת השם ויראת השם. ויאמר הריני
אוהב את השם בכל לבי. נפשי. וכל מאודי. והריני

ירא ממנו. בנין דאיהו רב ושליט. מחמת גדלו
יתברך ויתעלה. והריני ממליכו על כל אבר ואבר

שער פרק א הנהגה

וניד וניד , מרמ"ח אברי ושם"ה גידי מלכות גמורה .
 ל"ד יזכור בכל יום מעשה הר סיני ומתן תורה . יזכור
 מעשה עמלק . וקריעת י"ם , ומעשה העגל
 ומצות שמירת שבת שכן נאמר בהם זכור הווה תמיד .
 ל"ה ותאמר הריני מקבל עלי כח מצות עשה ול"ה וכל
 גדרים וסייגים שלא ע"מ לקבל פסח בשום
 צד כלל ועקר . ל"ו תאחוז הציצית ותבדקנו ,
 שמא נפסקו מן החיטים . קודם ברכה , ל"ז ואח"כ
 תאמר הריני מתעטף בציצית לשם יחוד קבה"ו הריני
 מניח תפילין לקבל עול ומלכות של ממ"ה הקב"ה עלי
 באהבה באיברים ראשיים והעקרים , והם הלב
 והמחשבה כנגד תפלה של יד ושל ראש .
 ל"ח הזהר שלא תעשה המצות בלא לב ורב , שלא
 מן המחשבה , מצות אנשים מלומדה ,
 אלא תתמיד עצמך לומר קודם הציצית והתפילין
 דברים אלו כדי שמתוך כך תשרה עליך קדושה
 העליונה , ל"ט לא ישיח דעתו מן התפילין כי
 אם בכל שעה ימשמש בהם וינשקם תמיד ,
 מ' יזהר בהנחה של יד כנגד הקכורת , ובראש כנגד
 השער הווקא . ואם רפ"ס הם יחזקם עד
 שיהיו כנגד השער שלא ירדו למטה בכל התפלה .
 מ"א אמרו חכמי המוסר בעו"ה אפי' כשהאדם
 לפעמים עושה איזה מצוה עושה בה
 עבירה , וכיצד יקבלנה הקב"ה , כמ"ש משל לאחד
 שנושא בחברו אלף זון וכא זמן הפרעון והוא מביא

לו בכל יום זון . הצי זון , ואח"כ ראה הבעל חוב
 שהמעות שהביא לא די שהביא לו מעט מזער לא
 בלם רעים וקצוצים וחסרים . ודאי מתכעס ורוצה
 הכל כבת אחת . כך האדם כמה חייב לקונו והוא
 עושה מעט מצות ואותו המועט יש בו עבירה . אם
 תפלה חסרה ועוד שרא בכוונה . אם תורה ח"ו
 יש בה פניה . אם תפילין משיח דעתו ולא הניחו
 על השער וכן בשאר כל המצות נעשו כמו מעות
 רעות : מ"ב קידם שתתפלל תכין עצמך ותסיר
 כל מחשבות הטורדות אותך כאלו כל מלאכתך
 עשויה . ויהיו רעיונך נכונים בתכלית הכוונה :
 מ"ג תתפלל בשמחה רבה שלא יערוך שמחה לאותה
 שמחה בהיותו עומד ומשמש לפני מלך
 מ"ה הקב"ה . כמ"ש תחת אשר לא עבדת את ה'
 אלהיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל :
 מ"ד לא תהיה כוונתך לצורך שאלותיך רק להראות
 לפניו כעבד שאין לו חיים רק מאדונו :
 מ"ה אם תקראנו באמת גם הוא יהיה קרוב אליך
 כמ"ש קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו
 באמת ונאמר כי כל לבבות דורש ה' וכל יצר
 מחשבות הוא מבין ויודע חוסי בו אם תדרשנו ימצא
 לך ואם תעזבנו ינחך לעד : מ"ו תתחיל לומר
 עקידת יצחק בכוונה גדולה והאומרה בכוונה מחולים
 לו כל עינותיו . והכוונה כמו שיצחק אע"ה מסר גופו
 ונפשו על-מאמרו יתברך כך הוא יקבל על עצמו

שער פרק א' ההנהגה

שימסור נפשו וממונו על אהבתו יתברך ועושה מעשה יצחק ואז מוחלים לו כל עונותיו .

מ"ו וכשיגיע לפרשת הקרבנות כמה צריך להתמרמר על דהחרבן ועל הגלות שבעונותינו חרבים אין לנו מי שיכפר בעדינו והקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו חושב לנו אמירת פ' הקרבנות והקטורת כאלו הקרבנו את הקרבנות ועשינו הקטורת כמ'ש ונשלמה פרים שפתינו וא"כ כיצד לא ישים לבו וכוונתו לאמרם נכיונה גדולה . וכ"ש מי שלא יאמר באיזה ימים ויעבור עליהם שנשאר ריקם בלא כפרה . והנה הקרבן המכפר הוא כשישים האדם אל לבו כשתשחט העולה אומר בלבו יהיה צריך להיות הוא נשחט . וכן בנתוחה וכן בהקטרת החלב והדם צריך שיהיה הוא מנותח ויקטר חלבו ודמו ומרוב רחמיו וחסדיו אמר יביא בהמה רחבת נפשו . וא"כ בעונותינו שלא יש קרבן . בקריאת פ' הקרבנות ישים אל לבו שמן הראוי שעבר על מאמרו ית' שיקרב הוא קרבן ויגזר עליו מיתה או שאר דברים רעים ב"ט והקב"ה מרוב רחמיו מקבל ממנו אמירת הפרשה . וכמה מתועב מי שאינו מכוין בקריאתה שהרי הקרבן בעצמו שמכפר בו בתורת חסד ורחמים עד שמכפר ב"ש אמירת הקרבנית שלפחות יאמר אותם ויכוין בכוונה זו שאמרנו . ויכניע לבו : מ"ח איזהו מקומן יזהר שלא יעבור יום מהימים שלא יאמרנו שהרי תקנו לנו רבותינו מקרא משנה תלמוד שצריך

האדם לשלש ימיו והמשנה היא איזהו מקומן .
 התלמוד ר' ישמעאל אומר ב"ג מדות התורה נדרשת
 והכרייתא כמו תלמוד . עוד אפי' אם תמצא לומר
 הוא קובע לו מקרא ומשנה ותלמוד אחר התפלה
 ג"כ הכרח גדול שיאמר איזהו מקומן שהרי בפרשת
 הקרבנות הוא אינו (מדבר) כי אם על עולת התמיד
 שהיתה נקרכת בכל יום וא"כ אם נרחייב אשם או
 הטאת או תודה או שלמים . כיצד יעלה לו בקריאת
 פ' התמיד לכד ולכן ע"י איזהו מקומן שנוכר בו כל
 מיני הקרבנות ואישמות ושלמים ותודה וכל מיני
 קרבנות יעלה לו אם קראו ומכוין מה שאומר כאדו
 הקריב כל מיני הקרבנות שנתחייב בהן . ולכן יש
 שכתבו שאחר אומרו איזהו מקומן של זבחים יאמר
 ירמ"י או"א שאם נתחייבתי בכל מיני קרבנות אלו
 תהיה חשוכה ומרוצה קריאתם לפניך כאלו הקרבנות
 לפניך ותרציני ברחמיך הרבים :

מ"ט אח"כ קדיש על ישראל וצריך שלא יאבד קדיש
 מן העשרה קדישים שצריך לשמוע בכל
 יום כי הלא המה מתיקנים כנגד עולמות העליונים .
 והם מעלים את התפלות למעלה לפניו יתברך . כי
 הלא תראה בכל ענין כפני עצמו אנו אומרים קדיש
 להעלות אותה הקריאה והענין שאמרנו באיתו קדיש :
 נ' יענה אמן יהא שמיה רבא מברך . בכל כחו והפי'
 בכל כוונתו . שהיא כח המחשבה . ועוד גם כן
 בכחו בקול רם מעט . וכל העונה איש"ר מברך בכד

כחו קורעין גזר דינו . וכיצד לא ימסור האדם כל
 עצמו וכוונתו באמידת איש"ר שכ"ב פעולה גדולה .
 פועל הקדיש . ואומרם בכל כחו הלא יש כ"ח תיבות
 מאמן יה"ש רבא מברך עד דאמירן בעלמא . וצריך
 שלא יחסר וידלג תיבה א' כמו מן כל ברכתא שרא
 יאמר מכל ברכתא . כי בזה יחסר מן הכ"ח תיבות
 וכן שאר דלוגים וזהו בכר כחו . רמז בכר דהכ"ח
 תיבות שלמים שיאמרם בכוונה . והנה כ"ח בנימטרייא
 י"ד י"ד שני ידים והאומר בכוונה הכ"ח תיבות של
 הקדיש מצלה את התפלה בשני הידים אלו כמ"ש
 למעלה . ואמן של הקדיש אינו כשאר אמנים כי
 הלא יש הפרש בין האמנים הרבה . כי הלא אמנים
 של ברכת הנהנין ועשית המצות כלם כשישמעם
 מאהרים הכוונה באה באמן לשון אמונה . אני מאמין
 אמונה שלימה שצונו הקב"ה לעשות מצוה זו . אני
 מאמין שכרא פרי זה אבל באמנים של הקדיש לשון
 בקשה ותחנה כשיאמר יתגדל ויתקדש שמים רבא .
 שיתגדל שמו בביאת משיחנו . במהרה בימנו ויאמר
 אמן לשון תחנה ובקשה כמו שאומר בן יהי רצון .
 ובן ויקרב משיחיה אמן כי"ר . בזמן קריב ואמרו אמן
 ר"ל אמן כי"ר . ולכן יזהר שרא יהפך שר זה בזה
 ושל זה בזה . כל מקום שיענה אמן אחר התהנות
 והבקשות היא לשון אמן כי"ר . אבל בשבח והודאה
 ומצות הכוונה אני מאמין בזה . עוד אמן יהא שר"מ
 האמן אינה חוזרת על יהא שמים רבא וכו' הלא

שער פרק א ההנהגה כא

למעלה על מה שאמר בעגלא ובזמן קריב ואמרו
אמן . יענה אמן ויכוין למ"ש למעלה אמן שיבא
בעגלא ובזמן קריב .

נ"א הזמירות לא יאמר אותם בהלעטה ובמרוצה א"א
בכוונה מלה במלה . ולכן נקראו זמירות לשון
זמיר עריצים שע"י שבחי הקב"ה מכרית כל המקטרגים
והמישטינים מלהתאחו בתפלה כי לכן תראה שתקנו
לנו כנסת הגדולה זמירות קודם העמידה וזמירות
לאחר העמידה והחזרה מאשרי עד פטום הקטורת .
הטעם זמירות שקודם התפלה מונעת דהמקטרגים
מלהתאחו בתפלה . וזמירות שהם אחר התפלה דהיינו
אחר החזרה מונעתם מלהתאחו בשפע היורד
מבח התפלה .

נ"ב ק"ש ימסור עצמו במריאת שמע בתיבת . אחד .
תחלה ימליך הקב"ה למעלה ולמטה . ול"ד
רוחות העולם וימסור עצמו על קדושת השם
במחשבה . ובזהר אמרו כיון שמוסר עצמו בכח
ובמהשבה נחשב לו כאלו מסר עצמו בפועל .
נ"ג אם אמר פסוק שמע בלא כינה לא יצא ידי
חובתו . שאפילו מאן דאמר מצות אינם צריכות
כונה מודה הכא שהרי כתב בה שמע ופירושה הבין
שאם לא הבין ולא כיון לא יצא ועוד שאני הכא
דדברים בעלמא נינהו . ובאמרו בלא כונה לא עשה
כלום . ולכתחלה צריך להזהר לומר בכוונה גדולה
כל ק"ש מתחלתה ועד סופה שהרי הרמ"ח תיבורת

שבה הם כנגד רמ"ח איברים שבאדם ועל ידם נעשה מרכבה לשכינה .

ג"ד וצריך לדקדק באותיותיה כלה מתחלטה ועד סופה . כמו שסיפר ומונה מעות שאינו מונה במרוצה שמתפחד שמא יפסיד פרוטה אחת כ"ש רחיבות קריאת שמע . וכל המדקדק באותיותיה מצננין לו גיהנם . מדה כנגד מדה . כמו שהוא אמרה במתון ולא בחמימות ובמרוצה כך מצננין לו גיהנם .

ג"ה . וששים דבקים יש בק"ש . כמו שמע ישראל לא יאמר בהבלעה . שמע ישראל . וגו' אתדוני . בכלכבך וגו' הם ששים דבקים עד אלהיכם אמת ועליהם נאמר הנה מטתו שלשלמה ששים גבורים סביב לה מגבורי ישראל . שרכב אחד יבא ממנה מלאך א' ונעשים גבורים ושומרים איתו בעולם הזה ובעולם הבא וכיצד יאבד טובה הרבה .

ג"ו יקרא אותה בטעמיה . כמו שכתובים בתורה ואם יאמר אותה במרוצה נראה כמי שקורא בלא טעמים ג"ז לא ירמוז בעיניו . ולא יראה באצבעותיו . ולא יקרוין בשפתיו .

ג"ח לא יפסיק בין גאולה לתפלה . אפי' לענות אמן ג"ט יעמוד באימה ויראה . ויזהר פברכות שכ"ד ברכה וברכה . האומרה שלא בכוונה קרוב להיות ברכתו לבטלה . אמרו ז"ל כמה מנונה מי שמתפלל שלא בכוונה שהרי כל התפלה חוץ מן ראשונות

שער פרק א ההנהגה כב
וג' אחרונות כלם לצורך האדם להתפלל על
דפואתו ועל מזונותיו ועל כר עניניו והוא מתפלל
אותם בלא לב ולב .

ס' . כל הפותח עיניו בתפלתו מדאך המות מקדים
לשבר עיניו בקבר . מדבד אם מתפלל מתוך
הסדור אז מותר לפתוח עיניו לראות הכתיבה . ואם
מתפלל שלא מתוך הסדור יסגור עיניו ולא יראה
שום דבר .

ס"א וכן לא יפנה עצמו . אנה ואנה לראות איזה
דבר . בירושלמי מביא מעשה בחכמים שנים
שרשה שהיו אומרים יצה"ר לא יניחנו לכיון בטוב .
ולפקוח עיניהם . יש מי שאמר הייתי מונה שורות
שרד הבנין ויש מי שאמר שהיה מונה היצפורים
היוצאים מן החלון ונתנו טעם לפי שהם מבני ערי
ונאמר עליהם וכל מרבית ביתו ימותו אנשים והתפלה
בכוונה מארכת ימים . מה עשה היצה"ר בא בכל עוז
ותעצומות להחשיך אור השכל . ולמעט כוונתם
בדי שע"י זה ב"מ לא יאריכו ימים :

ס"ב בחזרת התפלה אסור לדבר . לא יש לו לשתוק
ולכוין עד הברכות שמברך היש"צ .
ובפרט כשיש מנין מצומצם או יותר שאם עשרה
לא יכונו לברכותיו הוי ברכותיו לבטלה . לכן כל
אדם יעשה עצמו כאלו אין ש' זולתו ויכוין בכל
הברכות : ס"ג השח שיחת חולין ב"מ חומא
וגדול עונו מנשוא . ואפ' בתורה אסור לעסוק באותו

העת שמתבלבל מלענות אמן כראוי :

ס"ד וכוונת האמנים על ברכות החזרה שיכוין בלבו
 אמת היא הברכה . ואני מאמין בזה :
 ס"ה לא יענה . אמן הטובה כאלו הוא אלה בחטף
 (שווא) ועוד פ"י אחר שלא ימהר לענות
 אמן קודם שיסיים המברך . ולא אמן קטופה שמחסר
 קריאת הגון שאינו מוציאה בפה היטב שאינה נכרת .
 ולא אמן יתומה זה שאינו שומע הברכה מפי המברך
 אפילו שיודע על איזה ברכה . אם לא שמעדה לא
 ענה אמן יתומה . ולא אמן קצרה שדומה למשאו .
 ולא יארך בה יותר מדאי שאין קריאתה נכרת . ולא
 ימתין עם עניית אמן אלא מיד שכרך המברך יענה
 אמן : ס"ו בוודוי יזהר מאד כשיתודה לא יתודה
 בלא לב ורב . כי אם בעזיבת החטא לגמרי כמ"ש
 והתודו את עונם ואת עון אבותם במעלם . בעוד
 מעלם בם . ואם יאמר . הודוי בלא כוונה ולא ברב
 גשבר ובלא תשובה . מלבד שלא נמחל לא כאלו
 מלעיג ה"ו וענשו גדול . שמראה כמי שמתלוצץ
 בהזכיר חטאיו ופשעיו על חנם וחצוף ועז פנים :
 ס"ז אם עשה איזה יום עון א' . או חטאת בין שוגג
 בין מזיד . יכלול אותו בתוך הודוי שאומרים
 הקהל . כי לכן נתקן באלפא ביתא . שאם מתחרט
 ועוזב באמירתו הודוי או מוחלין לו על כל מה שפגם
 בכ"ב אותיות התורה : ס"ח כנספילת אפים
 כשיאמר אריך ה' נפשי אשא ימסור עצמו על קדושת

שער פרק א ההנהגה כנ

שמו ית' ולא יאמר בשקר נפשי אשא אלא יחשוב
 שאם יבא לידו איזה עבירה ימסור עצמו למיתה ולא
 יעשנה וזרו אליך למענך ולצרכך נפשי אשא .
 ובוהר אמרו אם סורא זה בשקר אסתלק ב"מ בלא
 זמניה . ס"ט קריאת ס"ת אזניו לס"ת . ואסור
 לדבר ובאלו קבלה מהר סיני . כמ"ש ואזני כל העם
 אל ספר התורה . ע' אל תעשה תפלתך קבע
 אלא תחנונים . שלא תראה עליו כמשאוי אלא כמו
 בן אדם הרוצה דבר מן המלך והוא מתחנן למלך
 ודלואי שיניחנו המלך לדבר לפניו כל היום . וזה
 רעה חולה שהולכים מבה"כ קודם עלינו לשבח אצל
 הסתח עושים השתחויה ויש קודם לכן . כי הרי
 עלינו לשבח צריך לאומרה באימה ויראה כי כל צבא
 השמים שומעים והקב"ה עומד עם פמליא שד מעדה
 ויבם עונים ואומרים אשרי העם שככה לו אשרי העם
 שה' אלהיו . כתב האר"י ז"ל יברע כריעה גדולה וא"כ
 ביצד יברע והוא אצל הסתח וכאלו דבריעה עליו
 כמשאוי ח"ו :

שער פרק ב ההנהגה

א' אחר שיצא מבית הכנסת אד יפסיע ספיעה גסה .
 ב' אח"כ ילך מחיל אל חיל . יקבע עת לתורתו לשמה
 לא יחליפנו ודא ימיר אותו אסי" ע"י אונס
 ובשכר זאת יזכה לראות פני השכינה דכתיב ילכו
 מחיל אל חיל . יראה אל אלהים בציון שערים

שער פרק ב ההנהגה

המצויינין במתיבתא דרקיעא . וכתב מהרצ"ו ז"ל מי שאינו נזהר בקביעותו ויבטל קביעותו יום א' בלא אונס כנגד אותם הימים מגרשים אותו ממתיבתא דרקיעא . ותחלת דינו של אדם ששואלינא אותו ביום הדין קבעת עתים לתורה . ודסקו אומרם קבעת עתים ולא שואלים לו עסקת בתורה אלא בא לומר כי יש אדם רוצה לקרות הרבה כמו מי שרוצה לקרות תהלים וכיוצא בו . שהוא ימהר בקריאתו כדי שיקרא אותו אבל לא יבין מה שאומר מרוב מרוצתו ועל זה נאמר ברמז הברש עודנו וגו' ויענש אלא אדרבא טוב מעט בכוונה מהרבות בלא כוונה ולזה אומרים לו קבעת עתים לתורה . דייקא ולא שואדין כמה קרית שאפי' אם יקרא מעט כל שידו משגת לא יענש . ג' . אחר שקבע עתים לתורה יסעוד שעל זה נאמר צדיק אוכל לשובע נפשו . ר"ל אחר שהשביע את הנפש שהיא רוחנית ע"י התורה אז אוכל . ואפי' אם סעודתו תהיה פת במלח לא ידא: אלא יהיה שמח בחלקו . ותהיה כוונתו לשם שמים ואז אכילתו יהיה בה מצוה כדי שיהיה חזק בעבודתו יתברך . ועל זה נאמר בכל דרכך דעהו . אפילו בדברי הרשות וכמ"ש עשה רצינו כרצינך . ויש גרסאות במשניות עשה רצינו כרצינך ומפרשים אותה שתעשה רצינו יתברך אפילו בעת רצינך יהיה צרכך כמו אכילתו ושחיה ג"כ תהיה כוונתך לעשות רצינו וכמ"ש וכד מעשיך יהיו לשם שמים . ונחשב לו למצוה (וכן הוא

(אומר) אהבה בתענוגים שמשבח את ישראל היראים שאפילו בשעה שמתענגים באכילה ושתיה ממשיכים בה אהבת הבורא יתברך שתהיה כוונתם להברות ולחזק גופם לעבודתו יתברך. וכתבו המקובלים כי מי שתהיה כוונתו באכילתו ושתיתו לשם שמים ע"י כוונה הנ"ל לא ישלוש בו אחר מותו לא רמה ולא תולעה מאחר שכל אכילותו הם מצוות ולזה אמר לכן שמח לבי ויגל כבודי אף בשרי ישכון לבטח אומרו ויגל כבודי מה רוצה לומר דכבר אמר שמח לבי אלא הכוונה ויגל כבודי על השכינה כמ"ש דוד כבודי ומרים ראשי אמר כשישמח לבי ע"י תענוגי העולם באכילה ושתיה לא לפי דווקא ישמח אלא ג"כ ויגל כבודי שהיא השכינה שכוונתי לעשות רצונו באותו התענוג אז אף בשרי ישכון לבטח לאחר מיתה שרא ישלוש בי רמה ותולעה כאמור.

ד'. יעמוד באימה ויראה על שלחנו כי הוא מזבח כפרה כמ"ש והמזבח עץ וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה' שבזמן שבהמ"ק קיים שלחנו של אדם מכפר עליו. וכיצד נקרא מזבח אשר לפני ה' כשעוסק בתורה על שלחנו שיאמר איזו מזמור או מזמור לדוד או מזמור אחר. ואז מכריזים עליו זה השלחן אשר לפני ה'.

ה'. ברכת המזון בכוונה גדולה ואל תהיה כפוי טובה אלא כמי שמקבל מתנה מיד זולתו וז"ש בכרכה גודה לך וכו' על תורתך וכו' ועל חיים ומזון

שאתה זן ומפרנס אותני . וכשכר זה יפתח ח' אוצרו הטוב אליך ותתפרנס מידו הרחבה תמיד . ופסק מרן שצריך שישמיע לאוזניו מה שמוציא בשפתיו והן עתה בעונות רק שפתיו נעות .

ברפיון גדול ואסור לעשות עניניו . או לרמוז או לעשות מלאכות אא כמי שעומד בתפלה .

ואו . אח"כ אם הוא בעל מלאכה ישים לדרך פעמיו לישא וליתן באמונה וישים עיני שכלו

בכל מעשיו כי הלא הרבה מכשולות באות על ידו ואשריו מי שנמלט מהם ואוי לו למי שפוגע בהם

כי אין מספר לעונות הבאות ע"י משא ומתן . ארו"ל תחלת דינו של אדם ששואלים אותו ליום הדין

נשאת ונתת באמונה . קבעת עתים לתורה . עסקת בפ"ו . ישועות צפית לישועה . סלפלת בחכמה .

הבנת דבר מתוך דבר . והם מפסוק ויהיה אמונת עתך חוסן ישועות חכמה ורעת י"ל כי הלא תריב

מצות יש . והרבה מדות מגונות יש . והרבה מדות ישרות . שחייב אדם לשמרם ולמה לא ישאלוהו

אא על א' הששה דברים בלבד . אלא הכיונה כי א' הששה דברים כוללים כל התורה כלה . עשה

ולא תעשה וכל מדות ישרות והרחקתו ממדות המגונות . כי הלא משא ומתן באמונה אינו דבר

מיעט כי בכללו שביעת אמת ושבועות שוא ושקר וגזל וחמדה ותאוה וכבוד וגניבת דעת וגניבת ממון .

חניפה לשון הרע . דברים בטלים . אם תבא למנות

שער פרק ב ההנהגה כה

דברים שכוללים במשא ומתן אין להג מספר
שבשנזדהר לישא וליתן באמונה אין מנין רמצות
שעושה. ואין מנין להרחקתו מן העבירות וממדות
רעות. ובכללה יקיים כל מילי דברכות. שארז"ל
אמונת זה סדר זרעים ויקיים סדר זרעים שבו נזכרו
כל עניני הברכות של הפירות ופירות אחרים שיודע
במזב הברכות עד נכון כמ"ש היא מאן דבעי
למהוי חסידא לקיים מלי דברכות.

קבעת עתים לתורה באופן ששואלים אותו שקיים
והגית בו יומם ולידה בא"תה הקביעית. והוא
שאמרו ז"ל מי שיש לו מזונות בריוח ועוסק הרבה
במזונותיו וממעט עסק התורה יענש שחרי ייש לו מזונות
ודמה יגע להעשיר ומכטל מן התורה ורוצה לפטר
עצמו בקביעת זמן מועט. אבל מי שצריך לעשות
פרקמטיא. ומשא ומתן שאין לו מזונות ומעות בריוח
וקובע לו זמן לעסוק בתורה כפי יכלתו אז חושבים
לו באלו קיים והגית בו יומם ולילה.

שער פרק ג ההנהגה

אדר יאמר האדם אני מה עושה תהלות לאל יתכרך
צדיק וחסיד אני. כי הלא יראה כמה עונות
הנכונים במשא ומתן. כמ"ש רמה אירא בימי רע עון
עקיבי יאובני. הכוונה דש אותם בעקיביו דהיינו
התמיד בהם ועושה אותם בכל יום הורגל בהם ואינו
מרגיש. והנה תראה כמה עונות יש. מהם באכילתו

מהם בשתינו . מהם בצאתו לשוק . מהם בבית . והם מורגלים עד שלא ירגיש מהם כלל . מהם מדברי תורה מהם מד"ק מהם מד"ס מהם ל"ת ומהם עשה . א' . מצוה לאהוב כל א' מישראל כנפשו שנאמר ואהבת לרעך כמוך וגו' יהי ממון חברך חביב עליך כשדך וכו' זה מד"ס .

ב' . מצוה לעזור חברו ואפילו הוא שונאו . ואפילו שראה בו דבר עבירה . ג' . המתכבד בקלון חברו אין לו חלק לעולם הבא . ד' . השונא א' מישראל עובר בלאו לא תשנא את אחיך בלבבך . ה' . המכה את חברו והמחרפו עובר בלאו דלא יוסיף וגו' . ואו . אם אנדה את חברו אפי' בדברים עובר בלאו לא תונו איש את עמיתו .

זיין . המרים יד על חברו אפילו לא הכהו נקרא רשע ; ח' . המרים יד על אשתו ורהמכה אותה כמה עונשים יש עליו עיין בהאר"י ז"ל . ט' . המלביץ פני חברו בריבים אין לו חלק לעולם הבא . וכתב הרב האר"י שיתגלגל בשקתות המים כמו הורג את הנפש שהוא מתגלגל בשקתות המים .

י"ד . כשיחטא איש לאיש לא ישטמנו . אלא יוכיחנו למה עשית כך וכך . ודא ידבר אליו קשות עד שיכלימנו שאז עובר על ולא תשא עליו חטא ויכלימנו והמלביץ את חברו וכו' עיין במגן אברהם . ואם לא חזר ב' וג' פעמים אז יכול להכלימו בריבים י"א החושד בכשרים לוקה בגופו כ"מ הפך מ"ש

שער פרק ג' ההנהגה בו
 שבעל הרחמים אינו גפרע מנפשות תחלה . י"ב כל
 שאינו אומר דבר בשם אומרו עובר בלאו ע"ין מ"א .
 י"ג המרגל בחברו עובר בלאו . איזדו רכיל שטוען
 דברים ומוליך מזה לזה . כך אמר פלוני
 כך שמעתי על פלוני . אפילו אמת עובר בלאו
 ומחריב את העולם . י"ד . כל האומר שקר על
 חברו נקרא מוציא שם רע על חברו . ט"ו . בעד
 לה"ר שיושב ואומר כך וכך עשה פלוני . וכך שמעתי
 על אבותיו . עוד לה"ר באומרו בנגות חברו . היכא
 איכא נורא אלא בי פלניא דאיכא בשרא וכוורי .
 ט"ז . מותר לומר לה"ר עד בעלי המחלוקת שנאמר
 ואני אבוא אחריו ומלאתי את דבריו ;
 י"ז . המקבל לה"ר יותר רע מן האומרו .

י"ח . אבק ל"ה . הוא שאומר מי יאמר פלוני שיהיה
 כמו עתה . או באומר שתקו איני רוצה
 להודיע מה אירע ומה היה . או מדבר בטובת חברו
 בפני שונאו . וכן המספר לה"ר דרך שחוק . כלומר
 שאינו מדבר בשנאה . הוא שלמה אומר כמתלהלה
 היורה זיקים חצים ומות ואומר הלא משחק אני . ואם
 ספר הדבר אדם פעם א' אין בו לה"ר . והוא שלא
 תהיה כוונתו לגלות הדבר לפרסמו יותר . ובזה פ' לא
 תלך רכיל בעמך בטענה שכבר נתגלה ונאמר דבר זה
 בעמך . כי הלא אני ה' חוקר לב בוחן כליות
 שאדאה לבך אם כוונתך לגלות הדבר ולפרסמו יותר
 או לאו ; י"ט . מנין לאומר לחברו דבר שדוא

בכל יאמר עד שיאמר לו לך אמור שנאמר ויקרא אל
 משה וגו' לאמר (מס' יומא ד' ד') ואם צוהו שלא
 לאמרו אפ' אמרו בפני רבים יש בו משום ל"ה :
 ב' . נקימה ונטירה עובר בלא תעשה כיצד אמר לו
 השאילני מגלך אמר לו לאו . למחר א"ל

השאילני קרדומך א"ל איני משאילך כדרך שלא
 השאלתני זו היא נקימה . ואיזו נטירה א"ל השאילני
 את קרדומך א"ל לאו . למחר א"ל השאילני מגלך
 א"ל הא לך ואיני כמותך שלא השאלתני זו היא
 נטירה שנטור האיבה בלבו אע"פ שאינו נוקם :
 ב"א . מצורת עשרה שיתודה תקף בהודעו שחטא
 ויאמר חטאתי עויתי ופשעתי ועברתי

על דבר פלוני שנא' והתודו את חטאתם . וגו' :
 ב"ב . אסור לאכול דרך זילל וסובא . לההניא גופו
 הרבה . אלא תהיה כונתו להחזיק גופו
 לעבודת השם . וכשיקום מן המאכל יהיה עדיין יכול
 לאכול עוד דבר מועט . וזהו ג"כ נחשב לו לתקון
 נפשו וג"כ רפואה היא לו ובהפך נענש כשימלא בטנו
 הרבה דרך זולל וסובא : כ"ג . שלא להכשיל

תב בדרך : שנא' ולפני עור לא תתן מכשול . מה
 אומר בפני העולם אני כונתי לטובתו אכר לזה נאמר
 ויראת מאלהיך אני ה' חוקר לב בוחן כליות :

כ"ד . יזדר מרהינות שלא יאמר לרע טוב אתה
 שבשעה שקרא אנריפס לא תאכר לתת
 ע"ך איש נב"י ולגו עיניו דמעות . א"ל אחינו אתה

שער פרק ג ההנהגה כז
 ונתחייבו שונאיהם של ישראל הריגה . ואם
 מחמת יראתו היה להם לשחוק ולא להחזיקו בכך :
 כ"ה . לא יוציא דבר מגונה מפיו : כ"ו . לא
 יהרוג כנה בפני חברו . לא ירוק בפני חברו :
 כ"ז . השח שיחת חולין . דברי שחוק וקלות ראש .
 עובר בעשה . ודברת כם ולא בדברים
 בטלים : כ"ח . רשע שהשעה משחקת לו א
 התגרה בו : כ"ט . כל הדוחק את השעה שעה
 דוחקתו . וכל הנדחה מפני השעה שעה עומדת לו :
 ל' . בד"ת ענה כסיל כאוולתו . במידי דעלמא אל
 תען כסיל כאוולתו : ל"א . אל יעמוד אדם
 במקום סכנה : ל"ב . וכן מצות מעקה הרבה
 עוברים על זה . או לא יש עשרה טפחים וכו' וצריכין
 להשגיח עליו וכן להסיר כל דבר מכשול :
 ל"ג . אסור לגנוב דעת הבריות אפי' דעתו של גוי .
 לא יאמר לחברו קום אכול ויודע שאינו אוכל :
 ל"ד . הגזול את הגוי עונשו יותר מגזול ישראל שהשר
 מקטרג ומדה שמורתו אבידתו ומעותו
 דווקא שהוא טועה מעצמו . ל"ה . אסור להביא
 עצמו לידי חשד . שנאמר והייתם נקיים מה' ומישראל
 ותראה כמה דברים אין להם שיעור שאסרו בגמרא
 ונתנו טעם מפני הרואים או מפני החשד .
 ל"ו . המזלזל בנטילת ידים . געקר מן העולם . וחזיב
 נדוי . וכתב הרב האר"י שיתנלגל במים
 ומביאו לידי עניות . ויזהר בכל דברי הנטילה כתקון

שער פרק נ הנהגה

חז"ל נטילה ראשונה . ודיני נטילה אחרונה .
 ל"ז . ומקדשי תירא: בכל דבר שיש בו קדושה כמו
 בה"כ וכיוצא וכו' . ל"ח . תמים תהיה עם
 ה' אלהיך . שלא יהיה לך בטחון בשום דבר .
 מעניני העולם כי אם בה' אלהיו .
 ל"ט . מ"ע כשיבואו לך יסורין שיצדיק הדין עליך
 כמ"ש וידעת וכו' כי כאשר ייזר איש את בנו ה' אלהיך
 מייסרך . מ' . אסור שישכח חרבן בה"מ כמ"ש
 אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני . לכך יאמר
 תקן חצית . מ"א . יהיה שפל רוח ונכזה בעיניו
 כמ"ש התנא מאד מאד הוי שפל רוח בפני כל אדם .
 פ"ב . בכל דרכך דעה וגו' מצוה מד"ת לזכור את
 השם בכל עניניו בשנתו ובהקצו ובהלוכו
 ובאכילתו וכו' . מ"ג מצוה שיהיה לו שנאה עם
 הרשע שראה בו דבר עבירה . מ"ד . מצוה
 שיהיה לו בושה על פניו שנאמר למען תהיה יראתו
 על פניו לבלתי תחמואו וארז"ל זו הבושה .
 מ"ה . ומצוה מד"ס שיחשוב עונותיו בכל לילה .
 ואסמכו אקרא על כן יאמרו המושלים כאו חשבון .
 מ"ו . אסור לאדם שישמיע לאזניו דבר שאינו הגון
 ואפקדו מדב' ויתד תהיה לך על אזניך . למה אצנעותיו
 של אדם דומות ליתדות כדי שאם ישמע דבר שאינו
 הגון יכופ אותם על אזניו . (כתובות ד' ואו')
 מ"ז . מצוה שישמע תוכחה וד"ת שנאמר און
 שומעת תוכחת מוסר וגו' . מ"ח . הקורא את

שער פרק ג' ההנהגה כח

שמע ישמיע לאזניו מדכתיב שמע . מ"ט . חיוב
שמיעת קור ס"ת שנאמר ואזני כל העם אל ספר
התורה . וכן בחזרת התפלה .

נז"ן . מצורת ברכת המזון בכונה וכו' מצות תלמוד
תורה . מצות דבור אמת אפילו במילי דעלמא
בקש שלום ורדפהו . מדבר שקר תרחק .

ג"א . לעולם ישדש אדם ימיו שליש במקרא שליש
במשנה שליש בגמרא . וא"כ כיצד יבא דבה"כ

בשירה וביוצר וידלג הקרבנות . ואיזהו מקומן המשנה
וברייתא דר"י במקום גמרא . ג"ב . על כל דבר

יזכור כי הוא הנותן לו כח לעשות חיל , ג"ג . אר

ירבר אחד בפה ואחד בלב , מדכתיב הין צדיק יהיה
לך ההן והלאו יהיו צדק . ג"ד . שותי ה' לנגדי

תמיד שישים תמיד השם לנגד עיניו , וכי מלא כל
הארץ כבודו והוא כלל גדול בתורה , ג"ה . ירבר

בנחת , לא ילך בקומה זקופה

וכאלו דוחק הגלי השכינה

ג"ו . איסור הגאווה . כתב הרב האר"י זל"זה שיתנלנר
בדבורה אם לא עשה תשובה וכו' . ג"ז . ישלים

מדת צדי"ק בכל יום . צ' אמנים . ד' קדושות . יו"ד
קדישים . ק' ברכות . ג"ח . יזהר בברכת הנהנים

והראיה . והשבת . וההודאה . והמצות . ודיעונש
גודע . ג"ט . יזהר בעניית אמנים . וברוך הוא

וברוך שמו . אחר המכרך . ומעשה שספרו על חכם
וחסיד א' שדא ענה אמן אהר ברכת תינוק שדניע

לחנוך מה היה ענשו . (עין בס' מעשים טובים) .
 ס' . אסור למלאות פיו שחוק בעה"ז שנא' או ימלא
 שחוק פינו וגו' או יאמרו בגוים הגדיל ה' וגו' .
 ס"א . מצות ק"ש על המטה אפילו יצא י"ח בק"ש
 דערבית כגון שהתפלל לאחר צאת
 הכוכבים . כ"ש אם התפלל קודם צאת הכוכבים שלא
 יצא ידי חובת ק"ש . ס"ב . יפריד בין הדבקים
 בק"ש ותפלה ובעסקו בתורה . ס"ג מי שיש לו
 בה"כ בעירו ואינו נכנס להתפלל נקרא רשע .
 ס"ד . האומר אשנה פרק זה או אעשה דבר פלוני .
 נדר גדול נדר לאלהי ישראל ועון הנדרים נודע .
 סה' . אסור לאכור סמוך למנחה מפרג המנחה .
 סו' . מצוה לפרוע חובו * וההפך נקרא רשע
 לזה רשע ולא ישלם אם יש לו . סז' . מצוה
 להתנאות במצות לפני הש"ית . וכ"ש אם יתנאה
 במלבושיו ובמצות ה' לא יתנאה יענש יותר יותר .
 סח' . יעשה המצוה מן המובחר שבנכסיו . שנאמר
 כל חלב לה' . סט' * יזהר להטהר עצמו
 ברגל וד כבוד שבת . וטהרת הרגל אפסוהו מן
 ובנבלתם לא תגעו . ע' . מ"ע לקום מפני שיבה
 שהוא בא לכלל ע' שנה . ולפני ת"ח .
 עא' . אסור להתחבר עם רשעים ורגזים . כמ"ש
 וא תתחבר לרשע . שהיא מד"ס . עב' לא
 תחמוד ולא תתאוה של אחרים אפילו לא עשה
 מעשה . ע"ג . לא תאמץ את לבבך ולא

שער פרק ג ההנהגה במ

תקפויץ אז ידך במצות הצדקה . ע"ד . אסור לתור אחרי לבכו ואהרי עינו לעבירה . ואפילו להסתכל לבד בעריות וכתב הרב שיתגלגל בעוף הנמרא ראה . שמזנה בראייה . ע"ה . אסור לפנות א מדעתו . וכתבו חכמי המוסר על המשחקים בקובי"א כמה מפנים א מדעתם לא שעה ולא שתים ולא ג' יש כל היום ויש כל הלילות . וכל רגע ורגע עוברים על זה הלאו . ע"ו . אסור לאדם שיראה עצמו צדיק כמ"ש אל תאמר בלבבך בצדקתי הביאני ה' . ע"ז . הקנאה והתאוה והכבוד . והשחוק וקלות ראש אסורים ומוציאין את האדם מן העולם . ע"ח . אסור לכפור בטובת חברו : ע"ט : אסור לתהות על מצוה שעשה אפילו בא לו על ידה הזק גדול : פ' . אל תדין את חברך עד שתגיע למקומו . ותדינו דבר זכות : פ"א . אל תעש תפלתך קבע כ"ש מי שיוצא מכה"כ בברכת כהנים . או קודם עדינו לשבח . שכזו נודע שהיא עליו כמו משאוי : פ"ב . בנפול אויבך אל תשמח : פ"ג . אכזר לעבוד את השם על מנת לקבל פרס בשום צד כלל : פ"ד . מעונן שעובר . האומר עונה זו טובה . או אינה טובה . יום א' בשבת הוא . יום ר"ח הוא וכו' (א"ה מכאן תוכחת מגולה על איזה אנשים מהמון העם שאינם רוצים לפרוע את חובם כיום א' בש"ק ודה"יב) : פ"ה . המסכב לאחרים ליטע אסורו בפליים שחוטא ומחזיא . וכמה ב"א יש שאומרים

שער פרק ג ההנהגה

לחבריהם תשבע ואני מאמינך והוא ספור של חנם
 בי"מ . פ"ו . אסור להפסיק בין נמידה אחרונה
 לברכת המזון . פ"ז . אסור דומר לחברו לך
 ושוב ומחר אתן ויש אתך : פ"ח . אסור דברי
 סתורה בשבת ודברי חולין . דין מוקצה ותולדות
 מלאכות :

פ"ט . אסור לזלזל בדברי תורה . צ" . אסור
 להיות ממחוסרי אמונה . על מזונתיו . שבזה
 נכשר בכמה מיני עבירות כמ"ש על פסוק כי מי בז
 ליום קטנות : צ"א . אסור לאכול בכלים
 המאוסים לו אם נפשו קצה . צ"ב . אסור
 גדול לאכול קודם תפלה של שחרית ואפקחו מפסוק
 א תאכלו על הדם . צ"ג . אסור ליהנות
 מהעדין קודם ברכה . ומשנהגה החך חייב בכרכה .
 צ"ד . אסור אכילת הפירות בלא בדיקה היטב ויש
 פירות שצריכים בדיקה היטב היטב .

פ"ה . יזהר במים בימים שיש יחושים . ועל כל א'
 וא' תייב כמה לאוין . צ"ו . אסור לצער
 עצמו אם לא לכפרת עונותיו מדכתיב וכפר עליו
 מאשר חטא על הנפש . לא כמו אותם ב"א כשהיה
 להם איזה היוק אינם אוכלים ומצטערים על מולם
 ב"מ . צ"ז . אסור לאכול בלא נגוב ידיים
 היטב . צ"ח . אסור לנהוג ביוון באובלים
 ומשקים . ואם הוא לחם מביאו לידי עניות .
 צ"ט . אסור להלוך ד' אמות בלא נמילה . שחרית

שער פרק ג ההנהגה ל
וחייב מיתה . ק' . אסור לשאול שלא
מדעת בעלים . קא' . אסור להשאיל
לאחרים מה שהיה שאול בידו . קב' . אסור
לעבור על כל תשחית אפילו שוה פרוצה :
ק"ג . אסור ללקט שערות לבנות מתוך שחורות ובכר
דבר שהוא נוי כמו להסתכל במראה שייפה
עצמו . וזהו מלא ילבש גבר שמלת אשה .
ק"ד , אסור להשהות אצלו אבן או איפה חסירה
אפילו אינו שוקל בה . ק"ה . עני המהפך
בחררה ובא אחר ונטלה נקרא רשע . וספק אם
הוא מן התורה , שיש מחלוקת בדבר . ק"ו . אסור
לעבור על כל שום גדר וסייג ואזהרה שדוברה
בתלמוד . והיא ממצות לא תסור מכל אשר ירוך .
וזן אם עשו הקהל איזה תקנה או גדר או תיקון הוא
בכלל לאו זה . ק"ז . אסור לעשות מלאכה אחר
עלות השחר קודם תפלה . ק"ח . אסור להניח
תפילין בלא גוף נקי והרהור תאות אשה . ק"ט .
אסור להנות מד"ת או מן המצוה שרוצה שישנחורו
והוא שמח ונהנה . ק"י . המשבר כדי בחמתו
כאלו עובד ע"ז לא יהיה בכך אל זר . ק"יא .
אסור לרמוז בעיניו . או בידיו בשעת ק"ש או תפלה .
או ברכת המזון . ק"ב . אסור ליגע במקומות
המטונפים . והמכוסים בשעת אבילה . או בשעת
תפלה . או בעסק התורה . בלא נטייה . ק"ג .
אסור להניח ספר פתוח . בלא קריאה . אפילו שר

שאר ספרים : קי"ד . אסור להחזיר עני השואל .
 ריקם . אם יש לו מדכתיב אל ישוב דך נכלם :
 קט"ו . אסור לפסוע פסיעה גסה בשבת . וביציאתו
 מכה"כ אם לא לדבר מצוה :

קובע עתים לתורה . לא די במה שיקבע לו עת אלא
 כל זמן שהוא בטל ממלאכתו חייב לעסוק בתורה
 ולא נפטר בעתים כמיש במדרש עת לעשות לה'
 הפרו תורתך . א"ר אלעזר מה התינוק הזה מבקש
 לאכול בכל שעות היום כך האדם צריך להיות יגע
 בתורה בכל שעות היום והפירוש כי לא יסבור האדם
 כי החיוב להכבוע עת לתורה . וכיון שהכבוע ולמד בעת
 ההוא נפטר מחיובו ואף שאיזה שעות ביום הוא בטל
 אין עוד עליו חיוב ללמוד . ומוציא השעות בדברים
 בטלים כי על כל אלה . קראו רבנן שהוא מפר ברית
 התורה . ובפרט בשבתות וימים טובים חיובא רמיא
 על בערי אומניות לעסוק בתורה . כמ"ש ר"ל בשנכנסו
 ישראל לארץ אמרה תורה לפני הקב"ה למחר זה ריץ
 לכרמו וזה לשדהו . תורה מה תהא עליה א"ל הקב"ה
 כבר נתתי לישראל שבתות ויו"ט שהם פנויים ממלאכה
 ועסקו בתורה . שאם יאמר אין לי פנאי הכא בשבת
 ויו"ט תשובתם נשאר מעל . ובזה פירשו כי אקח
 מועד אני מישרים אשפות . ר"ל כשאקח את המועד
 להראות ריתוקם ונבדותם . אז מישרים אשפות על
 בגדיהם מהתורה כל הימים . עוד עונש גדול

יש בלימוד התורה אם לא ילמדנה לש"ש לקרבה
 לעבודתו כי יש פותח ספר דראות מה יש בעולם
 מפורים ומשלים . ולא לעבודת בוראו אלא כדי
 לשעשע נפשו כמו שקורא בספרים החיצונים ח"ו
 ולז"א ולרשע אמר אלהים מה לך לספר חוקי .
 דייקא תעשה עסק התורה ספור בעלמא כמו שקורא
 בספרים החיצונים ותשא בריתי עלי פיך בפה ולא
 לקרבה בלבבך לעבודתו ולהוראתו כי אם בפיך
 ובשפתיך דרך ספור כי אחה שנאת מוסר וגו' אין
 כונתך לקחת המוסר על התורה . א"נ ודרשע אמר
 אלהים מה לך לספר חקי פי' על היצה"ר שארו"ל עתיד
 הקב"ה לשוחטו וכו' והקשו והרי עשה שליחותו ועל
 ידו זכו כמה צדיקים לעלות בהר השם וכמה העונש
 שיענש ותרצו שיצה"ד לוקח את מצות ה' לעושיהם
 כמו כלי זיין להחטיא בהם בני אדם שדרי יודע
 הוא שאם יאמר לאדם גנוב נאוף לא ישמע לו מה
 עושה כשיראה איזה עבירה יש . אומר לאדם יש
 מצוה במקום פלוני כדי שילך ויראהו העבירה .
 ומחטיאו שבתחלה מראה צד המצוה כדי שיתעורר
 האדם לעשותה וזה לא נצטוו בהכי . לז"א ולרשע
 שהוא יצה"ר אמר אלהים מה לך לספר חוקי אתה
 מלאכתך שתאמר לאדם גנוב ונאוף מה לך לספר
 חוקי לאדם ותשא בריתי עלי פיך כדי שיסבור האדם
 שאתה מדריכו בדרך טובה ותחתיה תעמוד הכהרת
 בשיש עבירה רחתי ירך תפתח לו דרך מצוה ואתה

שנאת מוסר מלאכתך הוא לשנות המוסר של התורה
 ולמה תשקר שתאמר לו תעשה מצוה כדי שיפול אל
 פח . שהרי אם ראית גנב וגו' ועם מנאפים חלקך פיך
 שלחת ברעה וגו' אלה עשית והחרשתי . לא הייתי
 מענישך, שהרי זאת מלאכתך שתחטיא את האדם .
 אבל דמית היות אהיה כמוך . שרתשמש בשרביטי
 אני ואתה בשרביט אחד . אני מדריך במצוה על ידי
 יצה"ט . ואתה מה לך בעשית המצוה . כדי שתפיקהו
 וזהו בשביל זה ראוי אתה לעונש . א"נ מה לך
 לספר חוקי כי הביאו משל למי שהוא רשע ועושה
 עבירות . ובא להתפלל ולעסוק בתורה דמי שצוה לו
 המלך שיעשה לו תבשיל נאה . וצוהו לעשות אורחו
 בנקיות ובזריזות לפניו . הביא כלים מתועבים
 ומשוקצים ומלוכלכים ורצה לבשל למלך . איש זה
 בן מות הוא שאינו מחשיב המלך לכרום . כי הלא
 אין אסטנים כמלך וצריך לו הרבה נקיות כך לרשע
 אומר השם פיך מתועב בכל מיני תיעוב ומשוקץ .
 וכיצד תספר חוקי ותשא בריתי על פיך באותם הכלים
 המתועבים . אשר על בן הרבה מהחסידים . קודם
 עסקם בתורה . או קודם שמתפללים . מתוודים על
 עוונותיהם וחוזרים בתשובה קודם כל תפלה ותפלה
 בפרטות וכך עסק ועסק מהתורה . כדי שלא להביא
 דרוזן לממ"ה הקב"ה בכלים
 מתועבים ח"ו .

שער החיים

בענין

שאנו אומרים בעשרת ימי תשובה . א"מ
 כתבנו בספר חיים . א"מ כתבנו בספר רחמים .
 א"מ כתבנו בס' צדיקים ותמימים . א"מ כתבנו בספר
 מזונות ופרנסה טובה . א"מ כתבנו בס' גאולה וישועה .
 זכרינו לחיים מלך וכו' והוא שיתן האדם אל לבו
 לעזוב כל מדות שגורמים העדר החיים . והרחמים
 והמזונות . והגאולה . ואח"כ יתפלל להשי"ת
 שיכתבהו כאותם הספרים . כי הלא מי שאינו עוזב
 העדר הה' דברים הגו' ומתפלל עליהם דומה כמי
 שסוגר דלת על האויב שלא יכנס . והוא טמון ושמור
 בתוך הכית . הנה הדברים הגורמים אריכות ימים .
 א' . כבד את אביך ואת אמך למען יאריך ימך .
 ע"ד הוא על עצמו לא חס אני אחוס עליו .
 ב' . כל המשלים פרשיותיו עם הצבור מאריך לו
 ימיו ושנותיו . ג' . כל המאריך בתפלתו בשביל
 הכוונה והוא שלא יצפה לומר ראויה תפלתי וכו'
 מאריך לו ימיו ושנותיו . וא"כ כיעד ידבר בכד"כ
 בחזרה ולא יזהר באמנים ובקס"ת וכו' .
 ד' . יזהר במזוזה שלא תהיה פסוקה כמ"ש וכתבתם
 על מזוזות בתיך ובשעריך למען ירכו ימיכם .
 ה' . אוהרת הגזל וצדוק המשקרות כמ"ש אבן
 שלימה וצדק וגו' למען יאריך ימך

והוא מדה כנגד מדה משקלות שלימים ואינו מחסר
 ממון חבירו . מספר ימיו ימלא . וא"ו . המאריך
 באחד מאריכין לו ימיו ושנותיו . א"ר אחא ובדלת
 שמיחד שמו יתברך באהבה ומאריך כדי לכוין שהוא
 שלימו בעליונים ובתחתונים ור' קצות העולם .
 זי"ן . על טבילת קרי שיטכול מטומאתו וכ"ש בימים
 נוראים שהמה ימי דין וחשבון ובימים טובים
 שחייב האדם לטהר עצמו ברגל כמ"ש אמר רבי ינאי
 שמעתי שמחמירין בה . ושמעתי שמקילין בה וכל
 המחמיר בה מאריכין לו ימיו ושנותיו .
 ח' . העונה אמן חטופה פי' שענה קודם שסיים חבירו
 פי' אחר שקורא אורתה כאלו האלף
 בחטף . יתחטפו ימיו . קטופה . פי' שלא הוציא הנון
 היטב . יתקטפו ימיו . העונה אמן יתומה פי' שלא
 שם לב אל איזה ברכה מברך המברך ועונה אמן .
 כל אלו מקצרים ימיו של אדם . ט' . ארו"ל
 מאן דפסק יתפסק . שפוסק מד"ת על דברים אחרים .
 ב"מ יפסקו ימיו . אלא יסתום היספר כאלו השלים
 ואינו רוצה לקרות וכשיסיים יפתח הספר מחדש .
 יו"ד . הקורא בלא נעימה . ושונה בלא זמרה עליו
 נאמר וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים .
 ומשפטים כל יחיו בהם . והוא מדה כנגד מדה .
 הטעמים והנגון כמו נשמה לאותיות וכמו שהוציא
 הגוף בלא נשמה כך ב"מ ישאר גוף בלא נשמה .
 י"א . הקורא במקום הטנופת ג"כ למדו מאותו פסוק

וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים ומשפטים בר
 יחיו בהם. והוא מדה כנגד מדה ע"י השפיעו המרושה
 כסא חי במקום המנופת שהיא מקום המיתה כן יגרום
 לו ב"מ קוצר ימים.

י"ב. יזהר מהכעס וארז"ל שאלו תלמידיו את ר'
 זירא וא"ל לר' אב"א כמה הארכת ימים א"ל
 מימי לא הקפדתי בתוך ביתי והכוונה בשביל שאדם
 עשוי להתכעס בתוך הבית יותר ממקום אחר לכך
 אשמעינן רביתא שאפילו בתוך ביתו לא הקפיד
 וזה גרם לו אריכות ימים. וכמ"ש על רבי פרידא
 שהאריך בעסו עם התלמיד ושנה לו ת' זמנין ויצאה
 בת קול ואמרה רצונך בת' שנים שאוסיף לך על ימך
 או בני דורך לחיי עה"ב וכו' א"ל תנו לו זו זו.
 ובעונש עון הכעס כאלו עובד ע"ז ומחליף הנשמה
 וכו' ועוד דברים אחרים ר"ל.

י"ג. אם יש בידו מצוה יתמיד בה ולא יעשנה
 במקרא כמ"ש כר העושה מצוה א' מטיבין לו
 ומאריבין לו ימיו ונוחל את הארץ שיאחזינה בתמידות
 ולא יבטלנה אפילו בכל רוח שיהיה לו בעולם.
 י"ד. שיעשה המצוה כרה ולא יעשה מקצתה. ולא
 ישלימנה כמ"ש כל המצוה אשר אנכי מצוך היום
 תשמרון. כלה ולא מקצתה ובשכר זה למען תחיון
 את מספר ימיו ימלא כמו שהוא השלים המצוה
 ועשאה בשלימות כמ"ש על יהודה למה נענש בער
 ואונן כשביל שלא השלים המצוה ישר יוסף להחזירו

לאביו אלא דוקא עשה מצוה שהצילו מן המיתה
ולא החזירו להשלים המצוה לכך כנגד זה נענש
במיתת בניו ב"מ .

ט"ו כל המניה תפילין מאריך ימים שנאמר ה' עליהם
יחיו . והוא שלא יסיח דעתו מהתפילין שזה עון חמור
וכו' או שאינו נזהר בטהרה בלבישתו התפילין . או
בלבישתו על השער . או בהסח הדעת .

טז' . משכים ומעריב לבה"כ מאריך ימיו כמ"ש בגמ'
א"ל לר"י איכא"סכי בבבל . תמה ואמר למען
ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה כתיב . כיון שא"ר
מקדמי ומחשכי לבי כנישתא אמר היינו דאהנייא להו .
וא"כ כיצד לא יזהר האדם להתפלל עם הצבור בבה"כ
יז' . הצדקה מארכת ימים כמ"ש וצדקה תציל ממות
ואפילו ממיתה עצמה וכמה מעשיות בגמ'
שהוסיפו להם ימים בשביל הצדקה כמו בנימין הצדיק
שהוסיפו לו כב' שנה על שנותיו . וכירושלמי

מס' פאה ובדבר הזה תאריכו ימים זו גמילות חסדים ז'
יח' . יזהר מדבר שקר ופה דובר נבלה ולה"ר וכל
עונות התלויות בפה ובזה יאריך ימים כמ"ש ר'
אכסנדראי מכריז מאן בעי סם חיי וכו' כנוף כולי
עלמא ואתו למזבן א"ל מי האיש החפץ חיים אוהב
ימים לראות טוב נצור לשונך מרע וכו' .

יט' . עסק התורה וקובע עתים כל מה שיוכל כמ"ש
בכני עלי ישגזר עליהם ימותו אנשים אמר
עדיהם אם יתכפר עון . בית עלי בזבח ומנחה ואח"ל

בזבח ומנחה אינו מתכפר אבל מתכפר הוא בדר"ת .
 וכ"ש בימים נוראים .

כ' . הנודר ואינו מקיים כמ"ש בעון נדרים אשתו מתה
 ממ"ש אם אין לך לשלם למדה יקח משכבך
 מהחתך וכן בניו ובנותיו מתים כמ"ש למדה יקצוץ
 האלהים וגו' וחבל את מעשה ידיך איזהו מעשה
 ידיו של אדם או בניו ובנותיו .

א' . קודם נזר דינו של אדם שואלים אותו . צפית
 לישועה . שצריך שיצפה בכך יום ויום על
 גאורת השכינה . מן הגלות ולא להנאת עצמו כמ"ש
 כי לישועתך דיימא קוינו כל היום ואם הוא לא יכוין
 בכל יום לצפות כדי לקרב הגאולה כיצד מתפלל
 עכשיו כתבנו בספר גאולה וישועה .

ב' . אין דך דבר שמקרב הגאולה כמו מי שעוסק
 בתורה לשם שמים כי הלא ארו"ל כל העוסק
 בתורה ומצות לשם שמים משים שרום בפמליא של
 מעלה ובפמליא של מטה שנא' או יחזק במעווי ר"ל
 כשיעסק בעבודתי כדי להחזיק במעווי ולא להנאתו
 בשום צד כלל יעשה שלום לי . ר' לוי אמר אף מקרב
 את הגאולה שנאמר וראמר לציון עמי אתה . אבל מי
 שאינו עוסק בתורה ובמצות ובעבודת השם לש"ש
 עליו נאמר וכל חסדו כצ"ץ השדה כל חסד דעכדין
 לגרמיהו עכדין ורא לאקמא שכינתא כמ"ש בתקינים

ובזוהר *

ג' . כל האומר דבר בשם אימרו מביא גאולה לעולם
שנאמר ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי .

ד' . הנה אמרו בזוהר על תלת מלין מתעכבי ישראל
בגרותא על דעבדין מלנא בשכינתא ועל דמהדרי
אנפיהו משכינתא ועל דמסאבי ארחייהו קמי
שכינתא . (ועיין בספר ראשית חכמה)

ה . כל השם ארחותיו בעה"ז זוכה ורואה בישועתו
שר הקב"ה שנאמר ושם דרך אראנו בישע אלהים
אז תקרי ושם אלא ושם . והכוונה שיחוס על
כבוד קונו וישקול בדעתו הפסד מצוה כנגד שכרה
ושכר עבירה כנגד הפסדה .

שער

הצדיקים

הנה נודע שהקושיא מפורסמת מה היא התפלה
שמתפלל שיכתבהו בספר צדיקים וישרים
ותמימים והלא אם הוא צדיק בלא תפלתו יכתב
בספר צדיקים ואם הוא רשע כיצד יתפלל שיכתבהו
עם צדיקים וכי בתפלה חליא מליתא אלא נודע
שארז"ל שלשה ספרים נפתחים בר"ה של צדיקים
גמורים ושל רשעים גמורים ושל בנונים . של צדיקים
גמורים נכתבים לאלתר לחיים ושכ רשעים גמורים
נכתבים לאלתר למיתה ושל בנונים תרומים ועומדים
עד יום הכפורים זכה דהיינו ע"י מצוה א' שעשה יותר
מעניתו ועון א' לא עשה אז הכריע עצמו לכף זכות

ונכתב לחיים עם צדיקים ולכן אנו מתפללים להשי"ת
שע"י תשובתנו והיא מצוה הגדולה שבתורה תכריע
אותנו לכף זכות ויהיה הזכות יותר ותכתבנו בספר
צדיקים וישרים ותמימים . וא"כ לפי שהאדם הוא
בינוני כיצד יתפלל להשי"ת שיכתבוהו עם צדיקים
והוא לא עשה מצוה אחת שהיא התשובה שיכריע
עצמו לכף זכות ולכן באמרו זה לנו יחרד וילפת וישוב
בתשובה שלימה ויכנע לפני בוראו לכתבוהו בספר
צדיקים כאמור . והנה הקשו על מה שאמרו בינויים
תלויים ועומדים וכו' זכו נכתבים לחיים . והלא אמרו
בגמרא מטרה כלפי חסד . הוא נאמר על הבינויים
שאין כף המאזנים מכרעת הוא ברוב רחמיו וחסדיו
מטרה כלפי חסד . וא"כ הבינויים משיצאו בדין
בינויים . שפיר קרינן בהו זכה וצריך להכתב לחיים
ולא יהיו תלויים ועומדים . ותי' לפי שבר"ה יום הדין
והנורא ומי לא נפקד כהיום הזה ויראה ורעד יבוא בו
ואם לא שב ולא חס על עצמו . בשביל זה אפילו
שיצא בינוני לא יטה לו כרפי חסד עד שיעשה מצוה
אחרת להכריעו . ולכן כנסת הגדולה תקנו לנו שאף
שאנחנו בינוניים יכורים לומר שיכתבנו בס' צדיקים
מעתה ולא גהיה תלויים דמהיכא תיתי שיש לבינוני
שיבא יום הדין והנורא ולא יהיה חרד
ושב א' ה' בתשובה שלימה .

ספר מחילה

א' . ארז"ל כל המעביר על מדותיו מוחלים לו כל
 עונותיו . שנאמר נושא עון ועובר על
 פשע . למי נושא עון למי שעובר על פשע כמ"ש
 בדוד המע"ה ע"י שד"ה עביר על מדותיו עם שמעי בן
 גרא אמרו בזוהר דא אהניא ליה מכל הצרות והענוים
 שעשה . ב' . כל האומר עקידת יצחק בכוונה
 גדולה . מוחלין לו כל עונותיו . וכיצד יחסר ממנו
 קריאתה . כי הלא ארז"ל בשעה שאומרים ישראל
 עקידת יצחק הקב"ה כופת לכל שרי מעלה . ברתנאי
 שיתן לב למסור נפשו ורוחו וממונו על עבודתו י"ת
 כמו יצחק שלא חס על ממונו וגופו ונפשו .
 ג' . כל האומר שירת הים בכוונה ובשמחה כלאו אותו
 זמן היה בסכנה ונקרע לו הים וניצול . מוחלים
 לו כל עונותיו . וטעם המחילה . על ידי השירה מפני
 שנותן לב שהקב"ה משנה הטבע והמזד ואין העולם
 מתנהג במקרא כי אם בהשגחתו יתברך .
 ד' . ארז"ל את זו דרש רבי עקיבא מכל חטאתיכם
 לפני ה' תטהרו עבירות שבין אדם למקום יוה"כ
 מכפר . עבירות שבין אדם לחברו אין יוה"כ מכפר
 עד שירצה את חברו . ופי' שכל העבירות אפי' אותם
 שבין אדם למקום יהיו תלויים ואינם נמחלים בעוד

שיש לו עבירות בין אדם לחברו .

ה' . כל השומר שבת כהלכתו אפילו עע"ז כאנוש
מוחלין לו כל עונותיו . שנאמר אשרי אנוש
יעשה זאת וכן אדם יחזיק בה שומר שבת מחללו . א'
תקרי מחללו אלא מחול לו .

ואם אינו שומר שבת כהלכתו . באיסור המוקצה
ובתולדות שאדם דש בעמיביו . כיצד יבקש מחילה
וסליחה . ולכן יעשה תשובה על כל חזולי שבתות
שעשה בין בשוגג בין כמזיד ועושה דבר שנמחל
על ידו העונות . ויבקש מאת ה' מחילה וסליחה
וכפרה . על הדברים בטלים שדבר בשבת . ועל
הדברי חול .

א' . איתא בתקונים על מאמרם ז"ל מאן דזריק פרורי
דנהמא שרא דעניורא רדיף אכתריה .
וכתב הוא ז"ל וכ"ש מאן דזרק נהמא דאורייתא .
הברכות שרא בכיונה שירדוף אחריו שר של עניות .
ובכלל ברכות לבטלה . ואיתא במס' פסחים ד' ק"א
התולה פתו תולין לו מזונותיו שאינו נוהג מנהג כבוד
בפת . נשוורא בכיתא פי' פתיתין של לחם עניותא
בכיתא . עוד איתא במס' חולין ד' ק"ה דהוא גברא
דהוה מהדר עליה שרא דעניותא ולא הוה יכול ליה
דקא זהיר אנשוורא טובא . יומא חד כרך ריפתא
איכלי (על עשבים שבאפר) אמר השתא ודאי נפר

בידאי . בחר דאכיל אייתי מרא עקרנדהו ליבלי
 שדניהו לנהר שמעיה דקאמר ווי דאפקיה ההוא גברא
 מביתה . ב' . מי שאינו נזהר בכרכת הנהנין
 כמ"ש גזול אביו ואמו ואומר אין פשע וכו' ופי' ז"ל
 שגזול מכ"י השפע שהיה ראוי להשפיע בעולם ע"י
 ברכת הפרי והוא לא בירך עליו נמצא גזול את כל
 ישראל . והוא מדה כנגד מדה שגוזלים ממנו מזונותיו .
 ג' . שבועת שוא ושקר עליו נאמר וכלתו את עציו
 ואת אבניו . וארז"ל אם תראה אדם שאפילו
 נשבע ועושה עבירות . ויש לו עושר הוא לרעתו
 שרצה להפרע ממנו בעה"ב ר"ל .

ד' . אם אין תורה אין קמח . זה תדוי בזה שאם אינו
 קובע עתים לתורה מתמעטים מזונותיו וכמ"ש כל
 המקיים תורה מעוני סופו לקיימה מעושר שתחדדה
 דוחק עצמו כדי לקיים התורה וכו' ואם תראה בהפך
 הנה כתבנו לעיל שב"מ ענשו חמור שיפרע ממנו
 לצה"ב . ה' . המכבד את השבת כדי יכלתו
 כמו שמצינו ביוסף מוקד שבי . ועוד מעשה באיתו
 טבח וכו' וכן ארז"ל כל מזונותיו של אדם קצובים
 לו מר"ה עד ר"ה חוץ מהוצאת שבת

ויו"ט ומגדל בניו לת"ת שאם פחת פוחתין לו ואם
 הוסיף מוסיפים לו . ואז ע"י השבת נשפעים לו מזונותיו
 בששת ימי החור . ואיתא במס' שבת עשירים שבכבד
 מפני שמכבדים את התורה עשירים שבשאר ארצות

מפני שמכבדים את השבת .

ואו' . במס' סנהדרין כל המשתהף שם שמים בצערו
 כופלין לו פרנסתו שנאמר והיה שדי בצריך
 וכסף תועפות לך שמעופפת לו פרנסתו ר"ל נפולה
 ומכופלת . והוא שארז"ל עמו אנכי בצרה . ר"ל אפילו
 בעת צרתו שמשתהף אורתי עמו ולא ישכחני אז
 אחלצהו ואכבדהו . ז' . אם רואה אדם

שמזונותיו מועטים יעשה מהם צדקה ולא בהפך כמו
 בעו"ה שנא' וכן נגזרו ועבר ועניתך לא אענך עוד
 שאפילו עני המתפרנס מן היצורקה יתן וכו' וכמ"ש
 עשיר ורש נפגשו עושה כלם ה' . אם כהוגן טוב ואם
 לאו עושה כלם ה' . ח' . המזולל בנטילת

ידים מביאו לידי עניות כמ"ש ז"ל שרמוז בר"ת על
 נטילת ידים עני . ויטול נטילה היצריכה ובמים
 הכשרים לנטילה וצריך שלא יהיה בכלי נקוב וכן לא
 יטול בדי בלי . ולא ראשי אצבעותיו דווקא . וצריך
 שילמוד דיני הנטילה . וכן יטול לדבר שטיבורו
 במשקה ז' דברים שסי' י"ד שח"ט ד"מ . וכל המזכול
 בנטי' חייב גרוי ונעקר מן העולם .

ט' . מחלוקת בבית אהניא ביה כי קריא לשמשמי .
 ר"ל כמו השומשמן אם יהיה בו תולעים לא
 נשאר בו דבר מרוב קטנותם כן כ"מ באותו הבית שיש
 בו מחלוקת כ"ש בימים נוראים שיהיו ישראל בלב
 אחד כאיש אחד כמ"ש ואל על יקראוהו יחד לא
 ירום וגו' . יו"ד . עוד בענין הליצנות א"ר
 קטינא כל המתלוצץ מזונותיו מתמעטים . שנאמר

שער קריעת גזר דיין

משך ידו ארז לוצצים ופי' רש"י משך ידו הקב"ה
שפותח יד לזון .

שער קריעת גזר דיין

א' . כל העונה אמן יהא שמייה רבא מכרך בכר כחו
קורעין לו גזר דינו של שכעים שנים (ופי' בכל
כחו בכל כוונתו) . ומעשה בחסיד אחד שראה את
חסיד שכמותו לאחר מותו ופניו מוריקות . א"ל לפי
שלא התי נזהר באמן יהא שמייה רבא : ולמדו זה
מפסוק בפרוע פרעות בישראל . בפרוע לשון כמול
שיתכמול גזר דינם לישראל . ע"י בהתנדב עם ברכו
ה' שמקדשין שמו יתברך . ולזה שואלים ביום
הדין לאדם למה לא תקנת מעשיך ויהי כמישיב כי
בשר כח הסכל לסכול היסודין והעור של בעלי
תשוכה . שצריכים סגופין ותעניות . וישיבו לו ב"ד
לא היה לך כח להזהר בקדיש . ותענה אמן בכל
כוונתך וכחך ויקרע לך גזר דינך ע"י שמוחלים
לך עונותיך .

ב' . הצדקה וצעקה מקרעין גזר דינו של אדם כמ"ש
במסכת ר"ה ד' ט"ז . ד' דברים מקרעין גזר דינו
של אדם . צדקה וצעקה וכו' והצעקה היא כשיתפלל
א"מ או ענינו וכו' שיש לצעוק ממירות לכו אל השם
וירחמנו אבל צעקה שהיא הרמת קול בלא לב לא
מהני ואדרבא נאמר ע"ז נתנה עלי בקולה עד כן
שנאתיה . כשיהיה הקול בלא לב ולב . ואז נענש

שער   הרחמים   לח

אלא שיצעק אל השם באמירת הסליחות מקורות
 לכו אז נקיע רוע גזר דינו . ואם כן אם יתן צדקה
 כפי ערך ממיני או כשיצעק בהרמת קול לבד בלא
 לב כיצד יתפלל להקב"ה קרע רוע גזר דינו וכן
 ה' ה' אל רחום וחנון וגו' אמר הקב"ה למשה
 ברית כרותה כשעושים ישראל כסדר הזה . אני
 מוחל להם עינותיהם והכוונה לא צעקה לבד אל
 רחום וחנון אלא שיעשו כסדר הזה יהיו חוננים
 ומארכים אשים ומרבים חסד .

שער   הרחמים

א' . ארו"ל כל המרחם על הבריות מרחמים עליו מן
 השמים שנאמר ונתן לך רחמים ורחמך
 והרבך . ב' . כל המבקש רחמים על חברו
 הוא נענה תחלה שנא' ויתפלל אכרם א אבימלך וגו'
 וה' פקד את שרה באופן שיראה את חברו כנפשו .
 וברפך ב"מ מי שאינו מבקש רחמים על חברו אין לו
 רחמים וכן מצינו באיוב וה' שב את שבות איוב
 בהתפללו בעד רעהו .

שער   פרק א   הדין

א' . כי חק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב . למה
 תדור החק בישראל והמשפט לאלהי יעקב
 ולא אמר כי חק ומשפט לישראל . י"ל עמ"ש כל אדם
 שניח הדין והמשפט לנגד עיניו הוא סיבת הצלתו כי

ע"י זה יחרד וילפת ולבבו יבין ושב ורפא לו . וכל
 מי שמסלק הדין מנגד עיניו באומרו כי יום טוב מקרא
 קודש הוא יום הר"ה כשאר ימים טובים זאת היא ב"מ
 סכת מפלתו כמ"ש ע"פ ויש נספה בלא משפט
 הכוונה שיש נספה מן העולם ב"מ . הטעם ברא
 משפט מפנו שלא שם המשפט והדין לנגד עיניו
 להיות זע וחרד לכך נספה .

ולכן עברו ונענשו איוב ובניו כמ"ש ויהי היום ובניו
 ובנותיו אוכלים ושותים יין . שהוא יומא דר"ה דהיה
 לא שמו הדין לנגד עיניהם ופיק חזי מאי סליק
 בהו . לז"א כי חק לישראל הוא ודאי ר"ה הוא חק
 לישראל ע"ד הטריפני לחם חקי נגזר על ישראל
 מזונות וטרף חקם ובכלל המזונות חיים כמ"ש כגמרא
 כי יחיב רחמנא שבעא לחיי הוא דיהיב . ואימתי
 יהיה זה ומובטחים בחיים וכמזונות הוא כשישימו
 לנגד עיניהם שהיום הזה הוא משפט לאלהו יעקב .
 ולהיותם זעים וחרדים מיום הדין ומתרהרים
 בתשובה שלימה .

ובמ"ש ז"ל מראשית השנה ועד אחרית שנה . מרשית
 כתיב חסר א' לומר לך כשיהיו ישראל כמו רשים
 בתחלת השנה כעני דופק על פתח וכמו העני שלכו
 דואג ועיניו תלויות . אז יהיה לאותה השנה אחרית
 דהיינו אחרית שרום ותקוה טובה .

וארז"ל כי היצה"ר בעצמו כשיחטיא את האדם אומר
 לו כי אין האיש זה המב"ה בביתו זהו בשאר

ימות השנה . כי הלא ליום הכסא יבא ביתו ר"ל בכסא
 ליום חגגו נותן לו זמן לר"ה שהדין אינו אלא בר"ה
 שאפילו יצה"ר אינו יכול לסלק הדין של ר"ה מגד
 עיניו של אדם . איתא במס' חגיגה ד' ד' ה'
 ד' יוחנן כי מטי להאי קרא בכי וקרבתאי איכם למשפט
 ודהייתי עד ממדר וגו' עבד שרבו מקרבו לדונו
 וממחר להעידו תקנה יש לו אשר ע"כ צריך שיקדים
 לשוב ולרהתחנן ולא יאמר כי הרי לא גזלתי ולא
 גנבתי ולא זניתי . ויראה עצמו צדיק . כי הלא אמר
 דוד . למדא אירא בימי רע עון עקיבי יסובגי עונות
 שאדם דש בעקיביו מסכבין אותו ליום הדין . אישר
 ע"כ צריך חפוש מחפוש כמ"ש נחפשוה דרכינו וגו'
 שפשו ולא מצא יתלה בכישול תורה . ואין לך עון
 גדול מזה שתחלת דינו שואלים אותו קבעת עתים
 לתורה . כי הלא ארז"ל ישש האדם ימיו שריש
 להקב"ה וכו' שלישים לעצמו . והיום הוא כ"ד שעות
 ח' מהם משא ומתן ח' מהם שינה . ח' מהם עסק
 תורה ותפלה ומושבלות . ואסמכהו כי אז תצליח את
 דרכיך . ואז תשכיל . ישנתי אז ינוח לי . וכיצד יקח
 מהשליש של הקב"ה וישים על ב' שלישיו . והנה
 לא נשאר לנו כי אם התפלה ואינו בא להתפלל ואם
 בא להתפלל הוא בלא לב ולב . כמו שרמזה בתיקונים
 ויפן כה וכה בכתי מדרשות ובתי כנסיות וירא כי אין
 איש . אלא איש דרדכו פנה . איש לבצעו מקצרו .
 לבצעא דהאי עלמא וכו' ואין להם בושת אנפין בר"ה

וביזה"כ צווחין הב לן חיי וכו' ובמקום אחר כתב ויפן
 כ"ה וכ"ה . כ"ה וכ"ה אתוון דאית בשמע ישראל
 וכנרוך שם כבוד מלכותו שאפילו בשני הפסוקים
 כ"ה וכ"ה . וירא כי אין איש שם על לב לקבל עליו
 עול מלכות שמים באהבה . שאותו העת יראה עצמו
 כמסתלק מן העולם ואפי' זה בלא לב ולב .

וכיצד ישאל מהקב"ד והוא אינו מתוקן . כי הלא
 תראה ארוז"ל טעם שאומרים זכרנו לחיים סתם
 והוא אינו מתוקן כי הלא תראה ארוז"ל טעם שאומרים
 זכרנו לחיים סתם ולא חיים טובים כמו וכתוב שבסוף
 התפלה וכתוב לחיים טובים . טעם הדבר כי בתחלה
 שעדיין לא נרחקן אין לו פנים לשאול כי אם דבר
 מועט . אך אחר שהתפלל בכוונה ונרחקן אז נעשה
 כעני שיש לו פנים לשאול הרבה . ולכן אומרים
 אחר התפלה וכתוב לחיים טובים .

ויבין פי' המלות כי כל דברי תפלות ר"ה ויוה"כ כנחרי
 איש להשיב את האדם בתשובה וכן מה שתקנו
 לנו אמירת אבינו מלכנו בכקר ובערב שיש לה סגולה
 נפלאה . וכן ר' עקיבא כשאמר א"מ נענה . ויהן אל
 לבי כי אביני ע"ד אם כבנים מדכנו ע"ד אם כעבדים
 ואם הוא לא נהג עם הסב"ה לא כבן ולא כעבד כי
 דהבן צריך לעשות צווי אביו והעבד שלא לעבד על
 דברי רבו מיראתו . ולזה אומר הקב"ה לישראל אם
 אב אני איה כבודי ואם אדונים אני איה מוראי וגו'
 ויבוש ויבלם . כי הלא ברגע אחד יכול לקנות עולמו

חכף כשיהרהר בתשובה שלא לעבור מהיום עיד
 מיחלין לו ונעשה צדיק נמור . ואם לאו ב"מ בזה
 דהרהור של החשובה שלא הזי הכריע כל העולם
 לכף חיובה . כי לעולם יראה אדם את העולם דצו
 זכאי וחציו חייב וכו' . ואם יחטא שמא העולם היה
 חציו חייב וזה הכריעו לכף חובה . כמ"ש וחוטא
 אחד יאכר טובה הרבה ולז"א כי תצא איש מדת הדין
 תחלה ומצאה קוצים שהם הרשעים . אבל ממירא
 בעיה"ר ונאכל גדיש או הקמה או הישדה שדם
 דצדיקים או בני אדם שאין להם עין אז שלם ישלם
 גב"ד של מעלה המבעיר את רבערה איתו שהיה
 גרמא בנוקין אשר על כן אם לא עבשו איכתי .
 ויתודה בלחש בין ההקיעות על כל אישר פעל
 ועשה ויהחרט וישוב מעבירות שכידו ושכ
 ורפא לו . ויזהר שלא לשוח משהתחיל ל שמוע
 ברכת קול שיפר עד סוף התפלה .
 וארז"ל כי יותר טוב למחול כל אחד לחבירו בר"ה .
 והאם אמנם שנדגו לעשות זרה בזה"כ
 אבל היותר טוב בר"ה .

שער פרק ב הדין

א"תא . בזה"ק ויהי היום דא יומא דר"ה ויבאו בני
 האלהים לדרתיצב על ה' . וכי על דה' קיימין
 על בני אדם הם עומדים לקטרג אלא מאן דלא הש
 על יקרא דמריה . וכו' והבעלי מוסר פי' אין לך

מזלזל בכבוד המקום כמו מי שבא למדיה בלבא
 רחיקא . שבא להתחנן בימים האדירים ולשאול
 סליחה וכפרה ולבו בל עמו כי אם מן השפה ולחוץ
 והטעם הוא דומה למי שהוטא ואומר לא יראני האדם
 ועשה עין של מעלה כביכול אינה רואה כך הקב"ה
 בוחן לבות וכריות ויודע בלבו שלא עזב ונתחרט
 מעונותיו ובא לומר בפיו סליחה וכפרה . והפרש
 התשובה בין ימים אלו לשאר ימים שיש לה סגולה
 על שאר הימים . אפילו שכל הימים מקבל הקב"ה
 אבל ארז'ל בר"ה נכרא אדם הראשון ובו כיום חטא
 והוקבע אותו היום יום דין לכל באי עולם . ובכ"ה
 ר"ה בכל שנה ושנה מתעוררים הדינים בעולם . וזה
 השב ע"י תשובתו הרמחה מכניע הדין ומעורר
 הרחמים ובזה נמחלים עונותיו לפי שעושה הפך
 חטאו כמו שבחטאו הגביר צד הדין עתה ע"י התשובה
 מעורר הרחמים ומתקן הכל שהכניע הדין בעת
 התעוררות ולכן מה גדלה מעלת התשובה בימים
 אלה . ולא יאמר האדם כ"כ חטאתי בכל השנה
 ופגמתי בעולמות העליונים * כיצד בשעה אחת ימחול
 לי ואהיה צדיק גמור כי הלא יש קונה עולמו בשעה
 אחת ויהיה צדיק גמור באותו רגע כמ"ש בגמרא
 המקדש לאשה ע"מ שאני צדיק גמור . ונמצא רשע
 מקודשת חיישינן שמא עשה תשובה . והביאו משל
 למי שבנה מצרים וערים בצורות שהבנין צריך לו כמה
 זמנים וכו' ומי זה הוא הרואה בית מניס להציל נפשו

ממות ולא ירדוף אחריה . וכתנאי שתהיה השוכה מעליתא באלו התנאים . א' . חרטה שיתחרט על מה שעשה ויתמרמר כיצד הכעים את בוראו . וא' עזיבת הסט"א מכאן ולהבא ויעיד עליו בורא עולם שלא לעשות מכאן ולהבא בין בגופו בין בממונו . ולפי מה שאומרים שהתשובה עושה מחצה וצריך תפלה להשלים . לכן מה מאד יהיה נזהר בתפלתו להתפלל מקירות לבו . שאין העיקר מה שיוצא מפיו אלא מלבו שהדיבור הוא כמו גוף הגשמי שנרגש . והמחשבה רוחנית כמו הנשמה שאינה נרגשת . והעושה התפלה דבור בלא כונת הלב זהו כמו גוף בלא נשמה . אה כשיתפלל יפשיט מחשבתו מכר עניני העולם ויהיה דומה כאלו הוא נעשה בלא גוף דומה למלאכי השרת שמפושטים מן החומר . כ"ש בתפלת ימים נוראים שהם לנו לעינים לכל תפלות השנה שמתקנים כל תפלות הפסולות שהלכו בלא כונה . כי הלא נראה דורות הראשונים שהיתה תפלתם בוקעת ועולה ואינה חוזרת ריקם לפי שאינה מעורבת טוב ורע . וכ"ש שהתפלה היא למעלת האדם להציל ממורת נפשו ולשאול על מזונותיו ורפואתו . ומה גדוד ענשו שיאמר הקב"ה לעתיד לבא אני אמרתי לך התפלל על עצמך ואתן לך כל מה שתרצה ואותי השלכת אחרי גוך .

ויהיה דבורו בתפלתו באימה ויראה כי אפי' קול ודבור דנפיק בלא דחילו ורחימו נענש ב"מ . ומי שאינו

מתפלל בכונה מחלל כבודו י"ת כי הוא יתברך מברך
 הכל והוא מקור הברכות ויצמצם כבודו ח"ו להתברך
 מפי בשר ודם . ומשותיו שואלים איה מקום כבודו
 להעריצו . ויש כתוב שלא ניתן להם רשות כי אם
 פעם א' בשבוע ויש פעם א' בשנה ויש בשבע שנים
 שמטה . ויש ביובר ויש כל ימי היותם . ואתה בן
 אדם אניש אימלל אשר בעשר יסודו הרשה לשבח
 ולפאר ליוצרו ולהלכו כל זמן שרצה והוכתר יותר
 משרפי מצרה ועם כל זה לא שת לבו והתרושל
 בתפלותיו . ויש דבר שמעכב התשיבה . והוא
 דברים שביני ובין חברו . כל עינות שעשה בינו לבין
 דמקים . תלויים ועומדים עד שיפייס חברו אם ממין
 חייב לו צי"ך שיפייס . ואם בדברים . ג"כ יפייסו
 ויבקש ממנו מחילה . ואם יודע א' שחטא לו גם כן
 ימחיל לו כדי שתעלה תפלתו כבודה עם כל ישראל
 כי רע ומר חלוק לנכות לפני הקב"ה . כי הדא חכמים
 דג דו בנסי' שנת ד' ל"א מעשה בעכו"ם אחד שבא
 לפני הדל הזקן וא"ל למדני תורה כשאני עומד על
 רגל א' . א"ל ואהבת לרעך כמוך . דעלך סני לחברך
 לא תעביד זו היא כל התורה כילה ואידך פירושא
 זיל גמיר ואמרו רז"ל העובר על פסיק זה כעובר על
 התורה כילה והמקיימו קיים כל התורה כילה . וביום
 הדין א' ש אשר חטא לחבירו חייב לידך אצלו ב' ג'
 פעמים וכל פעם יודך עמו ג' אנשים כמ"ש ישור
 על אנשים ויאמר חטאתי וגו' ואין שורה פחורתה

משלשה בני אדם . בעת התקיעה צריך שיכנע לבו
 כמ"ש אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו . וארז"ל
 הטעם שצריך שיהיה השופר כפוף לומר שצריך
 שיקחו ממנו ראיה לכפוף עצמם לפני סונם . וע"י
 זה מעורר רחמים בעולם כמו שמצינו שכל זמן שהיו
 ישראל במלחמה היו מריעים וכו' כי ע"י שיכנע לכם
 אז מתעוררים הרחמים .

וטעם שיהיה של איל ורא שר מין אחר לזכור עקידת
 יצחק אבינו ע"ה וממנו יראה וכן יעשה כמו
 שיצחק מסר עצמו ונשמתו לכבוד קונו כך בניו
 יוצאי חלציו צריך למסור עצמם ובוה יזכור לו זכות
 יצחק כשאיחזים מעשה אבותינו בידנו כמ"ש ואני
 אחשוב עליכם כאלו עקדתם עצמיכם וכו' . עוד תראה
 שלא נזכר תקיעה בתורה אלא יום תרועה יהיה לכם
 בא הרמז . שהתרועה היא ילדה שצריך שכל אחד
 ואחד יליל על חטאיו ופשעיו וחטאתו נגדו תמיד .
 ובין סימן דסימן יתוודדה בלחש על כל מדה שפעל
 ועשה ויתחרט לשוב . ולא בתקיעות שעל סדר תפלה
 כי אם בתקיעות דמיושב . ומה שתראה כשישמע
 האדם תקיעה יכנע לבו ואחר שעה אחת והיה כלא
 שומע ואין באזנו תוכחות . הטעם לפי שכ"כ נשתרש
 בו יצה"ר כשרואה שנהפך לרגע לאיש אחר יבוא
 אליו בכל עוז ותעצמות עק מוח שכלו . ולזה אמרו
 דהו עז כנמר שיגביר עצמו ולא ישיח דעתו אפי'
 רגע אחד .

אם יזקע שופר בעיר ועם לא יחרדו . טעם השופר
 שמחריד שצריך לא אחוז אורתו ועד ופהד
 וחלחלה כי הנה הרבה טעמים יש בשופר יש דברים
 נערמים שעומדים ברומו של עולם ויש ע"ד השמש .
 וטעם אחד אומרים כי הלא בר"ה ויבואו בני האהים
 להתיצב על ד' וכי על ה' קמים זהו שמקשה בזה
 לא בשביל שקמים על ישראל כאו קמים כנגד הישכינה
 ח"ו וכאו הצער שלו עמו אנכי בצרה ובעת המלחמה
 לא נעלם שמריעים בשופרות ודכן אנו בעת היותינו
 עומדים למלחמה נגד המקטרגים והמשטינים
 מריעים בשופרות ולכן אנו צריכין להכין כלי
 מלחמה חרב וחנית שכיצד יריעו אם לא יש להם כלי
 זיין ולכן מתחלה נתקן בלי זיינינו וכלי מלחמתינו
 שהם התשובה והמע"ט כתרים בפני הפורענות ואז אנו
 מריעים לעשות מלחמה ולכן כיצד יתקע שופר בעיר
 עד איזה צרה שלא תבוא ועם לא יחרדו תחלה כי
 אם לא יחרדו ויכנעו וישברו לבם היטב כיצד יתקע
 בשופר ובי מאין להם כלי המלחמה להריע ולגשרת
 למלחמה .

וכיצד יניח עמו בשעת מלחמה משונאיו ומאויביו
 שהם עונותיו של אדם שנבראו בעונותיו מלאכים
 רעים ומחבלים והם עומדים לשטן לו וכיצד יכול
 להלחם עם שונאיו ושונאיו עמו במלחמה . משך

למי שסוגר הדלת מן הגנבים והגנב הוא בתוך הבית
 מה הועיל . בתקנתו אם לא יוציאנו . ארז"ל ב' מיני
 יראה יש יראת העונש . ויש יראת הרוממות והעיקר
 יראת הרוממות ובוזה פי' ז"ר ויהי מורא שמים עליכם
 ומצות עשה לרעיר אדם את לבו תקף ומיד כמ"ש
 ושבת . ולפחות בר"ה אין דין צריך בשש .

דע לך שמביאו אפי' על כל רגע ורגע כיצד הוציאו
 וזהו ותפקדנו לבקרים לרגעים תבחננו . כי אנחנו
 שרוחים מאתו לעביד עבודתו . לא נשתף ביראתו
 יראת זולתו . ולא נשתף באהבתו אהבת זולתו . ואין
 התשובה מקובלת עד שיגמור בדעתו שתהיה כל ימיו
 ותראה בעו"ה שאחר יוה"כ חוזרים לסודם .

שער פרק ד הדין

ידיה היום ויבואו בני האלהים להתיצב על ה' בזהר
 דא יומא דר"ה ותחלת דינו של אדם על דלא
 חש ליקרא דמריה וזהו על ה' דבר הנוגע לשם . ופי'
 בעלי מוסר א' מסוג זה הוא מי שבא בר"ה ויוד"כ
 ומתפלל וצועק ואין בלבו לעזוב ולא נתחרט כב יכול
 עשה עין של מעלה אינו רואה שעשה לעין של
 מעלה כב יכול כמו ב"ו שרואה הפה ולא הלב ואדרבא
 בזה יזכר דינו ויוסיף על חטאתו פשע .

ולשניהם אנו צריכים לתפלה ולתשובה שיהיו מעומק
 הלב . כי הלא יש מי שאומר שתשובה
 עושה מחצרה . וצריך תפלה מקירות לבו להשרים

הכפרה . לזה אמר אם תשוב ישראל נאום ה' אלי
 תשוב הכפל אלי תשוב ואם תסיר שקוציך וכו' ולא
 תנוד הכונה אתה בן אדם הצועק ונודד ואין בלבך
 לעזוב ולהתחרט זו אינו כלום אלא אם תשוב ישראל
 נאום ה' דייקא אלי תשוב דייקא אלי הוואה קירות
 לבך ומצפונך שאם תסיר שקוציך כפני דייקא אז ולא
 תנוד אינך צריך לנוד כי כבר ידעתי מחשבתך הטובה
 ואיתא בס' חרדים על ענין שאומרים בסוף התפלה
 יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך וכשיהיה
 האדם חושב בשום דבר מחשבות העולם . או לא
 כוין לשוב ולהתחרט . ואח"כ יחתום בסוף התפלה
 והגיון לבי לפניך הלא זה גנאי גדול שיטעון עם אהיו
 והגיון לבי לפניך ודכו כל עמו . ושואל ממנו אח"כ
 לקבל אותו ולצוותו על כך .

וספק עבירה צריכה תשובה יותר מעבירה ודאי . כי
 הרבה מצטער בעבירה ודאי ומתמרמר משא"כ
 כספק עבירה וכשונג לא ישום על לב לפיכך אשם
 תרוי שהוא על ספק הוא ביוקר מאשם ודאי . לז"א
 למה אירא בימי רע עין עקיבי יסובני אותם שאדוש
 אותם בעקב שהרו הגדולים הידועים אני שם על לב
 לעזוב אותם ולהתחרט . אבל עין עמכי שאיני שם על
 לב יסיבני . וכמה עז פנים הבא לשאול על
 מזונותיו על העתיד לבא . יש מי שיש לו מזונות של
 חדש ויש של שנה ויש של שנים . ואפי"ה שואל
 בזונות בריוה והעדפה יתירה מן הש"ת ועדיין לא

לא פרע א' מני אף מן החיובות שיש לו להקב"ה עליו
 ע"י בס' החרדים . ולזה אנשי מעשה בכל יום בבקר
 קודם תפלה מתודים לעזוב מה שעשו בלילה כי כיצד
 הם עדיין חייבים להקב"ה והולכים לבקש ממנו
 תחנונים וסליחות וחיים .

וכתבו חכמי מוסר מה שתראה שהאדם חוזר לסורו
 תכף ומיד . ולא נקבע התשובה בלבו לפי
 שלא התמרמר ונתחרט כי כפי גודל החרטה
 והמרירות כך תגדל עזיבתה והתמרתה לכך נחפשה
 דרכינו ונחקורה . כי אין אנו יכולים למנות העונות
 כי מכף רגל ועד ראש אין בו מתום וכל אדם רואה
 עצמו שהוא צדיק וכלל גדול הרואה עצמו צדיק הוא
 אינו צדיק ואינו בעל תשובה . כי כיצד יתכן הצדיק
 יעשה תשובה והוא לא עשה שום דבר . לזאת כל
 אדם יחפש דרכיו וישוב א' . ולא יעשה דבר קודם
 שיחשוב אם הוא רצון הכורא אם לאו . ולא ימוט
 מנגד עיניו יראתו ופחדו אפי' רגע כמ"ש דוד לשמך
 לזכרך תאוות נפש . אינה מתאוות נפשי כי אם שמך
 זכרך . ולא תמשוך אבר מאברי גופך כי אם במדה
 שימשך לשמו . ולא רתיר לשינוך כי אם בשבחן
 והודאתו ועשיית רצונו . אם יטיב לך תודה . אם יענך
 תסכול . ורזמסור גופך ונפשך בעבודתו וזרו חיותך
 דאמתית . וחיותך שבעיניך
 היא המיתה האמתית .

שער הדין פרק ה

נחפשה דרכינו ונחקורה . ונשובה עד ה' . י"ל היינך
 נחפשה היינו נחקורה . אלא בעדי מוסר
 אומרים למה בעו"ה בכל שנה ושנה ישבר רבינו בר"ה
 וביוה"כ . ואח"כ אנחנו חוזרים לאחור . ואין אנו
 מוצאים בעל תשובה גמירה . ות"י כי הלא תחלה
 יחפש הבע"ת שמא יש בידו עון שאין מספיקין בידו
 לעשות תשובה . והדבר תמוה וכי רוב העולם יש
 בידם עון החמור הזה . וכתבו שיש דבר נראה קטן
 הוא גדול כמו היושב עם הבריות ומדבר דברים
 בטלים . יושב עם זה ומדבר . עם זה ומדבר . נמצא
 הוא מחטיא את הרבים והמחטיא את הרבים אין
 מספיקין בידו לעשות תשובה . ובעו"ה עון זה מצוי
 בינינו . כשאחד שומע מחברו דבר מגונה מודה לו
 והוא ג"כ חוטא . לז"א נחפשה דרכינו . שכפי הדין
 משעזב ונתחרט ונתמרמר ואמר חטאתי עייתי מוחל
 לך אך אני רואה שהוא עוזב לפי שעה וחוזר יותר
 ממה שהיה . והטעם לפי שלא החשיב הריצנות
 וגנאי הבריות לעון . ואין מספיקין בידו לעשות תשובה
 אבל כשנחפשה דרכינו ונחקור איזה דרך מהדרכים
 הרעים שגורם לנו עון זה ואח"כ נשיבה אל ה' .
 יתברך ויתעלה שמו של ממ"ה הקב"ה שנתן לאדם

דעת יותר מנע"ח . והבע"ח אינם משדיכים עצמם למיתה . כ"ש האדם הבעל דעת ובשכיל זה שהתשובה קלה . היא עינש חמור על האדם אם לא ישוב . דבשלמא אם היתה התשובה יותר חזקה על טבע האדם ואינו סובלה אפשר שיש לרחם עליו אבל היא דבר נקל עד מאד כמ"ש כי קרוב איך הדבר מאד וגו' וכמ"ש כי ישירים דרכי ה' דייקא פי' על התשובה עיין סם חיים ד' ז' ע"א . צדיקים ילכו בם בלא ריצה ובלא עייפות כמ"ש שהגהגם יותר בטורח מג"ע ופושעים יכשלו בם ופי' הגו' דלפי קלותם היא כשלונם שמתנקם מהם שלא הלכו בם .

וחכמי המוסר אמרו מה שתראה שהתשובה והמצות ועבודת קונו יראה אותם כבדה עליו והיא קלה עד מאד . וכ"ש שיודע האדם שיש גן עדן ויש גהינם ויש עונש ושכר . ומיתה וחשבון יום הדין שוטח מוחלט הוא לעשות ענינים לו . והשיבו עמ"ש הפסוק . ואשלים ניוחמים לו ולאבליו . שהרשע הוא כמו אבל שהנשמה מתאבלת על ירידתה לעולם והמלאכים המלוים לו לאדם נ"כ מתאבלים עמו ואזהרו לא חזי ונפשו יודעת מאד . ולכן תראה טבע העולם כשיש לו לאדם אבל וצער ותאמר לפניו מיני שמחות הוא מתאבל יותר כמ"ש ושר בשירים על לב רע .

והתורה והמצות והתשובה ובכירה על העונות היא

שמחת הנפש . ולפי שהאדם עצב ומתאבל
לפי שהוא רשע אם כן אינו יכול לשמוע לא תורה
ולא יעשה עבודה שהם משמחי לב והוא ונשמתו
לא מטוהרה שהיא בצער גדול ולכן הצדיק ישמח
הרבה וישתעשע .

וא"כ אוי רו לאדם שנשמע כ"כ ואינו מרגיש והוא
מכף רגל ועד ראש אין בו מתום . כי כל איש
חנף ומרע וכל פה דובר ברכילות וליצנית ויעשה אהי
כסף ואלהי זהב . שאין להם כי אם גופם ותאוותם
וחמדת הממון . ואומר עליהם הקב"ה ויעשו אתי אהי
כסף . מי שיעזוב עבודת קינו .

בשביל כסף וזהב . עליו נאמר עזבני ועשה לו אלהי
כסף וזהב . ואפילו התפלה אינו מתפלל כי אם לצרכו
זכרנו לחיים . כתכנו לחיים כשאומר ג' ראשונות וג'
אחרונות אומרם בלא כוונה וכשיבא בשביל כבוד
עצמו . יתפלל בחשק . לזאת ישם האדם אל לבו
להתפלל בכוונה גדולה וכ"ש ביום האדיר והנורא
שספרי מתים וחיים פתוחים לפניו ובפיו אומר המלך
הקדוש המלך המשפט . מלך יושב על כסא דין איך
לא תאחזהו פלצות וחיל כבודך .

וכתבו חכמי המוסר כמה עונש מניע לאדם אם לא
שב בר"ה ויוה"כ . כמ"ש בדין המודה לחבירו
שהוא חייב לו יכול לומר משטה הייתי כך אבל אם
אמר בפני ב"ד חייב לשלם דפי שהאדם מדקדק
בחשבינו כהיותו כב"ד . ולזה כשאומר בפיו המלך

המשפט והמדך הקדוש ולבו כל עמו . אוי לו כמה
 מגיע לו עונש שאינו מדקדק לפני הדיין האמתי .
 ואם לא עבשיו אימתי . וארז"ל דרשו ה' בהמצאו
 קראוהו בהיותו קרוב . יעזוב רשע דרכו שדרשו
 ז"ל אפילו ליחיד שעושה תשובה מקובל לפני ה' .
 לז"א דרשו וקראהו לשון רבים לענין הפדה הן אל
 כביר לא ימאס . אבל התשובה יעזוב רשע לשון יחיד
 אפילו יחיד ועשה תשובה נכסובל .

וארז"ל ע"י התקיעה נהפך הדין לרחמים . ואסמכוהו
 אקרא עדה אלהים בתרועה . נתערה מדרת
 הדין ונסתלק לרחמים אדא ה' דייקא רחמים . נקול
 שופר . וכי יש לו סגולה לשיפ"י שמדפך הדין
 לרחמים . אלא אם יתקע שופר בעיר וגו' ויחדד לבבו
 כשרואה שרבו מקרבו למשפט . ואז ממילא יתהפך
 הדין לרחמים . ודזה ארז"ל אמר הקב"ה תקעו לפני
 בשופר של איל ואני אזכור לכם עקידתו של יצחק
 וכי הקב"ה צריך זכירה אלא הכוונה כשנתקע בשופר
 של איל שהוא כפוף וכמו יצחק שמסר עצמו למיתה
 בשביל כבוד קונו וסלק הרגשותיו ומחשבותיו מן
 העולם כך האדם כשיעמוד לפני הקב"ה .

לא יעריך לכבודו של מקום לא נפש ולא גוף ואז
 אחז מעשה אבותיו ויזכור לו עמידתו של יצחק .
 לז"א ה' יראה אשר יאמר היום בהר ה' יראה ר"ל
 רואה לבדו . אשר יאמר היום כל תפלות הנאמרים
 בזה היום בהר ה' ר"ל בבתי כנסיות ובבתי מדרשות

אז יראה ר"ל תראה העקידה לפניו מאחר שנתעורר
ואפילו לא מסרו עצמם בפועל .

ועיד יש עון אחר רע ומר כי מצינו בהפסוק אומר כי
בשלי הסער הגדול הזה . שצריך לראות כל

חביריו וישראל זכאים וחסידים ויראה עצמו גרוע
ושפל מכלם . אבל בעו"ה הן רבים עתה עם הארץ

שכל אחד רואה עצמו טוב וחברו אינו טוב הפך ממה
שנאמר בשלי הסער הגדול וזה הגורם חלוק הלבבות

ואין לך עונש גדול מזה כשישראל דמה בחלוק
הלבבות . כי ארז"ל לכך עשו הקדמונים הפיזטים

בר"ה דיוה"ב . שמוזכרים המלאכים וחיות והמרכבה
ודי ליהן האדם אל לב להיות דומה למלאכי השרת

שהמה בשלום כמ"ש עושה שלום במרומיו ויעשו
כלם אגודה אחת . שאין כך עבודה שלימה . אלא

כשישראל באגודה אחת ואיש את רעהו יעזרו וזהו
לעשות רצונך בלבב שלם . ולכן כל א' יתן מחילה

לחבירו ויפייסנו . וצריך האדם שלא יתבייש
בענין המחילה אפי' גדול אצל הטן הובא בילקוט

ענין נאה על הקב"ה שהגך לפייסה לבנסת ישראל
כביכול ישור על אנשים וכו' ק"ו אתה בן אדם . לז"א

ואהבת דרעך כמוך וגו' אני ה' תקח ממני ראיה .

שער פרק ו הדין

במדרש תנקעו בחדש שופר ככסא ליום הגנו . אמר
הקב"ה חדשו מעשיכם ושפרו מעשיכם ואני

מכסה עונותיכם . כי שם השופר מורה על שפור
 המעשים . ע"ד עורו ישנים משנתכם ונרדמים הקיצו
 מתרדמתכם ולכן נקרא יום תרועה בתורה ולא יום
 תקיעה להורות שהתרועה יללה לרמוז לאדם שיתחרט
 על חטאתיו ויבכה ויתאנח ויילל . הנה ארז"ל
 טעם השופר כדי לערבב את השמץ וכי אמר השתא
 אתי משיחא . הקשיא מבוארת וכי השמץ נבער
 מדעת הוא אלא השמץ יודע כי על ידי השופר יחדרו
 לבבות בני אדם ויחזרו בתשובה . כמ"ש אם יתקע
 שופר בעיר ועם לא יחדרו . א"כ ע"י התשובה יאמר
 השתא אתי משיחא . ובלע המות לנצח . לזה אמרו
 בפעם ראשונה בהיל ולא בהיל . אך בפעם שנית
 אמר ודאי השתא אתי משיחא כי הלא מלומד הוא
 שישראל אפי' שלא יאמינו לקול האות הראשון
 והאמינו לקול האית האחרון . כי על כן השופר צריך
 להיות כפוף כי צריך לכפוף עצמו . להודות על
 ההכנעה כי זה עיקר התשובה . ואז הוא כל מה
 שיכפוף עצמו כך הוא מכניע הקליפה מלקטרג עדיו
 ואדרבא מלמדים עידיו סנגוריא . והם כעבדים
 המשרתים לאדוניהם . ובוה תמצא טוב טעם מ"ש
 בנמרא מס' חגיגה ד' ה' כששאל רב גיבי בר אביי
 למלאך המות כי האדם שנספה בלא משפט הימים
 שלו מה תעשה בהם . א"ל כי חזינא צורבא מרבנן
 דמעביר במליה יהיבנא ליה ניהליה . והקושיא
 מפורסמת וכי השמץ רוצה שהאדם יאריך ימים וכ"ש

צורבא מרבנן אלא שע"י שהוא נכנע ומעביר במיליה
 הוא הכניע אותו והקטיגור נעשה סניגור . ובזה יובן
 אשרי העם יודעי תרועה ה' באור פניך יהלכון . למה
 אמר יודעי ולא תוקעי ועוד למה תרועה . ומה סמך
 אחר זה ה' באור פניך יהלכון . אלא עמ"ש טעם
 שנקרא תרועה לשון תרועים בשבט ברזל . ורוע
 התרועעה ארץ לשון שברון כי עד זה צונו הקב"ה
 לתקיע ביום הדין לשכר כח המקטרגים ע"י תשובתנו
 ולכן עימר התקיעה היא להכניע ולשכר כח הדין ע"י
 התשובה ועוד נודע כי כל עוד שלא יתקן האדם
 מעשיו כאלו חומת ברזל בינו לבין אבינו שבשמים
 כמו אדה"ר וחי' אחר שחטאו ויתחבאו האדם ואשתו
 לא יכלו לסכול ונפסקה מהיצה בינם לבין אבינו
 שבשמים אבל כשיתקן מעשיו אז אין דבר ומסך
 שיכדיק ולזה אמר אשרי העם יודעי תרועה . ענין
 התרועה למה נקרא תרועה לשון שברון שמשכר כח
 הדין והמקטרגים ויחזור בתשובה וע"י זה אין מחיצה
 מפסקת בניהם ולכן ה' באור פניך ממש יהלכון .
 ואפי' מלאכי השרת אשר לא ידעו ולא ישחיתו ואין
 בהם עין רועשים ומתרגשים מיום הדין והנורא כמ"ש
 בפרקי ר"א . ומה יעשה אנוש רמה . והנה שמואל
 הנביא שהיה שקול כנגד משה ואהרון נרתע וחרד
 מיום הדין באימרו למה הרגזתני להעלות איתי ודילך
 והביא משה רבינו ע"ה עמו . ואי'תא במס' גרוכות
 דף כ"ח ע"ב כשחלה רבן יוחנן בן זכאי נכנסו תלמידיו

לבקרו כיון שראה אותם התחיל לבכות אמרו לו
 תלמידיו נר ישראל ע"ה פ"ה מפני מה אתה בוכה
 א"ל אילו לפני מלך ב"ו היו מליכים אותי שהיום
 כאן ומחר בקבר שאם כועס עלי אין כעסו כעס עולם
 ואם איסרני אין איסורו איסור עולם ואם ממיתני אין
 מיתתו מיתת עולם ואני יכול לפייסו בדברים ולשוחדו
 בממון אעפ"כ הייתי בוכה ועבשיו שמיריכים אותי
 לפני מלך ממ"ה דקב"ה שהוא חי ומייס לעולם
 ולעולמי עולמים שאם כועס עלי כעסו כעס עולם
 ואם אוסרני איסורו איסור עולם . ואם ממיתני מיתתו
 מיתת עולם ואני יכול לפייסו בדברים ולא לשוחדו
 בממון ולא עוד אלא שיש לפני שני דרכים אחת של
 ג"ע ואחת של גיהנם ואני יודע באיזו מליכים אותי
 ולא אנכח ומה יעשה אנוש רמיה .

ובעלי מוסר חקרו כי הלא ראה כי עונות ער
 האדם ב' ג' וד' ר"ה ולא חזר בתשובה . וג"כ לא נגע
 אלהים לא בכניו ולא בממונו וכו' ות' כי אדם כזה
 צריך לדתפחד יותר כי שמא הוא מאותם שנאמר
 עליהם ומשלם לשונאיו אל פניו להאכידו . וכן כל
 הצדיקים כשיהיה להם איזה טובה . יראים על עצמם
 יותר מן הקודם אומרים וכי מה אנחנו שנתן הקב"ה
 טובה יותר מחכירנו . לזאת אנו מתפחדים שמא אנו
 ח"ו מאלו שנאמר עליהם ומשלם אל שונאיו וכו' .
 וכתבו בעלי מוסר עיקר היצה"ר הוא חכת הממון וכל
 זמן שהמדה הזאת קבועה בלב האדם לא

יוכל לעשות תשובה . כמ"ש אלהי כסף ואלהי זרזב
לא תעשו לכם שהניח עבודת אלהים חיים בשביל
הכסף והזהב כאלו הוא עובד לכסף ורזהב .

הביאו וראו כמה חסידים ויראי השם הרגו עצמם
ובעטו בגופם ולא עברו על רצינו יתכרך אפי'
על דבר שהוא חומרא בעלמא ולא החליפו דבר
ההפסד בדבר הקיים והנצחי לעד ולעולמי עולמים
ואנחנו אזובי קיר . מכף רגל ועד ראש אין בנו מתום
אונאה וגזל ושבועה . ודה"ר שנאת חנם בטול תורה
בטול תפלה . שקר כזב חנופה ליצנות . ברכות
לבטלה בטול ברכה הצריכה . ברכות שלא בכוונה
כאלו נשבע לשקר . והארס הולך בתמו ולא ידע ולא
ירגיש באמרו אני ב"ה מתפלל ומתחנן ולא אגזול וכו'
ואפי' התפלה היא בלי כוונה . ודבור בית הכנסת
ומה יעשו ליום פקודה . וכל האומר הקב"ה ורחן
יותר חייו אדא מאריך אפיה וגביה דיליה .

ועיקר התשובה צריכה להיות קודם הדין כמ"ש והלך
לפניך צדקיך . ועיקר הדין הוא בתפלת מוסף
של ר"ה ולכן קודם מוסף ובמוסף עצמו יבכה ויתמרמר
ויתודה בין סימן לסימן בלחש ויעזוב ויתחרט ויעשה
חשבון עם נפשו מה יש לו חסרונות . ובפרט לדה"ר
שקר וחנופה ליצנות בטול תורה ותפלה גזל . אינאת
דברים וממון שבועה מה שאין הפה יכול לספר וביצד

מפריד נפשו מחיים הנצחיים . ואפילו אם לא יאכל
 ולא ישתה ג' ימים וכבאו לאכור ג"כ אהבתו יתכרך
 גוברת על אותה אכילה . ובניו וטיווליו ושעשועיו
 יהיו כאין נגד אהבת הכורא שבהעדרם מתקרב לחיים
 וכשיקרבים יתקרב למות . וכיצד יאבד רגע א' מימיו
 על לא חמס כמ"ש לרגעים תכחננו שמביאו בדין על
 כל רגע ורגע כיצד אבד אותו . וכמ"ש לא תרפיני עד
 בלעי רקי שאף זמן כדי בליעת הרוק והוא רגע לא
 תרפיני שלא תביאני לדין עליה . כי אפילו בזמן כדי
 בליעת הרוק תחשוב עמי . והמאבד עצמו בידי א'
 לחוס ורחמול עליו . ואם יראה האדם שאדם א'
 השליך עצמו מן ההגג או לנהר כמה יבזהו ויאמר
 שוטה הוא . והוא יותר ממנו עושה שמאבד נשמתו
 בידיו וכיצד יחוסו עליו מן השמים .

והוא על חייו לא חס . ואבא יאמר האומר א"כ מה
 תשובה מספיק לי וכל ימיו אבדתי אותם וכיצד
 אוכל לתקן את אשר עוותתי זה כמה ימים . הנה
 דוגמתו . משל לחולה שנפד זה כמה ימים בחולי
 חזק ונתקרב למיתה ולא ידעו תרופתו בא אדם א'
 אמר יש עשב מסוגל לזה וברגע נתרפא כך התשובה
 לצדיק בדגע א' נהפך ובקטן הגולד דמי ודע לך
 שמארץ לרקיע מלא המון רב מהם מימינים וכי מהם
 משמילים וכיצד תפלת זה אשר בעפר יסודו עוברת
 שם אם לא תהיה בחשק גדול . לזאת בתפלת מוסף
 יעשה עצמו באלו הוא מסולק מן העולם מרוב החשק

לא יקרא עם הש"צ בחזרה כי אם ישתוק וישמע
ויבכה .

ומלאבי השרת יראה ורעד יבא בס וכל יום מחדם
ויראתם מזיעים וזהו נהר די נור נגד ונפק מן

קודמורדי וגוי כמ"ש כלם עונים באימה וכו'
ומשעשעים כיראה . וכו' וכיצד איש אשר בעפר

יסודו ותקנו לנו לימר זאת התפלה כלם אהובים כדי
להדמות להם למחול זה לזה ולהיות כאיש אחד

והנה בכל ימות השנה הלך חשכים באבילה ושתיה
ותענוגים ובמלבושים ובכסף וזהב . ובכא ר"ח

אלול וא"ך מבין לו המלבושים אחת למעלה ושבע
למטה ואבילה ושתיה ולנפשו היקרה העלובה לא

עשה לה מאומה השכינה מה הלשון אומרת בן אדם
במה תקדם פני בתרנגולת ויין ישן .

משל למלך שגזר עד עבדיו שלא ילבשו מלבוש
פלוני . כי אם מלבוש פלוני וגוון אחר לא

יהיה . ועבר אדם צווי המלך ובא לרצותו ג"כ
באותו המלבוש ולא פשטו . כמה יתאכזר המלך

עליו כן הדבר הזה כל ימות השנה עסוק בעניני
המלבושים ובאבילות ושתית המותרות והתענוגים

שהם סיבא ליצה"ר וא"כ כיצד ג"כ בא לרצותו הווקא
באבילה ושתיה ותענוגים .

וכ"ש שדינו מסור בידו יתברך ואינו צריך לא עדים
ולא ראיה . הוא העד הוא הדין הוא בעל דין

והכל גלוי לפניו ואין שכתה לפני כסא כבודו מחשבות

אדם ותחכולותיו וכו'. וכשאדם אינו בעל תשובה
 ובא לשאול מחילה וכו' כמה עז פנים הוא כמ"ש ויפן
 כה וכה וירא כי אין איש אלא איש לדרכו פנה איש
 לבצעו מקצהו ואמרו כה וכה בכאן ובכאן ר"ל אפילו
 בימים נוראים אלור ר"ה ג"כ ראה כי אין איש באותו
 זמן דמתעורר לטוב .

ויפרשוהו ויפן כ"ה וכ"ה כ"ה אתוון דשמע ישראל וכ"ה
 אתוון דבשכמל"ו . הלואי שק"ש תהיה
 עם הצבור אלא כי אין איש שפי' בעשרה כמ"ש
 מדוע באתי ואין איש על הקב"ה שנא לבד"כ ול"א
 מצא עשרה מיד כועס שנאמר ואין איש ופי' א"ש
 ד"ת אמן יהא שמיה . כך אומר ויפן אפי' בק"ש שיש
 להם אינה בעשרה אא זה מתפלל ביהיד וזה מתפלל
 ביהיד ואין מחזרים על כבודי כי אין כבודי אלא
 ברכים . הבא לשאול מזונות ופרנסה . וחיים
 ואינו בעל תשובה דמו אותו למי שהוא חייב לבעל
 חובו סך הרבה . והוא לא די לו שלא פרעו . אלא
 תובע ממנו חפצים וכלים . כמה מגונה אדם זה
 וכמה מתאכזר עליו בעל חובו . כתב האר"י ז"ל
 בבא ר"ה ויוה"כ . והאדם לא הוריד דמעה מעיניו ולא
 נכנע לבו . ידע בנפשו כי לא מטהורה היא כמ"ש
 והפתח ותראהו את הילד . והנה נער בוכה ותחמול
 עליו ותאמר מידי העברים זה . וכל השערים ננעלי
 חוץ משערי דמעה . ויעכיר הדמעות על מצחו
 שזהו סגולה נפלאה שכל העונות חקוקים במצח ואין

מתעקרים כי אם בדמעות . הרב האר"י ז"ל היה
 רואה כל העונות במצחו של אדם . פעם אחת בא
 לפניו אדם אחד והגיד לו כך וכך עשיתי ורצה ממנו
 תקון וא"ל שיבא אח"כ . וכיני בני הלך זה ובכה
 הרבה והעביר הדמעות על עיניו . וכשבא לפניו לא
 ראה על מצחו כלום . מי זה האיש אשר לא
 יאחזהו פלצות ביום הדין ביום ר"ה . אלו לפני מקד
 ב"ו יביאו דינו הלא חרדה יחדד וישית עצות כנפשו
 בכל דרכי החריצות . ק"ו לפני ממ"ה הקב"ה אשר
 לפניו נגלו כל תעלומות לב להביאו כמשפט על חייו
 ועל בניו ועל ממונו א' רא' למצוא חשבון . ואין
 צריך לא עדים ולא ראיה . והנה ר"י כשהיה מגיע
 למקרא זה היה בוכה וקרבתו אליכם למשפט והייתי
 עד וכו' ובגשבעים לשקר וכו' הייה אומר עבד
 שמקרבו רבו לדונו וממהר להעיד עליו תקנה יש לו
 והנה חכמי האמת אמרו כשהאדם מוציא תפלתו
 ובקשתו לפני קונו מלב ונפש אז דינו נמסר ביד הקב"ה
 ומעביר ראשון ראשון ויצא זכאי בדינו . אבל אם
 מתפלל וצועק בשפתיו ודכו שהוא מכוון כנגד ידיעת
 הבורא עזב אותו אז דינו נמסר ביד המלאכים ודנים
 אותו בקו המשפט כמ"ש הנה אנכי שולח מלאך וגו'
 השמר מפניו . לז"א מלפניך משפטי יצא רא יהיה
 ביד המלאכים . והטעם עיניך תחזינה מישרים ישרות
 הלב כמ"ש ורישרי לב שמחה יושר לכב וכד ימי לא
 הייתי מתפלל כי אם מקירות לבי לכן לא תמסור דיני

ביד המלאכים . וכיצד אדם אחד בעונו מאבד
 טובה הרבה וגורם רעה לו ולעצמו ולכל העולם שאם
 יראה אדם עצמו בנזות ולא יפשפש כמעשיו . כל
 צער שיבא לעולם עתיד הוא ליחן את הדין כמ"ש כי
 תצא אש ומצאה קוצים ונאכל גדיש או הקמה שלם
 ישלם המבעיר את הבערה . אשר ע"כ יחיש מפלט
 לו ויפשפש כמעשיו ויתודה בלחש בין סימן לסימן .
 כל עון ועון אשר עשה . ויפרט דרך כלל . עברתי על
 מ"ע . עברתי ע"מ לא תעשה . עברתי על כריתות
 ומיתות ב"ד וחלול השם . ועל הכעס . ובמוסף יהרהר
 בלבו העונות דהרהור לכד וכן בחזרה . ויעיד עליו
 שמים וארץ שלא ישוב עוד לכסלה . וכ"ש אם יוריד
 דמעות בר"ה ויוה"כ ובכל העשרת ימי תשובה שכל
 המוריד דמעות בר"ה ורואה שנתחרט ונעשה לו
 השתוקקות על העבודה ובכה ונתנחם יודע שנפשו
 נתקנה וקבל השם תשובתו כמ"ש כל השערים
 ננעלו חוץ משערי דמעה . והדמעה קורעת גזר דין
 מג"ל מלאה שאפילו שנכתבה בחלק עשו ע"י הבכיה
 חזרה ליעקב וכתב האר"י ז"ל כי מי שיבא אליו בכיה
 באלו הימים בידוע שיצא דינו זכאי מלפני השי"ת .
 ורזה רומז ותפתח ותראהו את הילד . ותפתח השכינה
 בזכותיהם של ישראל . וכיון שתראה את ילד ישראל
 ילד שעשועים והנה נער בוכה כי נער ישראל
 ואוהבו . אז ותחמול עליו ותאמר מילדי העברים
 זה עתה נעשה-ונכתב בספרן של צדיקים והו מילדי

העברים זה . וילמד עצמו מזה היום ואילך שלא
 יתעסק בן אם במושכלות ובתורה עד שיורגל . ולא
 ישיח בין תקיעות דמיושב לתקיעות דמעומד כי ברכה
 אחת לשניהם .

שער פרק ח הדין

איתא במדרש שאלו לחכמה . חוטא מה ענשו א"ל
 חטאים תרדף רעה . שאלו לנבואה א"ל הנפש
 החוטאת היא תמות . שאלו לתורה א"ל יביא נפש
 בהמה תחת נפשו . שאכו להקב"ה א"ל קחו עמכם
 דברים ושובו א' ה' . המושיא מפורסמת והלא התורה
 והנבואה מצי הקב"ה וכיצד המה סותרים זה את זה
 והתי' כי מצינו במס' יומא ד' פ"ו ע"א שאל ר' מתיא
 בן חרש את ר"א בן עזריה ברומי שמעת ד' חלוקי
 כפרה שהיה ר' ישמעאל דורש אמר ג' הן ותשובה
 עם כל אחד ואחד עבר על עשה ושכ אינו זו משם
 עד שמוחקין לו שנאמר שובו בנים שובכים עבר על
 לא תעשה ועשה תשובה תשובה תולה ויוה"כ מכפר
 שנאמר כי ביום הזה יכפר עליכם וגו' עבר על כריתות
 ומיתית כ"ד ועשה תשובה ויה"כ תודין ויסורין
 ממדקין שנא' ופקדתי בשבט פשעם וגו' אבל מי שיש
 חלוק ה' בידו אין לו כח בתשובה לתלות ולא ביוה"כ
 לכפר ולא ביסורין למרק אדא כולן תולין ומירתה
 ממדקת שנא' ונגלה באזני ה' צבאות אם יכופר העון
 הזה לכם עד תמותון שהפגם אינו שוה כך העונש .

לכך תראה כל אחד דבר על א' מהארבעה חזוקי
 כפרה . החכמה על כריתות ומיתות כ"ד . חטאים
 תרדף רעה יסורין . הנכואה על חלול השם הנפש
 החוטאת היא תמות . התורה כנגד לא תעשה שאין
 בהם כרת ומיתות כ"ד יביא נפש בהמה וכו' דורון
 להקב"ה כמו התענית . הקב"ה כנגד העשה קחו עמכם
 דברים וכו' . ומה שאמרו בתשובה שהשיב
 הקב"ה מפסוק קחו עמכם דברים ושובו אל ה' למה
 לא הביאו מפסוק הקודם לו שובה ישראל עד ה' אלהיך
 או מפסוק התורה ושבת עד ה' אלהיך . הכוונה שיש
 שני מיני תשובות . יש מי שאינו מצטער אלא על
 נפשו וישוב הוא בתשובה ואינו נזהר להוכיח ולהושיב
 אחרים באמרו שדום עריך נפשי . ויש שמצטער גם
 על אחרים . והוא מוכיחם ומשיבם בתשובה למין
 הראשון צריך יסורין לתשובתי . ולמין הב' אינו צריך
 יסורין דדא אהניא לו מכל יסורין של העולם . לזה
 תראה תחלת הפסוק שובה ישראל עד ה' אלהיך .
 זכר שם אלהים עם התשובה והוא תשובת היחיד
 ואח"כ אמר קחו עמכם דברים תשובת הרבים ושובו
 אל ה' ולא הזכיר אלהים הכוונה כשתשוב ביחיד
 שאינך מעשה אחרים יש כנגדך רחמים ודין הרחמים
 יקבלך בתשובה אבל על כל פנים יסורין אתה צריך
 אבל קחו עמכם דברים ושובו אל ה' שהוא לשון
 רבים שהחזרת אחרים ג"כ אמר ושובו אל ה' דייקא
 ברחמים שאינך צריך יסורין למרק . ובוה יתבאר מה

יתאונן אדם חי גבר על חטאיו נחפשה דרכינו וגו'
 נקט רתחלה לשון יחיד יתאונן . ואח"כ נחפשה וגו'
 לשון רבים . ועוד כיצד אומר מה יתאונן אדרבא צריך
 שיתאונן ויתמרמר אלא הוא אומר על היחיד מה
 יתאונן גבר על חטאיו דווקא אין לו כ"כ מהמעלה לא
 צריך נחפשה דרכינו לשון רבים בין כלנו שצריך
 להתאונן גם על חברו . לז"א במס' ר"ה ויעבור ה' על
 פניו ויקרא ה' אל רחום וחנון . א"ר יוחנן אלמלא
 מקרא כתוב א"א לשומרו מלמד שנתעטף הקב"ה
 כש"צ והראה לו למשה וא"ל כל זמן שישראל עושים
 לפני כסדר הזה אני מוחל להם עונותיהם . או' כש"צ
 וכסדר הזה . ר"ל שלא כל א' וא' ישתדל עד עצמו
 לבד אלא כש"צ להוציא הרבים ידי חובתן כך כל א'
 וא' ישתדל בחברו להחזירו למוטב .

שער פרק ט הדין

מתנאי התשובה היא התפלה בכונה ונחלקו בויקרא
 רבא ר' יהודה אומר תפלה עושה הבר . וכמד
 מחזקיהו המלך . ור' יהושוע אומר תפלה עושה מחצה
 ולמד מאהרון . וכ"ש תפלות בארו הימים דהנוראים
 וכשהאדם מתפלל יפשוט מחשבותיו והרגשותיו כאו
 אינו בעולם . ואף אם יהיה בלבו אלף מרדות יפשוט
 מחשבותיו . ושהתפלה אינה מקובלת עד שישים כל
 מגמתו נגד ה' . כמ"ש ע"פ עמו אנכי בצרה אחלצדו
 ואכבדהו . ארו"ל כי אפי' בשעה שמפילים אותו

לצבשן הואש וחרב מונחת על צוארו לא יהיה רו
 טירדא וסלוק הדעת מהשי"ת . אלא ג"כ השי"ת לנגד
 עיניו כמו שמצינו ברבי עקיבא בשעה שהוציאורו
 דהריגה והיו סורקין אותו במסרקות של ברזל והיה
 מקבל עליו עול מלכות שמים וא"ל תלמידיו רבינו עד
 כאן . ר"ל אפילו כשהם ממיתים אותך ג"כ לא הנחת
 כונתך ואתה מאריך ומכוין בק"ש . לז"א כשעמו
 אנכי אפי' בצרה ר"ל אפי' כשיש לו לאדם צרה ג"כ
 לא יסלקני מנגד עיניו אדא יחשוב אותי שאני עמו
 והוא מדבר עמי * אז אחלצהו ואכבדהו או' אכבדהו
 ע"ד כי מכבדי אכבד * כמו שהוא כבדני ששם אותי
 לנגד עיניו אפי' בעת צרתו ג"כ אני אכבדהו ואחלצהו
 אני בעצמי . ואם התפלל בלא תשובה אין
 הקב"ה מקבל תפלותיו כמ"ש ע"פ שומר מה מלילה
 שומר מה מליל . ר"ל אתה שומר ישראל . מה מלילה
 למה כ"כ אורך הגלות הדומה ללידה . ואומרים לנביא
 אתה הנביא שיודע ברו"הק . שומר ישראל מה מליל
 ד'ל מה דבר על הענין . השיב להבו . אמר שומר
 הקב"ה אתא בוקר אחר שהחרבתי בהמ"ק בשבילכם
 בית שני שהוא הבקר . אבל אח"כ חטאתם וגם ליה
 הגליתי אתכם החסרון מכם . שאתם מאריכים הגלות
 ואתם ישראל . אם תכעיון בעיו לשון תפלה התפללו
 דצעקו שובו אתיו . ואמר שובו אתיו ר"ל אם תאמרו
 כל יום אנו מתפללים לישועתך קוינו כל היום . לכך
 אמר להם מה מועלת אותה תפלה בקרקול המעשים

ובלא תשובה . אלא אם תבעיין בעיו שתתפללו
 שובו בתשובה ואח"כ אתיו בואו . והקב"ה אומר
 בואו והתפללו עד עצמיכם . חיים ומזונות . אני נותן
 לכם . ובלבד שלא תהיו כמהתלים שרכבם בל עמכם
 בן אדם כמה אתה משפיל עצמך לפני בני אדם כדי
 שילווך מעות בכמה תחנונים . ודמה כמה פעמים
 ישיבו פניך ריקם שאין בידם מאומה ואם לפני ב'ו
 כך . על אחת כמה וכמה צריך אתה להשפיל עצמך
 לפני האל סכת הסיכות שהכל תלוי בחפצו יתברך .
 ואיך לא תבוש בשאלתך בתפלתך כמה שאלות
 טובות מאתו יתברך . אם לא תעש תפלתך תחנונים .
 ועל זה אמרו במס' אבות אל תעש תפלתך קבע אלא
 תחנונים לפני המקום . הכוננה שאתה מתפלל עד
 עצמך ועל מזונותיך . כיצד תתפלל קבע כאדם שיש
 לו דבר קבוע שיראה עליו כמשא . אלא צריך להיות
 כאדם שיש לו צורך ורוצה ומתחנן שישלימו לו
 חפצו אם יעמוד כל היום לא ירגיש כל עוד שלא
 יאמרו לו די כך . ולו'א וקרא אותי קראת יעקב כי יגע
 בי ישראל . ר'ל אפי' בשעה שאתה מתפלל עד
 מזונותיך . שלא אותי קראת אלא לצרכך . כי הלא
 האמת צריך שלא יקרא אל השם לצרכו של אדם
 אלא לעבודתו ית' . ואפי' כששואל חיים ומזונות היא
 בשביל עבודתו . כמ"ש זכרנו לחיים וכו' ר'ל כי אין
 אנו רוצים החיים בשביל עצמינו . כי אם למענך אהים
 חיים . כדי לעבוד עבודתך זו היא מגמתנו . אבל

ההמוניים . לא ישאלו חיים ומזונות אלא להנאת עצמן
 וזהו אפילו כשלא אותי קראת יעקב שהמריאה לא
 היתה בשבילי אלא לצרכך והיה מן הצורך שלא
 תכבד עליך התפלה . ואפ"ה כי יגעת כי . היא
 תראה עליך כמשא כבד .

שער פרק יוד הדין

שונה ישראל עד ה' אלהיך . הכוונה שישוב האדם
 בתשובה תכף ומיד בראותו שנכשל ישוב
 בתשובה . ועכ"פ באתו הלילה שיהיה ממארי
 דחושבנא וכו' ואם לא עשה כך . מי לא ירא
 מיום הדין הנורא בבא ר"ה ולא ישוב מחמת הדין .
 וזה שונה ישראל תכף ומיד צריך לשוב . ולפחות
 עד ה' אלהיך דהיינו עד ששם הויה שהוא מדרת
 הרחמים ישב על כסא דין וזהו עד ה' אלהיך . שיותר
 מזה כבר באו העדים ועשו מה שעשו . אבל
 כשהמתנת לשוב עד ר"ה ולא שבת תכף ומיד הוא
 כי כשלת בעוניך . שיש הפרש בין השב במהרה .
 למי שלא שב עד ר"ה . שכר ימים שחלפו ועברו
 מיום חטאתו עד בא יום ר"ה נשאר בלא שמירה
 ונכשר הרבה בשגגות . הפך הצדיק שאין הקב"ה
 מביא תקלה על מעשה ידיו של הצדיקים . וזהו
 תדע כי כשלת ביני ביני בשביל אותו הזמן שעשית
 שלא חזרת עליו בתשובה . משא"כ אם לא התמהמהת
 עד ר"ה אלא לאלתר הית שב לא הית נכשל בשום

חטא שונג . קחו עמכם דברים . אומרו עמכם
 בא לרמוז כשציעק אל השם ויתודה . לא יהיה
 בשפתים לבד ואינו מקיים הדברים היוצאים מפיו לא
 יהיו התשובה וחודו נטבעים בלבו . ועוד שיקיים
 ויהיו עמו אותם הדברים על דרך שכתבנו (לעיר
 בתחלת שער החיים) שיש כמה דברים התלויים
 בכתבנו בספר חיים . בכפר מזונות וכו' :

גוף האדם בעו"ה דומה למשל כחבר הנמשך ויורד
 מלמעלה למטה . וראשו אחוז מלמעלה וקצה
 החבל יורד למטה לנוף האדם . וז"ש יעקב חבל
 נחלתו . והוא משל באדם הגשמי הנופח לאיזה מקום
 כגון בריאה של בהמה כשיש איזה דבר מפסיק בינו
 למקום ההוא אזי לא יבא שם הרוח . והאדם שהוא
 מלא עונות והם מפסיקים בינו למקום ב"ה וז"ש כי
 עונותיכם מבדילים בינכם וגו' . ואם האדם אינו מתקן
 עצמו ח"ו אזי נפסק החבל כמ"ש ונכרתה הנפש ההיא
 מלפני אני ה' . והאדם אם עבר עכירה עשה פגם
 בחבל ההוא . ואם שנה ושלש בה הוא עושה פגם
 גדול עד שנפסק . והוא ע"ד משל מחיצה של ברזל
 אפי"א אם היא דקה ביותר מאפלת אור השמש .
 משא"כ מחיצה של סדינים דגם כי מאפילות ההנה
 אבל לא כמו של ברזל . וכן בנמשל כי השי"ת כביכול
 כי שמש ומגן דה' וגו' וכתוב עונותיכם מבדילים
 שהעונות הם מסכים מבדילים ואפי"א בפעם א' מפסיק
 ומבדיל . אבל הבע"ת צריך שיעשה תיקון לנשמתו

כפליים מעש"ט מאשר חטא ונפסק החבל וצריך
שיעסוק בתורה ולהשיב אחרים בתשובה . והוא משל
לאדם המנתק חבל הגשמי וחוזר וקושרו . הרי מקום
הקשר עב וכפוי וכן הנמשל שע"י עסק התורה
ומעש"ט שעושה האדם הוא חוזר ומקשר החבל
דהיינו נפשו צריך להיות מקים הקשר כפליים . דהיינו
עסק התורה וכן לתשובה והפדה . וכפרט מעשה
הצדקה ויעשה כמו הקב"ה שהוא זן ומפרנס מקרני
ראמים ועד כיצי כינים וכן אמר הפסוק עולם חסד
יבנה . ועוד צריך כל מעשיו הן ת"ת הן תפלה הן
צדקה . צריך להיות כשמחה כמ"ש תחת אשר לא
עבדת את ה' אלהיך בשמחה וגו' וכפרט שיזדור
בשמירת השבת שהוא שקול כנגד כל התורה . וגם
עונותיו נמחלים כמ"ש כל השומר שבת וכו' אפילו
עובד ע"ז כאנוש עינותיו נמחלים . ועוד שיקרב קץ
הגאולה וכו' כמ"ש אלמלא שומרים ישראל שתי
שבתות כהלכתן מיד ננאלים וכו' . וגם צריך להתודות
בתפלתו בהכנעה גדולה כמ"ש לב נשבר ונדכה אהים
לא רבוה . והבעית מקודם צריך עזיבת החטא
והכנעה ושפלות ויבכה עד העבר ויתחרט . ועל ידי
התודות ושכירת לבו . על ידי זה נשבר כח הסמ"א
שהמשיך על נפשו . ונסרר ממנה וחיתה נפשו . אך
אין צריך להתמיד בזה רק ירגיל עצמו ס"א בשבוע
כי כמו שיש שבת בכל שבוע כן צריך להיות תשובה
בכל שבוע . כי שבת איתות תשב תשובה שהוא

ענין השבה וחזרת דברים למקורן כן הוא משיב נפשו
 אל שורשה . והבע"ת צריך לסגף עצמו ולהתענות
 כפי שיעור שקצבו רז"ל ד"מ עד המוציא שז"ל פ"ד
 תעניות וכן עז"הד לכר חטא ועון כפי שיעור שקצבו
 רז"ל . והנה בדורינו זה אין ביכולת כל אחד ואחד
 לקיים מספר תעניות הקצובים . לכן עיצה נתנו שיתן
 צדקה כמ"ש וחטאך בצדקה פרוק . שיתן צדקה
 לקופת א"י שהיא הצדקה הגדולה . כי כל א"י מזבח
 כפרה כמ"ש רז"ל וכפר אדמתו עמו . ובזה ימורקו
 עונותיו כאלו השלים כל התעניות כמספרם שהרי עיקר
 התענית מפני שהוא נחשב כקרבן . וכתיב עשות
 צדקה ומשפט נבחר לה' מזבח ואם קשה עליו לשלם
 בפ"א ישלם מעט מעט . ולא יהנה מן העה"ז כי אם
 מה שצריך ההכרחי . וכן רמז הפסוק . נעברה בארצך
 וגו' . והוא דברי הקדושה אל אדום שהוא סטרא
 דמסאבא אעברה בארצך שהיא חלקך העולם הזה לא
 נעבור בשדה ובכרם . ר"ל בתענוגי העולם כי אין לי
 חפץ בהם כלום ולא נשתה מי באר שהוא רומז
 על ההנאות אלא אני רוצה שכל ביאתי לעו"הו בדרך
 המלך מלכו של עולם אלך . שכאמצעות עולם הזה
 אקיים מצות . לא נטה ימין ושמאל לא נעבור אפילו
 עד דקרוק א' מן עשה ול"ת שהם ימין ושמאל . עד
 סוף ימינו שנעבור גבולך . ומשיב היצ"הר ויאמר איו
 אדום לא תעבור בי ישאינו רוצה שיעבור האדם
 בע"הו לקיים המצות שמיעץ אותו ואת הנשמה שלא

תרד לעולם . ומפחידה פן בחרב אצא לקראתך
 שהוא החרב של מלאך המות בשעת המיתה . ויאמרו
 אליו בני ישראל . וכי אנחנו מתפחדים מן החרב אם
 נזכה במסלה נעלה . והוא שכל אחד ואחד יש לו
 שלשלת בירידת הנשמה דבוקה עד השורש . ויוצא
 בשעת מיתה דרך שם באותה המסילה . ללבד מי
 שהולך ונפירד מן הקדושה ב"מ מפסיק החבל . וזהו
 נשמות דאזלין ערשילאין . וא"ת האם אין אתה אוכל
 ושותה בעו"הו משלי ורכן אשרוט עליך . לו"א ואם
 מימך נשתה וגוי ונתתי מכרם שאכרך עליהם תחלה
 וסוף . וכזה לא תענש . רק אין דבר עבירה בעזרת
 האל ברגלי אעבורה כמו רבי יהושוע בן לוי .

שער הענינה
 רבי

לויטס אימר מאד מאד דוי שפל רוח בפני כד
 אדם . אימר מאד מאד כי כל המדות יאחו
 קו המיציע . אבל בשפלות יאחו קצה האחרון . דוי
 שפל רוח . הפך בני אדם המראים ענוה בלשינס
 החלק . והכנעת ראשם . וקרבים מלא גאוה לכן אמר
 שפל רוח שרוחך תהיה שפלה ולא נוסך דוקא . לוי"א
 ונפשי כעפר לכל תהיה . נפשי תדום . הכוננה לא
 גופי מבחוץ אהיה עניו ואדום כפי דוקא . אלא אני
 דוצה . שהענוה רתהיה ממש מכפנים מהנפש כמו

מבחיץ . וזהו על דבר אמת וענוה צדק שיש אדם
 עניו ואינו בצדק כי אם בפני העולם מראה עניתנותו
 וקרבו לא כן יחשוב אבל עניו הצדק והאמת הוא
 עניו הנפש .

שתקות אנוש רמה . הרקדוק מבואר וכי אדם מקורה
 לרמה ולתועה . אלא שכתבו המקובלים כי
 אין האדם משיג הזדככות הנשמה לעתיד עד שיבלה
 הגוף ויהיה עפר . וא"כ כל זמן שגופו קיים ולא נעשה
 עפר הוא בצער בקבר . ולכן מקורה להיות רמה
 ותולעה שיפסד גופו כדי שכאמצעות . זה יזכה
 לנועם העליון .

שפל רוח בפני כל אדם . י"ל אדרבא אם בפני האדם
 שפל ולא תוכו ככרו זהו אינו טוב . אלא
 הכוונה כי יש בני אדם שאימרים על עצמם . אנחנו
 עניים מרוב גאוותם כשיעשו מעט מזער דרך ארץ
 אימרים הגענו לסוף גדר הענוה . אבל אינו כן אלא
 שיהיה השפלות ניכר בעיני כל אדם . ושיוודו כולם
 שאתה שפל ולא שתהיה שפל בעיניך לפי סברתך
 או בפני כל אדם אפילו הקטון ממך . עמ"ש בחסיד
 אחר שהיה מכבד לעשיר ולעני וקטון ולגדול .
 ושאלו לו על הדבר . והשיב להם כי לקטין אני
 מכבד שאני מחשב . שהוא גדול יותר ממני . שע"י
 שהוא קטון ממני עונותיו ג"כ מועטים . ורגדול
 אני אימר זכותיו גדולים ממני . מאחר שהוא
 גדול ממני .

לעשיר באמרי שהוא עושה מצות וג"ח. ולעני אני
 אימר שהוא גדול ממני. שהעניות מכפרת לו כל
 עונותיו. לזה אמר הוי שפל רוח בפני כל אדם
 כמעשה איתו הסיד.

אמר המ"ל כדי שלא להניח הנייר חקק ראיתי
 להציג פה את הדברים האלו ושנראו לע"ד:
 מאד מאד הוי שפל רוח וכו' אפשר שבא התנא
 להוציא מדעת איזה אנשים תמימי דרך. שהמה ענוים
 ושפלים עד קצה האחרון. ומרוב ענותנותם אינם
 רוצים להראות שפלות בפני העולם. כדי שלא
 ישבחו במדת הענוה. ואז אפשר שירוב לבנם
 לזאת בא התנא להוציא מלבן של צדיקים כאו. כי
 האדם צריך להיות נקי מדי ומישראל. ולא ליתן
 מכשול לפני עוור לדבר עליו עתק בנאיה ובזו וכשימו
 כאחד הריקים. ואדרבא צריך להיות שפל רוח בפני
 כל אדם. כדי שממנו יראו וכן יעשו. ולז"א והאיש
 משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה. ר"ל
 שהענוה שדו היא ידועה ומפורסמת לפני כל אדם
 וכולם עינים אחריו שהוא עניו ואומרים עליו
 דברי שב"ח.

א"נ אפשר שבא להודיענו כי האדם צריך להיות
 שפל בפני כל אדם דווקא היינו שיודעים את
 עצמם ואת ערכם כי המה בני אדם שנברא מן האדמה
 וסיפס להיות רמה ותולעה והמה שפלים וענוים אבל
 בפני בני אדם שאין יודעים ערכם ורואים את עצמם

כאלו המה בני אהים והמה מתגאים על אחרים בני
 אדם שכמותם וחושבים אותם לכהמות וחיתו יער
 לפני בני אדם כאלו. אין צריך להראות הכנעה
 ושפלות. כי כזה המה מתרוממים ומתגאים יותר ויותר
 באומרם מאחר שהאחרים המה נכנעים בפנינו. בודאי
 אנחנו אנשים של צורה. ולנו תכרע כל בךך תשבע
 כל לשון חס ושלום. וזהו הוי שפל רוח בפני כל אדם
 שתקות אנוש רמה. היינו שיודע שהוא אדם שתקותו
 להיות רמה. ותולעה ולא בפני בני אדם שאין
 חושבים שסופם להיות רמה. ויש והאיש משה עניו
 מאד מכל האדם אשר על פני האדמה. היינו שהיה
 עניו לפני בני אדם שיודעים שהמה נכראו מהאדמה
 וסופם להיות רמה וק"ל.

א"נ בא להודיענו כי האדם צריך להיות שפל בפני
 בני אדם דווקא היינו בדבר הנוגע לאחרים לבלתי
 רום לכבו מאחיו. ולדבר בנחת עם הבריות לבלתי
 הכעיסם. אבל בדבר הנוגע לו צריך להראות את
 עצמו שהוא אדם גדול בעל נשמה יקרה שהיא חזק
 אלוה ממעל. והוא ראוי ומוכשר לדעת ולהשכיל
 בגדוקת הבורא ית'. ואז נתן אל לבו לעסוק בתורה
 ובמושכרות ולעלות מעלה מעלה מיום אל יום. לא
 כן מי שרואה את עצמו לאין ולאפס. ותקוותו אומללה
 אז איש כזה אינו נתן לב לעסוק בתורה ולתור
 במושכלות. ונשאר ריק ובור. ואיש כזה רע לו ורע
 לעולם. ולזה אמר הוי שפל רוח בפני כל אדם היינו

בדבר הנוגע לאחרים . אבל בדבר הנוגע לך צריך
אתה לראות את עצמך שאתה איש גדול רם המעלה
בעל נפש יקרה . שתקוות אנוש רמה . היינו שכל
אנוש צריך להיות לו תקוה שזופו . להתרומם
ולעלות מעלה מעלה וק"ל .

פזמון נאה להרב המחבר זלה"ה . לר"ה

שום תשים עליך מלך . אלהים חיים ומלך . וגשמע
פהגם המלך . לבא אל שער המלך :

שפתיו הן ריע מלך . וגדול כבית המלך . אם עובר
מצות המלך . לא בא אל שולחן המלך :

וכך כבודה בת מלך . ההן מעדני מלך . תבואינה
היכלי מלך . ותהי סוכנת למלך :

נואצת דתי המלך . מרכותה יתן המלך . לא תבוא עוד
אל המלך . כי אם חפץ בה המלך :

לרקמות תוכל למלך . עד לפני שער המלך . וימן לה
תמיד המלך . לתת לה מבית המלך :

הגו רשע לפני מלך . אל יתהדר לפני מלך כי נשא
ידו במלך . וחייב ראשו למלך :

יקראו סיפרי המלך . לחתום בטבעת מלך . והגה
חנית המלך . בלב כר אויבי המלך :

שומרי משמרת המלך . הם רואי פני המלך . אומר
מעשי למלך . להביא גנוי המלך :

בדרך המלך . כי כן צוה לי המלך . ובכן אבוא
אל המלך . עשר ידות לי במלך :

פזמונים

הריעו לפני המלך . יושבים בשער המלך . דחופים
 בדבר המלך . דברי למואל המלך :
 מדוע דל בן המלך . מהר רד לקראת המלך . ולזעוק
 עוד אל המלך ושככה חמת המלך :
 ואז מטעם המלך . הנערה באה למלך . בגנת ביתן
 המלך . אפריון עשה המלך :
 דע למי יחפוץ המלך . ירא יי ומלך . תבוא חדררה
 אל המלך . לאור באור פני מלך :
 בעוזך ישמח מלך . עם ברוב עם הדרת מלך והיה הי
 מלך . אין כאדום נצב מלך :
 עתה התחתן במלך . וימשחך למלך . תבוא אוצרות
 בית המלך . ותעמוד לפני המלך :
 פזמין נאה להרב הגוי ושמו חתום בסוף .
 אל קומם סוכתך . נופלת בעמים . כי אתה
 מלכותך . מלכות כל עולמים :
 בן ישי חי הולך . לקומם את נפלך . יסוד עולם
 מלך . איש צדיק ותמים :
 גבול הוד וחדוה . דידי משכן אוה . עתה נהפך
 דודה לגזע נועמים :
 דעי כי עצת זר . אכלע ואנזר . בנצחי אתאזר .
 אזעמה לאומים :
 הז נזר תפארה . רחק מגכירה . השב העמידה
 עובר ארחות ימים :
 ואקום כגבור . ואוציאך מכור . ועול אויבך אשכור
 ישאף חילם צמים :

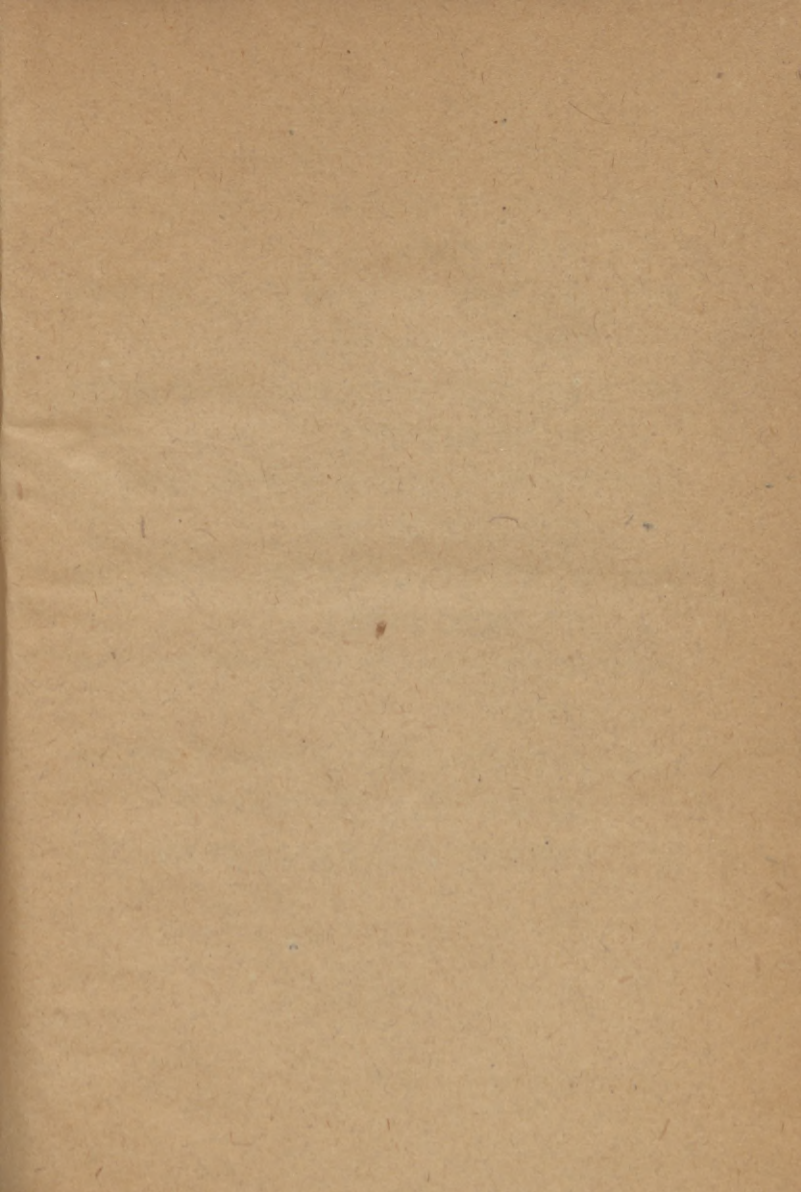
זכור	חסד אברים . כי אתה הוא אב רם . זעום כל אברים . לכרבים ארמים :
חזקי	כי בא אחך . בבינתו ינחך . ישקך יין רקחך * מנחל קדומים :
טהור	אב הרחמן . אור גנוו ונטמן . מקור הבמה נאמן . אדיר דר מרומים :
יונה	עין היונים . אכתירך בפנינים . אמשך לתחתונים מדות הרחמים :
כתר	יתנו לך . המוני זבולך . עם ישראל חבלך יחד בלב תמים :
לסגולת	מלכים . מחכמתי אחכים . מעדן הם מושכים מראשי בשמים .
מבינתך	תנה . גחלי אמונה . שים שערי בינה . לכנים חכמים :
בתעלם	באהבה . בחסד וכחכה . לא תוסיפי דאכה . בקרב העמים :
סמוך	אחים ריעים . אל גבור ונעים . הדוף באף זורעים גחלי רתמים :
עוז	והוד תפארתי . אלביש לעדתי . אשר בתורת כי רבים לוחמים
פאר	נצחך קומם . לנצח תרומם . ואז מגדל שמם תבנה כמו רמים :
צפירת	תעודה . אקומם את הוויה . אז כלה זדודה יחדיו יהיו תמים :
קומה	יסר מקדש . אשר עתה הודש חיש יהיה

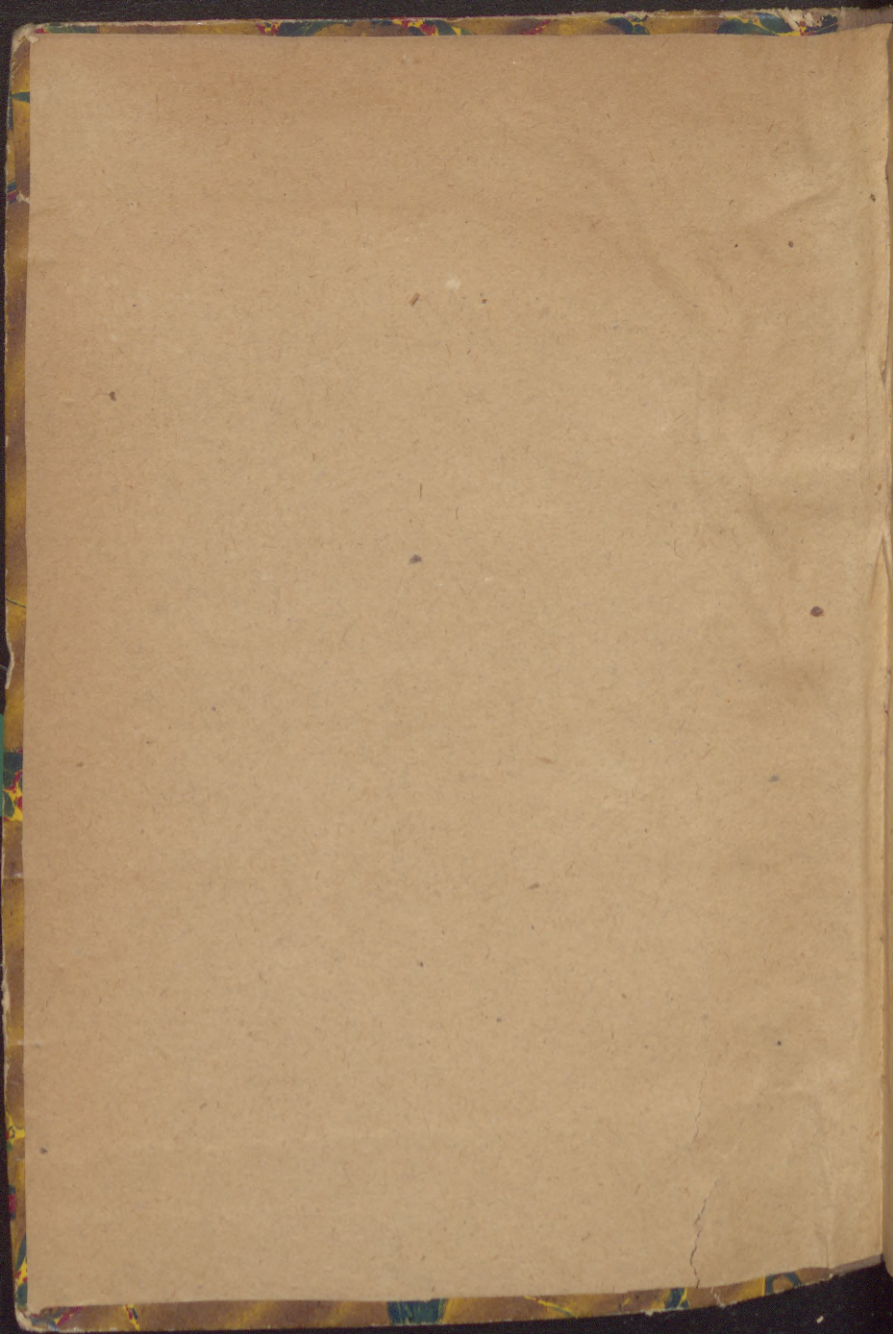
פזמונים

- מחודש . יסוד חי עולמים :
- רעיתי שדחי . לך מלכות קראתי . אאיר לך יונתי .
שערים שוממים :
- שלח אותי חפשי . אל תאסוף קרושי . עם חטאים
נפשי . ועם אנשי דמים :
- תם עונך מלכה . כלבונה הזכה . כי אני את דכה
אשכיח שאון ימים :
- §שברי ריבי ריבה . שועת דל הסשיבה . ושבות ציון
שובה . נהיה כחולמים :
- §שוב על בנים יחיו . כנחלים נטיו . אדום מואב
יהיו . שניהם ערומים :
- §ואנשי חמודות . רומם עשר ידות ויזרעו שדות יטעו
כרמים :
- §נחם נא ערובים . לבנים (נ"א ותשיב) שוככים
מכה גוים רכים . מלכים עצומים :
- אל קומם סוכתך נופלת בעמים . כי אתה וכו' :

B

83.

